

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Ghid privind jurisprudența derivată din Convenția europeană a drepturilor omului

Drepturile copilului

Actualizat la 31 august 2024

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact: [cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri](#), pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista [Traduceri în curs](#).

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză și este actualizat periodic. Cel mai recent, a fost actualizat la 31 august 2024. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență – Analiză jurisprudențială – Ghiduri privind jurisprudența). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de pe rețeaua X al Curții https://x.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2025

Cuprins

În atenția cititorilor	5
Introducere	6
I. Viață privată	6
A. Nume	7
B. Cetățenie.....	7
C. Înregistrarea nașterii	7
D. Dreptul unei persoane de a-și afla originea	7
E. Maternitatea de substituție.....	9
II. Viață de familie	10
A. Drepturile privind încredințarea și vizitarea minorului	11
B. Luarea în îngrijire a copiilor	15
C. Adopția	18
D. Răpirea internațională de copii	20
III. Educație, religie și nediscriminare	22
A. Dreptul copiilor la instruire	22
1. Articole relevante	22
2. Protecția dreptului la instruire: principii generale și obiective	23
B. Accesul la instruire.....	24
1. Principii generale	24
2. Discriminarea și accesul la instruire.....	24
a. Copiii cu dizabilități.....	24
b. Statutul administrativ și cetățenia	25
c. Originea etnică.....	26
C. Conținutul și calitatea învățământului.....	26
1. Educația instituționalizată	26
a. Programele de învățământ și sprijinul educațional.....	26
b. Simboluri religioase	27
c. Cursuri mixte.....	27
d. Ceremonii și rituri.....	28
e. Educația sexuală	28
f. Disciplina	29
g. Un mediu sigur de învățare: violență, intimidare, hărțuire.....	29
2. Educația neinstituționalizată	30
D. Discriminarea bazată pe motive legate de naștere.....	31
IV. Sănătate, locuințe și protecția datelor	33
A. Asistență medicală.....	33
B. Locuințe	36
C. Protecția datelor referitoare la copii	37
1. În sistemul de justiție penală	37
2. În domeniul medical	37

3. În mass-media.....	38
4. În cadrul procedurilor judiciare	38
5. Protecția imaginii unui copil	39
V. Copiii și imigrația.....	39
A. Reîntregirea familiei	40
B. Expulzarea și îndepărtarea	43
C. Luarea în custodie publică a minorilor migranți.....	46
a. Condițiile luării în custodie publică a minorilor migranți	47
b. Legalitatea luării în custodie publică a minorilor migranți.....	49
c. Luarea în custodie publică a copiilor migranți și viața lor privată	50
d. Evaluarea vârstei	51
D. Restrângerea libertății de circulație	52
E. Discriminarea copiilor bazată pe statutul de imigrant	53
VI. Violența împotriva copiilor	53
A. Abuzul sexual și exploatarea sexuală	53
B. Violența domestică și neglijența.....	56
C. Violența în școli și în alte instituții	58
D. Traficul de persoane, sclavia și munca forțată.....	62
VII. Justiția în interesul copilului	63
A. Procedura în materia dreptului familiei	63
1. Dreptul copilului de a fi consultat și ascultat.....	63
2. Durata procedurii, cerința de promptitudine și diligență.....	64
B. Proces penal.....	66
1. Introducere	66
2. Copii urmăriți penal, trimiși în judecată sau condamnați pentru săvârșirea de infrațiuni	66
a. Vârsta minimă pentru a răspunde penal	66
b. Interogarea, reținerea, arestarea preventivă.....	67
i. Asistența juridică în timpul reținerii de către poliție.....	67
ii. Luarea în îngrijire a unui copil în timpul arestării și/sau reținerii unui părinte.....	67
iii. Arestarea preventivă	68
c. Dreptul unei persoane de a participa efectiv la procesul său	69
d. Stabilirea pedepselor.....	70
i. Pedepsele corporale judiciare	70
ii. Pedepsa detențiunii pe viață	70
e. Detenția copiilor	71
3. Copiii care participă la procese penale în calitate de victime sau de martori.....	71
a. Violul sau alte forme de abuz sexual comise asupra copiilor	72
b. Victimele traficului de persoane	74
C. Proceduri privind internarea copiilor în instituții	75
Lista cauzelor citate	76

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența referitoare la o gamă largă de dispoziții din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) în materia drepturilor copilului. Acesta ar trebui să fie interpretat în coroborare cu ghidurile privind jurisprudența axate pe un anumit articol, la care face trimitere în mod sistematic.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, îmbunătățind astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu impune „o responsabilitate comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în ambele limbi oficiale (engleză sau franceză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

Introducere

1. Deși doar câteva dispoziții ale Convenției și ale protocoalelor sale fac referire în mod explicit la „copii” sau la „minori”, în practică, aproape toate articolele Convenției sunt relevante pentru drepturile copilului. Convenția nu precizează ce persoane pot fi considerate copii, dar, în jurisprudența sa, Curtea pare să fi acceptat definiția de la articolul 1 din [Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului](#) („CDC”, în limba engleză „UNCRC”), potrivit căreia „prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani” (*Çoşelav împotriva Turciei*, 2012, pct. 36). Într-adevăr, la examinarea cauzelor referitoare la drepturile copiilor, Curtea ține seama deseori de CDC, precum și de alte tratate și materiale internaționale specializate, cum ar fi [Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii](#) („Convenția de la Haga”, a se vedea Capitolul 2).

2. Deși copiii se pot reprezenta singuri în fața Curții atunci când interesele lor sunt în conflict cu cele ale unuia dintre părinți sau ale ambilor părinți ori ale unei terțe părți care dorește sau este autorizată să îi reprezinte, în general, aceștia se adresează Curții reprezentați de un părinte care nu este de acord cu deciziile și comportamentul autorităților în ceea ce privește copiii, considerând că acestea nu sunt conforme cu dispozițiile Convenției (*E.M. și alții împotriva Norvegiei*, 2022, pct. 64). Pentru ca o persoană să aibă calitate procesuală activă, trebuie să fie îndeplinite trei criterii: a) existența unei legături suficient de strânse între copil și persoana care îl reprezintă în fața Curții; b) în absența unei plângeri, copilul ar risca să fie privat de protecția efectivă a drepturilor sale; c) absența oricărui conflict de interese între copil și persoana care îl reprezintă (*N.Ts. și alții împotriva Georgiei*, 2016, pct. 48-61; *T.A. și alții împotriva Moldovei*, 2021, pct. 33).¹

3. Prezentul ghid este menit să servească drept instrument de referință jurisprudențială pentru cauzele referitoare la drepturile copilului și abordează acele dispoziții ale Convenției care ar fi putut să fie sau au fost aplicabile în astfel de cauze. În principal, acesta face referire la hotărârile și deciziile relevante ale Curții (nu le reproduce și nu le prezintă în detaliu), inclusiv, ori de câte ori este posibil, la hotărârile și deciziile recente care consolidează principiile relevante. Prin urmare, ghidul este conceput ca un material de inițiere în jurisprudența Curții cu privire la drepturile copilului, și nu ca o prezentare exhaustivă.

I. Viață privată

Art. 8

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

4. Aspectele legate de viața privată a copiilor, protejate de art. 8 din Convenție, au fost corelate în principal cu identitatea lor personală. Curtea a examinat cauze referitoare la înregistrarea prenumelor sau a numelor de familie ale copiilor, cetățenia și înregistrarea nașterii acestora, dreptul lor de a-și

¹ Pentru mai multe detalii, a se vedea Tema-cheie privind [Reprezentarea copiilor în fața Curții Europene a Drepturilor Omului](#).

cunoaște originile și recunoașterea juridică a legăturii de filiație în cazul copiilor născuți în cadrul unui acord de maternitate de substituție.

A. Nume

5. În cauza *Johansson împotriva Finlandei*, 2007, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 din Convenție, în situația în care autoritățile au refuzat să înregistreze prenumele unui copil, susținând că prenumele respectiv nu era conform cu practica în vigoare în Finlanda în materie de alegere a numelor copiilor. În hotărârea *Cusan și Fazzo împotriva Italiei*, 2014, pct. 67, Curtea a constatat că regula potrivit căreia numele de familie al tatălui era atribuit automat copiilor născuți în cadrul căsătoriei nu încălca, în sine, Convenția. Cu toate acestea, lipsa oricărei posibile derogări de la o astfel de normă generală a fost considerată excesiv de strictă și discriminatorie față de femei, fiind încălcat art. 14 coroborat cu art. 8 (pct. 67-68). Mai recent, în cauza *León Madrid împotriva Spaniei*, 2021, pct. 67-70, în care reclamanta s-a plâns de respingerea cererii de inversare a ordinii numelor de familie sub care a fost înregistrată fiica sa (primul fiind numele de familie al tatălui, urmat de cel al mamei), Curtea a constatat că o aplicare atât de rigidă a normei existente era discriminatorie față de femei.

B. Cetățenie

6. Deși dreptul de a dobândi o anumită cetățenie nu este garantat ca atare de către Convenție [a se vedea, de exemplu, *S.-H. împotriva Poloniei* (dec.), 2021, pct. 65, în ceea ce privește copiii născuți prin maternitatea de substituție], Curtea a constatat că un refuz arbitrar de acordare a cetățeniei poate, în anumite circumstanțe, să ridice o problemă în temeiul art. 8, având în vedere impactul refuzului în cauză asupra vieții private [*Karashev împotriva Finlandei* (dec.), 1999, pct. 1.b; *Slivenko și alții împotriva Letoniei* (dec.) (MC), 2002, pct. 77; *Genovese împotriva Maltei*, 2011, pct. 30; *Haşemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 45].

7. Cauza *Genovese împotriva Maltei*, 2011, pct. 45-50, privea refuzul de a acorda cetățenia malteză unui copil care avea un tată maltez și o mamă britanică, pe baza unor dispoziții legale care îl făceau neeligibil pentru dobândirea cetățeniei întrucât se născuse în afara căsătoriei. Curtea a constatat o încălcare a art. 14 din Convenție coroborat cu art. 8, considerând că diferența de tratament aplicată copilului, ca urmare a faptului că se născuse în afara căsătoriei, a fost discriminatorie. În cauza *Haşemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 53-56, autoritățile au refuzat să elibereze cărți de identitate copiilor refugiaților afgani și pakistanezi, toți fiind născuți în Azerbaidjan și deținând certificate de naștere care confirmau cetățenia lor azeră. Curtea a considerat că decizia autorităților este comparabilă cu un refuz de a recunoaște cetățenia acestora, care era nelegal, întrucât, la momentul faptelor, toți copiii născuți în Azerbaidjan dobândeau cetățenia azeră (pct. 55-58).

C. Înregistrarea nașterii

8. Curtea a confirmat că dreptul la respectarea vieții private, prevăzut la art. 8 din Convenție, include, în principiu, dreptul unei persoane la înregistrarea nașterii sale și, în consecință, dacă este cazul, dreptul de a avea acces la documente de identitate (*G.T.B. împotriva Spaniei*, pct. 118, 2023). În cauza *G.T.B. împotriva Spaniei*, 2023, s-a constatat nerespectarea de către stat a obligației pozitive (care îi revenea) în temeiul art. 8 din Convenție, ca urmare a faptului că nu a acționat cu diligența necesară pentru a ajuta un minor vulnerabil, un resortisant spaniol născut în străinătate, să obțină înregistrarea nașterii sale - care nu fusese realizată de mama acestuia - și, în consecință, documentele de identitate necesare.

D. Dreptul unei persoane de a-și afla originea

9. Curtea a recunoscut că dreptul unei persoane de a-și descoperi originea și de a afla identitatea părinților săi face parte integrantă din identitatea protejată în temeiul art. 8 din Convenție [*Gaskin*

împotriva Regatului Unit, 1989, pct. 37; *Odièvre împotriva Franței* (MC), 2003, pct. 29; *Çapın împotriva Turciei*, 2019, pct. 33-34; *Boljević împotriva Serbiei*, 2020, pct. 28]².

10. În cauza *Odièvre împotriva Franței* (MC), 2003, reclamanta, care a fost adoptată, a solicitat accesul la informații care să îi permită identificarea mamei și a familiei sale naturale, dar cererea acesteia a fost respinsă în cadrul unei proceduri speciale, care le permitea mamelor să își păstreze anonimatul. Curtea a hotărât că nu a fost încălcat art. 8 întrucât statul a asigurat un just echilibru între interesele concurente (pct. 44-49). Mai recent, în cauza *Gauvin-Fournis și Silliau împotriva Franței*, 2023, s-a considerat, de asemenea, că refuzul de a le permite persoanelor care s-au născut prin reproducere asistată medical, cu ajutorul unui donator terț, să aibă acces la informații cu privire la donatorul respectiv, în temeiul normei care garantează anonimatul în cazul donării de gameți, nu a constituit o încălcare a obligației pozitive a statului de a asigura exercitarea efectivă de către reclamantii a dreptului lor la respectarea vieții private. Cu toate acestea, în cazul în care dreptul național nu a păstrat un echilibru între drepturile și interesele concurente aflate în joc, imposibilitatea unui copil abandonat la naștere de a avea acces la informații privind originea acestuia, care nu permit identificarea persoanelor, sau de a solicita dezvăluirea identității mamei sale a constituit o încălcare a art. 8 (*Godelli împotriva Italiei*, 2012, pct. 57-58). În mod similar, în cauza *Mitrevska împotriva Macedoniei de Nord*, 2024, în care reclamanta, pentru a se stabili dacă avea o boală ereditară, a solicitat informații cu privire la istoricul medical al părinților săi, informații care nu permiteau identificarea persoanelor, Curtea a subliniat că respectivul cadru juridic intern nu prevedea o excepție, din motive medicale, de la regula potrivit căreia informațiile cu privire la adopție erau confidențiale (pct. 54) și a concluzionat încălcarea art. 8 ca urmare a neasigurării unui just echilibru între interesele concurente aflate în joc (pct. 58).

11. În ceea ce privește stabilirea paternității, Curtea a hotărât că statele nu au obligația de a supune unui test ADN tații prezumați, dar că sistemul juridic trebuie să ofere mijloace alternative care să permită unei autorități independente să soluționeze rapid o acțiune în stabilirea paternității. De exemplu, în cauza *Mikulic împotriva Croației*, 2002, pct. 52-55 și 64, reclamanta s-a născut dintr-o relație extraconjugală și s-a plâns de incapacitatea sistemului judiciar croat de a soluționa acțiunea în stabilirea paternității, lăsând-o într-o situație de incertitudine cu privire la identitatea sa personală. Curtea a hotărât că, din cauza ineficienței instanțelor naționale, reclamanta a trăit o perioadă lungă de timp într-o stare de incertitudine în ceea ce privește identitatea sa personală și că, în consecință, autoritățile croate nu au reușit să îi garanteze reclamantei „respectarea” vieții sale private, la care avea dreptul în temeiul Convenției (*ibidem*, pct. 66). Curtea a constatat că instanțele naționale nu și-au depășit marja amplă de apreciere atunci când au luat în considerare refuzul reclamantului de a se supune testului genetic dispus de instanță și l-au declarat tatăl copilului, acordând prioritate dreptului copilului la respectarea vieții private în raport cu dreptul reclamantului [*Canonne împotriva Franței* (dec.), 2015, pct. 34 și pct. 30, în ceea ce privește testele ADN].

12. Curtea a hotărât, de asemenea, că trebuie să existe proceduri care să permită copiilor deosebit de vulnerabili, cum ar fi cei cu dizabilități, să aibă acces la informații cu privire la filiația lor (*A.M.M. împotriva României*, 2012, pct. 58-65). În cauza *A.M.M. împotriva României*, 2012, în care atât copilul, cât și mama acestuia aveau dizabilități și niciunul dintre ei nu a fost reprezentat de un avocat sau de autoritatea tutelară pe parcursul procedurii de stabilire a paternității, Curtea a constatat că instanțele naționale nu au asigurat un just echilibru între dreptul reclamantului minor de a i se proteja interesele în cadrul procedurii de stabilire a paternității și dreptul tatălui său prezumtiv de a nu participa la procedură sau de a refuza să se supună unui test de paternitate.

13. Introducerea unui termen pentru inițierea unei acțiuni în stabilirea paternității poate fi justificată de dorința de a asigura securitatea juridică și, prin urmare, nu este, în sine, incompatibilă cu Convenția (*Phinikaridou împotriva Ciprului*, 2007, pct. 52; *Çapın împotriva Turciei*, 2019, pct. 57). Curtea a hotărât că trebuie să se stabilească un just echilibru între dreptul copilului de a-și cunoaște identitatea

² Pentru jurisprudență suplimentară, a se vedea [Ghidul privind art. 8](#) secțiunea II.D.2.

și interesul tatălui prezumtiv de a fi protejat de acuzații privind circumstanțe care datează de mai mulți ani (*Çapın împotriva Turciei*, 2019, pct. 70-77).

14. Curtea a constatat neîncălcarea art. 8 într-o cauză care a implicat refuzul de a recunoaște paternitatea unui tată biologic, pe motiv că acest lucru era în interesul superior al copiilor în cauză (*R.L. și alții împotriva Danemarcei*, 2017, pct. 46-51): instanțele naționale au ținut seama de diferitele interese implicate și au acordat prioritate interesului superior al copiilor, în special interesului acestora privind păstrarea unității familiei (pct. 47-48). În mod similar, într-o cauză în care acțiunea introdusă de un tată biologic în tăgada paternității tatălui recunoscut legal a fost admisă chiar și fără consimțământul copilului, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 8 deoarece instanțele naționale au acordat o importanță decisivă interesului copilului de a cunoaște adevărul despre originile sale (*Mandet împotriva Franței*, 2016, pct. 56-60). În aceeași ordine de idei, Curtea a constatat neîncălcarea art. 8 în cauza *A și B împotriva Franței*, 2023, în care autoritățile naționale au admis acțiunea tatălui de intenție - care nu era tatăl biologic al reclamantului minor - în anularea recunoașterii paternității sale asupra unui copil născut în cadrul unui acord de maternitate de substituție. Procedând astfel, Curtea a admis premisa instanței naționale potrivit căreia nu era în interesul superior al copilului să mențină legătura cu tatăl de intenție care nu dorea să fie tată (pct. 53).

E. Maternitatea de substituție

15. Respectarea vieții private impune ca orice persoană să poată stabili detaliile identității sale ca ființă umană individuală, inclusiv legătura de filiație, de asemenea, în contextul maternității de substituție (*Menesson împotriva Franței*, 2014, pct. 96). Prin urmare, art. 8 protejează copiii născuți de o mamă surrogat în afara statului membru în cauză, ai căror părinți de intenție (recunoscuți din punct de vedere juridic de statul străin) nu au putut fi înscrși ca atare în temeiul dreptului intern (a se vedea, pentru un rezumat al principiilor, de exemplu, *D împotriva Franței*, 2020, pct. 45-54).

16. Marja de apreciere este largă în cazurile privind recunoașterea juridică a filiației între copii și persoane cu care aceștia nu au nicio legătură biologică. Astfel de cazuri ridică probleme etice cu privire la care nu există un consens european. De exemplu, în cauza *Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), 2017, care a avut ca obiect separarea și plasarea spre adopție a unui copil conceput în străinătate, prin intermediul maternității de substituție, fără nicio legătură biologică cu reclamantii, și adus înapoi în Italia, cu încălcarea legislației italiene privind adopția (pct. 215), Curtea a constatat neîncălcarea art. 8 din Convenție.

17. Cu toate acestea, marja de apreciere poate fi redusă atunci când există o legătură relevantă între copil și părinte. Acesta este, în special, cazul legăturii de filiație, care unește o persoană cu părintele său, în special atunci când această persoană este minoră. În plus, chiar și atunci când statul se află în limitele marjei sale de apreciere, deciziile sale nu sunt în afara controlului Curții, care va efectua o examinare atentă a argumentelor pentru a se asigura că s-a menținut un echilibru adecvat în ceea ce privește interesele copilului (*C.E. și alții împotriva Franței*, 2022, pct. 85-90).

18. Curtea nu solicită statelor să legalizeze maternitatea de substituție și, în plus, statele pot solicita dovada filiației pentru copiii născuți din mame surrogat înainte de a emite actele de identitate ale copilului. Cu toate acestea, dreptul copilului la respectarea vieții sale private impune ca dreptul intern să prevadă o posibilitate de recunoaștere juridică a legăturii de filiație dintre un copil născut în străinătate, prin intermediul unui acord de maternitate de substituție, și tatăl de intenție, în cazul în care acesta este tatăl biologic (*Menesson împotriva Franței*, 2014, pct. 96-102; *Labassee împotriva Franței*, 2014, pct. 75-80; *Foulon și Bouvet împotriva Franței*, 2016, pct. 55-58; *C împotriva Italiei*, 2023, pct. 56-68).

19. În primul său aviz consultativ, Curtea a precizat că, în cazul în care un copil se naște prin intermediul unui acord de maternitate de substituție în străinătate, în situația în care a fost conceput folosind ovulele unei terțe donatoare, iar mama de intenție este desemnată ca „mamă din punct de vedere

juridic” în certificatul de naștere întocmit în mod legal în străinătate, dreptul copilului la respectarea vieții sale private impune, de asemenea, ca dreptul intern să prevadă posibilitatea recunoașterii unei legături de filiație cu mama de intenție. Alegerea mijloacelor prin care se poate realiza acest lucru se încadrează în marja de apreciere a statului. Cu toate acestea, odată ce legătura dintre copil și mama de intenție a devenit o „realitate practică”, procedura prevăzută pentru a stabili recunoașterea legăturii de filiație în dreptul intern trebuie să poată fi „pusă în aplicare prompt și eficient” [*Aviz consultativ privind recunoașterea în dreptul intern a legăturii de filiație între un copil născut în străinătate printr-un acord de maternitate de substituție și mama de intenție* (MC), 2019, pct. 51-55]. Aplicând principiile din cauza *Mennesson împotriva Franței*, 2014, și *avizul consultativ* sus-menționat, Curtea a constatat că obligația de adopție a copiilor născuți în cadrul unui acord de maternitate de substituție, pentru a asigura recunoașterea juridică a legăturii de filiație dintre mama genetică și copilul său, nu încalcă dreptul mamei la respectarea vieții private (*D împotriva Franței*, 2020, pct. 70-72; *C împotriva Italiei*, 2023, pct. 70-79).

20. În cauza *Valdís Fjölvisdóttir și alții împotriva Islandei*, 2021, Curtea a constatat că refuzul de a recunoaște o legătură parentală formală între un cuplu format din persoane de același sex și un copil nebiologic, născut în străinătate prin intermediul maternității de substituție, a menținut un just echilibru între dreptul reclamanților la respectarea „vieții de familie” și interesele generale pe care statul a încercat să le protejeze prin interdicția, în legislația națională, a maternității de substituție. A subliniat, în special, faptul că statul a luat măsuri pentru a se asigura că cei trei reclamanți pot continua să ducă o viață de familie, în special printr-un regim de plasament permanent (pct. 71-75)³.

21. În cauza *H. împotriva Regatului Unit* (dec.), 2022, reclamanta era un copil născut prin intermediul unui acord de maternitate de substituție. Înainte de naștere, relațiile dintre, pe de o parte, tații de intenție, dintre care unul era și tatăl genetic, și, pe de altă parte, mama surrogat și soțul acesteia, s-au deteriorat. Deși instanțele naționale au acordat autoritatea părintească tuturor celor patru persoane și au încredințat copilul taților de intenție, soțul mamei surrogat a fost numit „tată” pe certificatul de naștere al reclamantei. Deși exista o procedură de modificare a certificatului de naștere, aceasta necesita acordul mamei surrogat și al soțului acesteia. Reclamanta nu a contestat cerința privind „acordul” în fața instanțelor naționale. În fața Curții, aceasta s-a plâns doar de faptul că tatăl său biologic nu a fost înscris corect în certificatul său de naștere la momentul întocmirii lui. Mai exact, aceasta a susținut că ar fi trebuit să existe o „prezumție normativă” conform căreia înregistrarea nașterii unui copil presupunea consemnarea cu exactitate a identității tatălui biologic, în cazul în care a fost dat acordul pentru concepție și identificarea ca tată. Curtea a declarat cererea inadmisibilă ca vădit nefondată. Jurisprudența sa nu susținea existența unei astfel de prezumții. Până în prezent, aceasta nu a considerat că viitorii părinți trebuie să fie ca atare legal recunoscuți, imediat și automat, și, în opinia sa, statului trebuie să i se acorde o marjă largă de apreciere în această privință (pct. 44-58).

22. În cauza *C.E. și alții împotriva Franței*, 2022, Curtea a examinat pretinsa nerecunoaștere juridică, de către statul pârât, a legăturii de filiație existente între un copil și fostul partener al mamei biologice a copilului. Curtea a constatat că autoritățile naționale nu și-au încălcat obligația de a asigura respectarea efectivă a vieții private a reclamanților, ca urmare a faptului că nu au asigurat recunoașterea juridică a relațiilor de familie *de facto*. La baza deciziei sale a stat faptul că niciunul dintre reclamanți nu a semnalat dificultăți în ceea ce privește desfășurarea vieții de familie *de facto* și că, în Franța, existau instrumente juridice alternative, în temeiul cărora era posibil să se obțină un grad de recunoaștere juridică de natură să răspundă așteptărilor legitime ale reclamanților (pct. 99-116).

II. Viață de familie

³ A se vedea *Ghidul privind drepturile persoanelor LGBTI*.

Art. 8

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

23. A fost dezvoltat un volum considerabil de jurisprudență referitoare la drepturile copilului, în contextul dreptului la respectarea vieții de familie, protejat în temeiul art. 8 din Convenție.⁴

24. În general, în materia dreptului familiei, art. 8 impune ca autoritățile naționale să asigure un just echilibru între interesele copilului și cele ale părinților și ca, în cadrul procesului de punere în balanță, trebuie să se acorde o importanță deosebită interesului superior al copilului, care, în funcție de natura și gravitatea lui, poate prevala asupra intereselor părinților [a se vedea recapitularea principiilor generale, în cauza *Abdi Ibrahim împotriva Norvegiei* (MC), 2021, pct. 145].

A. Drepturile privind încredințarea și vizitarea minorului

25. Potrivit jurisprudenței consacrate a Curții, dreptul părintelui și al copilului de a se bucura unul de compania celuilalt constituie un element fundamental al vieții de familie, în sensul art. 8 din Convenție, chiar dacă relația dintre părinți s-a destrămat, și măsurile interne care împiedică exercitarea acestui drept constituie o ingerință în dreptul respectiv [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), 2000, pct. 43; *K. și T. împotriva Finlandei* (MC), 2001, pct. 151; *Kutzner împotriva Germaniei*, 2002, pct. 58; *Monory împotriva României și Ungariei*, 2005, pct. 70; *Zorica Jovanović împotriva Serbiei*, 2013, pct. 68].

26. Pentru a stabili dacă respingerea de către instanță a cererii de încredințare sau de acordare a dreptului de vizitare era „necesar într-o societate democratică”, Curtea trebuie să analizeze dacă, în lumina cauzei în ansamblu, motivele invocate pentru a justifica această măsură au fost relevante și suficiente în sensul art. 8 § 2 din Convenție. Luarea în considerare a interesului superior al copilului are o importanță crucială în fiecare caz de acest tip. În plus, autoritățile naționale beneficiază de un contact direct cu toate persoanele implicate. Rezultă că sarcina Curții nu este de a se substitui autorităților naționale în exercitarea responsabilităților lor în aspecte privind încredințarea și vizitarea copilului, ci mai degrabă de a controla, în lumina Convenției, deciziile luate de aceste autorități în exercitarea puterii lor de apreciere [*Sommerfeld împotriva Germaniei* (MC), 2003, pct. 62].

27. De exemplu, în cauza *Petrov și X împotriva Rusiei*, 2018, Curtea a constatat încălcarea art. 8 întrucât cererea tatălui de încredințare nu a fost examinată suficient și nu au fost invocate motive relevante și suficiente pentru decizia de a-i acorda mamei drepturi privind încredințarea (a se vedea pct. 105-114 și jurisprudența citată).

28. Deși art. 8 din Convenție nu prevede nici o condiție procedurală explicită, Curtea a afirmat în mod repetat, în acest context, că procesul decizional trebuie să fie echitabil și să permită respectarea adecvată a intereselor garantate unei persoane de art. 8. Părinții ar trebui să fie suficient implicați în acest proces, văzut ca un întreg, pentru a fi asigurată protecția adecvată a intereselor lor și pentru a

⁴ Acest capitol se axează mai degrabă pe drepturile copilului decât pe cele ale părinților, deși cele două noțiuni sunt în mod necesar interconectate. În acest sens, conținutul său se suprapune, de asemenea, cu o serie de aspecte abordate în [Ghidul privind art. 8](#), capitolul III.A.

le permite să-și susțină pe deplin cauza. Instanțele interne trebuie să realizeze o analiză detaliată a întregii situații de familie și a unei întregi serii de factori, în special de natură factuală, emoțională, psihologică, materială și medicală, și să realizeze o evaluare echilibrată și rezonabilă a respectivelor interese ale fiecărei persoane (*Petrov și X împotriva Rusiei*, 2018, pct. 98; *C împotriva Croației*, 2020, pct. 72). De exemplu, având în vedere refuzul de a dispune întocmirea unui raport independent de expertiză psihologică și absența unei audieri în fața unei instanțe regionale, reclamantul nu a fost implicat suficient în procesul decizional privind dreptul său de vizitare și, prin urmare, au fost încălcate drepturile acestuia prevăzute la art. 8 [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), 2000, pct. 53].

29. Marja de apreciere care trebuie acordată autorităților naționale competente variază în funcție de natura problemelor și de importanța intereselor aflate în joc (*Petrov și X împotriva Rusiei*, 2018, pct. 98-102): aceasta va fi destul de largă în cauzele având ca obiect drepturile privind încredințarea și mai restrânsă în ceea ce privește restrângerile suplimentare (cum ar fi restrângerea dreptului părinților de a avea legături personale cu copiii lor).

30. În contextul procesului decizional privind încredințarea și dreptul părinților de a avea legături personale cu minorul, Curtea interzice, de asemenea, discriminarea incompatibilă cu art. 14 din Convenție. În cauza *Cința împotriva României*, 2020, a fost restrâns dreptul reclamantului de a avea legături personale cu fiica sa în vârstă de patru ani și instanțele naționale și-au întemeiat decizia pe boala psihică de care suferea acesta. Totuși, în fața instanțelor nu au fost aduse dovezi care să arate că reclamantul ar reprezenta o amenințare pentru bunăstarea fiicei sale, iar instanțele nu au stabilit sau evaluat interesul superior al copilului (pct. 47-58). În ceea ce privește pretinsa discriminare pe motive de sănătate mintală, Curtea a constatat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 8 din Convenție (pct. 81). În cazul în care retragerea autorității părintești s-a bazat pe o distincție care a decurs, în principal, din considerente religioase, Curtea a hotărât că a existat o încălcare a art. 8 coroborat cu art. 14 (*Hoffmann împotriva Austriei*, 1993, pct. 36, în ceea ce privește retragerea autorității părintești a reclamantei, după divorțul acesteia de tatăl celor doi copii, din cauza faptului că era adeptă a cultului Martorii lui Iehova). În cauza *A.M. și alții împotriva Rusiei*, 2021, în care restrângerea drepturilor părintești ale reclamantei și privarea de contactul cu copiii săi au fost dispuse din motive legate de identitatea de gen, fără ca instanțele naționale să fi efectuat controlul necesar, Curtea a constatat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 8 din Convenție (pct. 74-85).

31. Un părinte nu poate avea dreptul, în temeiul art. 8, de a lua măsuri care ar putea dăuna sănătății și dezvoltării copilului [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), 2000, pct. 50; *T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 71; *Ignaccolo-Zenide împotriva României*, 2000, pct. 94; *Nuutinen împotriva Finlandei*, 2000, pct. 128]. Astfel, în cazul în care o fetiță în vârstă de 13 ani și-a exprimat în mod clar, timp de mai mulți ani, dorința de a nu-și vedea tatăl, obligarea acesteia să îl vadă i-ar perturba în mod grav echilibrul emoțional și psihic; decizia de a nu i se acorda tatălui dreptul de vizitare a fost adoptată în interesul copilului [*Sommerfeld împotriva Germaniei* (MC), 2003, pct. 64-65; *Buscemi împotriva Italiei*, 1999, pct. 55].

32. În cazul unor tați prezumtivi, care au solicitat să li se furnizeze informații cu privire la presupușii copii biologici ai acestora și/sau să li se permită să îi viziteze, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 din Convenție în situația în care instanțele naționale au pronunțat o decizie fără să examineze dacă, în circumstanțele specifice ale cauzei, acordarea unui astfel de drept de vizită reclamantului ar fi în interesul superior al copilului (*Anayo împotriva Germaniei*, 2010, pct. 71-73; *Schneider împotriva Germaniei*, 2011, pct. 103-105). Pe de altă parte, într-o altă cauză referitoare la refuzul instanțelor naționale de a-i acorda unui potențial tată biologic dreptul de a avea legături personale cu copilul său, în care s-a stabilit că era probabil ca acordarea unui astfel de drept să aibă ca efect desfacerea căsătoriei părinților legali ai copilului, punând astfel în pericol bunăstarea copilului, care și-ar pierde unitatea familiei și relațiile existente în cadrul acesteia, Curtea a concluzionat că nu era în interesul superior al copilului în vârstă de șase ani să se confrunte cu problema paternității și, prin urmare, a constatat neîncălcarea art. 8 (*Frohlich împotriva Germaniei*, 2018, pct. 42 și 62-64).

33. În mod similar, în cauza *Suur împotriva Estoniei*, 2020, Curtea nu a constatat nicio încălcare a art. 8 în cazul în care instanțele naționale au luat în considerare pe deplin interesul superior al copilului și au prezentat motive pertinente și suficiente pentru care – la acel moment – copilul nu ar trebui să fie obligat să aibă legături cu tatăl său biologic (pct. 98). Cu toate acestea, Curtea a considerat relevant faptul că tatăl ar putea, în viitor, să se adreseze din nou instanțelor naționale în vederea revizuirii modalităților de vizitare. Pe de altă parte, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în cazul în care copiii au fost obligați să aibă contacte cu tatăl lor, un toxicoman cu antecedente de comportament agresiv, deși întâlnirile respective nu au avut loc într-un mediu securizat și în prezența unui psiholog, astfel cum a dispus instanța pentru minori (*J.M. și alții împotriva Italiei*, 2022, pct. 109-126). În aceeași cauză, Curtea a constatat, de asemenea, că a existat o încălcare a drepturilor mamei, deoarece exercitarea autorității sale părintești a fost suspendată timp de trei ani din cauza atitudinii sale presupus ostile față de ședințele de vizită (pct. 127-141).

34. În cauzele referitoare la relația dintre părinte și copilul său, există obligația de a dovedi o diligență excepțională, având în vedere riscul ca trecerea timpului să conducă la o determinare *de facto* a problemei (*T.C. împotriva Italiei*, 2022, pct. 58). Această obligație, care este decisivă pentru a determina dacă o cauză a fost examinată într-un termen rezonabil, astfel cum se prevede la art. 6 § 1 din Convenție, face parte, de asemenea, din cerințele procedurale implicite prevăzute la art. 8 (*Ribić împotriva Croației*, 2015, pct. 92; *Paparrigopoulos împotriva Greciei*, 2022, pct. 49). În cauza *Popadić împotriva Serbiei*, 2022, pct. 86-101, Curtea a considerat că o întârziere de patru ani în stabilirea dreptului reclamantului de a-și primi copilul la domiciliul său să petreacă nopțile și vacanțele a încălcat art. 8, chiar dacă acesta a continuat să aibă legături regulate, dar mai limitate, cu copilul său în timp ce procedura era în curs.

35. Curtea a constatat că dreptul la respectarea vieții private și de familie al fiicei unui cuplu divorțat a fost încălcat în ceea ce privește durata procedurii de încredințare și faptul că, având în vedere vârsta și maturitatea acesteia, instanțele naționale nu i-au permis să își exprime opinia cu privire la părintele care ar trebui să aibă grijă de ea (*M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 171-172; a se compara cu *Q și R împotriva Sloveniei*, 2022, în care un psihiatru pediater a evaluat copiii și a considerat că aceștia nu erau capabili să își formeze o opinie). În cauza *C împotriva Croației*, 2020, Curtea a constatat că autoritățile au încălcat dreptul la respectarea vieții de familie al unui copil care a făcut obiectul unei proceduri de încredințare deoarece acesta nu a avut posibilitatea de a fi audiat de autoritățile judiciare competente și nu a fost reprezentat de un tutore *ad litem*, pentru a-i exprima punctul de vedere (pct. 77-82).

36. La evaluarea a ceea ce se consideră a fi interesul superior al copilului, este necesar să fie puse în balanță, în mod suficient, potențialele consecințe negative de lungă durată ale pierderii contactului cu părinții copilului și obligația pozitivă de a lua măsuri pentru a facilita întregirea familiei, de îndată ce acest lucru este posibil în mod rezonabil. Este imperativ să fie luate în considerare efectele de lungă durată pe care le poate avea separarea permanentă a copilului de mama sa naturală (*Jansen împotriva Norvegiei*, 2018, pct. 104). Astfel cum a evidențiat Curtea în această cauză, riscul de răpire a copilului reclamantei de către tatăl ei (și, prin urmare, problema protecției copilului) nu ar trebui să aibă precădere asupra abordării suficiente a dreptului mamei de a avea legături personale cu copilul său (pct. 103).

37. În cauza *Bierski împotriva Poloniei*, 2022, Curtea a constatat că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația pozitivă prevăzută la art. 8 de a lua măsuri în vederea restabilirii legăturii dintre reclamant și fiul său, care fusese declarat incapabil. După ce fiul reclamantului a împlinit 18 ani, mama acestuia a fost numită tutore și a refuzat să permită orice contact între acesta și tatăl său, care nu a mai avut nicio calitate în fața instanțelor interne pentru a-și putea proteja viața de familie alături de fiul său (pct. 46-54).

38. De asemenea, statele trebuie să prevadă măsuri care să garanteze executarea deciziilor privind încredințarea și drepturile părintești (*Raw și alții împotriva Franței*, 2013; *Vorojba împotriva Rusiei*,

2014, pct. 97; *Malec împotriva Poloniei*, 2016, pct. 78). Dacă este necesar, astfel de măsuri pot include investigații privind locația în care se află un copil și care a fost ascunsă de celălalt părinte (*Hromadka și Hromadkova împotriva Rusiei*, 2014, pct. 168). Curtea a constatat, de asemenea, că, bazându-se pe o serie de măsuri automate și stereotipizate, pentru a asigura exercitarea dreptului tatălui de a-și vizita copilul, instanțele naționale nu au luat măsurile adecvate care să permită stabilirea unei relații veritabile între reclamant și copilul său și exercitarea deplină a dreptului său de vizitare (*Giorgioni împotriva Italiei*, 2016, pct. 75-77; *Macready împotriva Republicii Cehe*, 2010, pct. 66; *Bondavalli împotriva Italiei*, 2015, pct. 81-84). De asemenea, s-a constatat o încălcare într-o cauză în care, timp de aproximativ 10 ani, nu a fost efectuată nicio nouă expertiză psihiatrică independentă cu privire la reclamantă (*Cincimino împotriva Italiei*, 2016, pct. 73-75) și într-o cauză în care, timp de peste șapte ani, reclamantul nu și-a putut exercita dreptul de vizitare în condițiile stabilite de instanțe, din cauza opoziției mamei copilului și a neadoptării unor măsuri adecvate de către instanțele naționale (*Strumia împotriva Italiei*, 2016, pct. 122-125). Astfel, rolul instanțelor naționale este acela de a stabili ce măsuri pot fi adoptate pentru depășirea obstacolelor existente și pentru facilitarea relației dintre copil și părintele care nu exercită autoritatea părintească; de exemplu, faptul că instanțele interne nu au avut în vedere nicio modalitate prin care un reclamant să fie ajutat să depășească obstacolele generate de handicapul său (surditate, acesta comunicând prin limbajul semnelor, în timp ce fiul său era, de asemenea, surd, dar putea să comunice verbal) a determinat Curtea să constate o încălcare (*Kacper Nowakowski împotriva Poloniei*, 2017, pct. 95).

39. În ceea ce privește relația dintre părinții aflați în detenție și copiii lor, în cauza *Deltuva împotriva Lituaniei*, 2023, tatăl reclamant a susținut că autoritățile i-au restrâns dreptul de a primi vizite din partea soției sale și a fiicei sale în vârstă de zece ani, în perioada în care s-a aflat în arest preventiv, ceea ce a avut ca rezultat acordarea permisiunii de a fi vizitat de acestea o singură dată în nouă luni. Curtea a constatat încălcarea art. 8 din Convenție, pe baza documentelor internaționale referitoare la importanța faptului ca copiii să mențină legătura cu părintele lor aflat în detenție și ținând seama de suferința fiicei reclamantei din cauza imposibilității sale de a-și vedea tatăl, precum și de interesele tuturor membrilor familiei (pct. 42-49). În plus, Curtea a respins aprecierea subiectivă a autorităților potrivit căreia îndoielile cu privire la soliditatea legăturilor de familie ale unui deținut ar putea fi un motiv decisiv pentru refuzul de a permite vizite din partea familiei (pct. 47).

40. În contextul specific al unui „părinte pasiv” și, în special, al lipsei de contact între un tată natural și copilul său foarte mic pe o perioadă lungă de timp, fără nicio încercare de reluare a contactului, Curtea a constatat că retragerea autorității părintești nu a constituit o încălcare a art. 8 (*Ilija Liapin împotriva Rusiei*, 2020). Curtea a luat în considerare, în special, faptul că inacțiunea tatălui a dus la ruperea legăturilor dintre acesta și fiul său și că, având în vedere absența oricăror relații personale pentru o perioadă de șapte ani, retragerea autorității sale părintești nu a făcut decât să anuleze legătura juridică dintre tatăl natural și fiul său (pct. 54).

41. În mod similar, în cauza *Pavel Șișkov împotriva Rusiei*, 2021, Curtea a statuat că refuzul autorităților de a dispune transferarea imediată a unui copil mic în grija tatălui său corespundea interesului superior al acestuia, se înscria în marja lor de apreciere și era întemeiat pe motive „pertinente și suficiente” (pct. 97). În opinia sa, propria inacțiune a reclamantului a dus la ruperea legăturilor dintre el și fiica sa și a determinat-o pe copilă, care nu își amintea de el, să devină foarte atașată de familia sa adoptivă (pct. 91). În schimb, în cauza *T.A. și alții împotriva Moldovei*, Curtea a hotărât că deciziile care au avut ca rezultat transferul iminent al unui copil mic cu nevoi speciale de îngrijire de la bunicii săi la tatăl său biologic au încălcat art. 8, deoarece instanțele naționale nu au efectuat o examinare suficient de aprofundată a profunzimii relației dintre tată și copil, a riscului pe care îl putea reprezenta pentru această relație menținerea *status quo*, precum și a riscului pentru sănătatea și bunăstarea copilului, dacă acesta ar fi transferat brusc în îngrijirea tatălui său (pct. 55-64).

B. Luarea în îngrijire a copiilor

42. Interesul superior al copilului impune menținerea legăturilor sale cu familia, cu excepția cazurilor în care aceasta s-a dovedit deosebit de nepotrivită. Rezultă că legăturile de familie pot fi rupte numai în circumstanțe excepționale și că trebuie depuse toate eforturile necesare pentru păstrarea relațiilor personale și, dacă este cazul, pentru „reîntregirea” familiei (*Gnahoré împotriva Franței*, 2000, pct. 59, și jurisprudența citată în *Jansen împotriva Norvegiei*, 2018, pct. 88-93).

43. Viața de familie nu se încheie atunci când un copil este luat în îngrijire de autoritățile publice (*Johansen împotriva Norvegiei*, 1996, pct. 52; *Eriksson împotriva Suediei*, 1989, pct. 58). Este bine stabilit faptul că luarea copiilor din îngrijirea părinților și plasarea lor în grija statului constituie o ingerință în dreptul la respectarea vieții de familie, care necesită o justificare din perspectiva art. 8 § 2 [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 202; *Kutzner împotriva Germaniei*, 2002, pct. 58-60].

44. Curtea a stabilit că autoritățile beneficiază de o marjă largă de apreciere atunci când stabilește necesitatea luării în îngrijire a unui copil (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, 2013, pct. 47; *Johansen împotriva Norvegiei*, 1996, pct. 64, *Wunderlich împotriva Germaniei*, 2019, pct. 47). În plus, trebuie să se țină seama de faptul că autoritățile naționale beneficiază de un contact direct cu toate persoanele implicate [*Olsson împotriva Suediei (nr. 2)*, 1992, pct. 90], adesea chiar în etapa în care se preconizează măsurile de luare în îngrijire sau imediat după aplicarea lor. Cu toate acestea, este necesar un control mai strict în ceea ce privește orice restrângeri suplimentare, cum ar fi cele impuse de autoritățile în cauză asupra dreptului de vizită al părinților [*Elsholz împotriva Germaniei* (MC), 2000, pct. 64; *A.D. și O.D. împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 83].

45. În plus, măsura de retragere a autorității părintești, care ar trebui să fie pusă în aplicare doar ca măsură de ultimă instanță, trebuie să se limiteze la aspectele strict necesare pentru a preveni orice risc real și iminent de tratamente degradante și să fie utilizată numai în privința copiilor care sunt expuși unui astfel de risc (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 84; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 97). Instanțele naționale trebuie să ofere motive detaliate pentru care nu exista nicio altă opțiune disponibilă pentru protejarea copiilor și care să implice încălcarea drepturilor familiei într-o măsură mai mică (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 85; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 98). Obligațiile procedurale prevăzute implicit de art. 8 includ, de asemenea, garanția că părinții sunt în măsură să își prezinte toate argumentele (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 80; *Tlapak și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 93). Aceste obligații impun, de asemenea, ca instanțele interne să își întemeieze constatările pe o bază factuală suficientă și să nu pară arbitrar sau nerezonabile (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 81).

46. Hotărârile sau evaluările greșite realizate de profesioniști nu determină, în sine, incompatibilitatea măsurilor de luare în îngrijire a copiilor cu cerințele de la art. 8 (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, 2013, pct. 48). Atât autoritățile medicale, cât și cele sociale, au datoria de a proteja copiii și nu pot fi trase la răspundere de fiecare dată când, privite în retrospectivă, preocupări reale și rezonabile privind siguranța copiilor în raport cu membrii familiei lor se dovedesc eronate (*R.K. și A.K. împotriva Regatului Unit*, 2008, pct. 36; *A.D. și O.D. împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 84). Rezultă că deciziile de la nivel național pot fi examinate doar în lumina situației existente la momentul adoptării acestor decizii de către autoritățile naționale (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, 2013, pct. 48).

47. Astfel, Curtea a apreciat că, în cazul în care autoritățile naționale s-au confruntat cu acuzații de abuzuri fizice grave, care, cel puțin la prima vedere, păreau credibile, retragerea temporară a autorității părintești a fost suficient justificată (*B.B. și F.B. împotriva Germaniei*, 2013, pct. 49). Totuși, Curtea a considerat că o decizie pronunțată în cadrul acțiunii principale, prin care s-a dispus retragerea permanentă a autorității părintești, nu a oferit motive suficiente și, prin urmare, a constituit o încălcare a art. 8 (*ibidem*, pct. 51-52). În cauza *Wetjen și alții împotriva Germaniei*, 2018, Curtea a constatat că riscul de a fi bătut cu bățul sistematic și regulat a constituit un motiv relevant pentru retragerea parțială a autorității părintești și pentru luarea în îngrijire a copiilor (pct. 78) (a se vedea și

Tlapak și alții împotriva Germaniei, 2018, pct. 91). Curtea a apreciat dacă instanțele naționale au păstrat un echilibru just între interesele părinților și interesul superior al copiilor (*Wetjen și alții împotriva Germaniei*, 2018, pct. 79-85).

48. În plus, Curtea a considerat disproporționată decizia de luare în îngrijire a unui nou-născut sănătos pentru că mama acestuia a ales să părăsească spitalul mai devreme decât i-au recomandat medicii (*Hanzelkovi împotriva Republicii Cehe*, 2014, pct. 79). Cu toate acestea, Curtea a hotărât că retragerea anumitor aspecte ale autorității părintești și îndepărtarea forțată a copiilor din îngrijirea părinților lor timp de trei săptămâni, din cauza refuzului persistent al părinților de a-i trimite pe copii la școală, „a asigurat un echilibru proporțional între interesul superior al copiilor și cel al reclamantilor, care nu a depășit marja de apreciere acordată autorităților interne” (*Wunderlich împotriva Germaniei*, 2019, pct. 57).

49. Faptul că un copil ar putea fi plasat într-un mediu mai prielnic pentru creșterea sa nu poate justifica, în sine, o măsură obligatorie de luare a acestuia din îngrijirea părinților săi biologici; trebuie să existe alte circumstanțe care să indice „necesitatea” unei astfel de ingerințe în dreptul părinților garantat de art. 8, de a se bucura de o viață de familie împreună cu copilul lor [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 208; *K. și T. împotriva Finlandei* (MC), 2001, pct. 173]. În plus, aplicarea dispozițiilor relevante din legislația națională trebuie să fie lipsită de arbitrar (*Zeliha Magomadova împotriva Rusiei*, 2019, pct. 112).

50. Hotărârea în cauza *Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, a sintetizat principiile jurisprudenței (pct. 202-213) aplicabile în cazurile în care autoritățile au decis să înlocuiască internarea într-un centru de plasament cu o măsură mai extinsă, respectiv retragerea autorității părintești și încuviințarea adopției. Curtea a ținut seama de principiul potrivit căruia „astfel de măsuri trebuie să fie puse în aplicare doar în circumstanțe excepționale și pot fi justificate numai de o cerință imperativă referitoare la interesul superior al copiilor” (*S.S. împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 85-87, 96 și 103; *Aune împotriva Norvegiei*, 2010, pct. 66). În cazul în care luarea în îngrijire de către autorități aduce atingere vieții de familie, autoritățile au obligația pozitivă de a lua măsuri pentru a facilita reîntregirea familiei cât mai curând posibil (*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 204; *Kilic împotriva Austriei*, 2023, pct. 119-123).

51. În cauza *Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, Curtea a constatat o încălcare deoarece procesul decizional care a condus la retragerea autorității părintești și încuviințarea adopției nu a luat în considerare toate opiniile și interesele reclamantilor. În special, autoritățile nu au facilitat contactul după ce copilul a fost inițial luat în îngrijire și nici nu au dispus o nouă expertiză a capacității mamei de a asigura o îngrijire adecvată (pct. 220-225; a se compara cu *Kilic împotriva Austriei*, 2023, pct. 124-137, și *V.Y.R. și A.V.R. împotriva Bulgariei*, 2022, pct. 74-101). În mod similar, în cauza *Omorefe împotriva Spaniei*, 2020, Curtea a constatat că deciziile de a pune un copil sub tutelă, la cererea mamei, și de a încuviința adopția șase ani mai târziu, în pofida opoziției mamei, nu au fost luate astfel încât să se garanteze că opiniile și interesele mamei au fost luate în considerare în mod corespunzător și nu au fost însoțite de garanții proporționale cu gravitatea ingerinței și cu interesele aflate în joc (pct. 60). În special, autoritățile nu au luat în considerare posibilitatea reunirii copilului cu mama sa, nu au avut în vedere măsuri mai puțin radicale, cum ar fi plasamentul temporar sau simplu, diferit de cel în vederea adopției, și i-au retras reclamantei dreptul de a avea legături personale cu copilul său fără nicio expertiză psihologică. În plus, plasamentul copilului în vederea adopției a fost pus în aplicare la 20 de zile după ce reclamanta a fost informată că va avea la dispoziție o perioadă de șase luni pentru a atinge anumite obiective în vederea reunirii cu fiul său. Nu s-a constatat totuși o încălcare în cazul în care autoritatea părintească i-a fost retrasă unei mame afectate de tulburări psihice (și adopția ulterioară) atât timp cât nu exista o posibilitate reală ca reclamanta să se îngrijească din nou de copil, în ciuda măsurilor luate pentru a o ajuta pe mamă (*S.S. împotriva Sloveniei*, 2018, pct. 97 și 103-104).

52. Nici situația financiară a mamei, fără a se ține seama de schimbarea acestei situații, nu poate justifica luarea unui copil din îngrijirea mamei sale (*R.M.S. împotriva Spaniei*, 2013, pct. 92). De asemenea, s-a constatat o încălcare într-o cauză în care autoritățile naționale și-au bazat decizia exclusiv pe dificultățile financiare și sociale ale reclamantului, fără a-i oferi acestuia o asistență socială adecvată (*Akinnibosun împotriva Italiei*, 2015, pct. 83-84). În cauza *Soares De Melo împotriva Portugaliei*, 2016, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în cazul în care copiii unei femei, care trăiau în condiții precare, au fost luați în îngrijire în vederea adopției, ceea ce a condus la ruperea legăturilor de familie (pct. 118-123). În plus, absența abilităților și a experienței în creșterea copiilor nu ar putea fi considerată, în sine, un motiv legitim pentru restrângerea autorității părintești sau pentru menținerea unui copil în grija autorităților publice (*Koceroș și Sergheieva împotriva Rusiei*, 2016, pct. 106, privind un tată cu o ușoară dizabilitate intelectuală).

53. O decizie prin care se dispune luarea în îngrijire a unui copil ar trebui să fie considerată drept o măsură temporară, care urmează să fie suspendată imediat ce acest lucru este permis de circumstanțe, iar orice măsură de punere în aplicare a acestei decizii temporare ar trebui să fie în concordanță cu obiectivul final de reunire a părinților naturali și a copilului [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 208; *Olsson împotriva Suediei (nr. 1)*, 1988, pct. 81]. Autorităților competente le revine obligația pozitivă, încă de la începutul perioadei de plasament, această obligație crescând progresiv, de a lua măsuri pentru a facilita reîntregirea familiei, de îndată ce acest lucru este posibil în mod rezonabil, fiind însă necesar să fie pusă întotdeauna în balanță cu obligația de a ține seama de interesul superior al copilului [*K. și T. împotriva Finlandei* (MC), 2001, pct. 178, și *Haddad împotriva Spaniei*, 2019, pct. 54].

54. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care autoritățile naționale au declarat adoptabili copiii reclamantei, fără să depună toate eforturile necesare pentru a menține relația părinte-copil (*S.H. împotriva Italiei*, 2015, pct. 58). A constatat o încălcare în cazul în care mamei i s-a refuzat acordarea dreptului de a-și vizita copilul aflat într-un centru de plasament, din cauza riscului ca acesta să fie răpit de către tată. Astfel cum a subliniat Curtea, riscul de răpire al copilului reclamantei de către tată (și, prin urmare, aspectul protecției sale) nu ar trebui să aibă precădere asupra luării în considerare suficiente a dreptului mamei de a avea legături personale cu copilul său (*Jansen împotriva Norvegiei*, 2018, pct. 103-104). Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8 în cazul în care autoritățile nu au restabilit legătura între un copil și tatăl său în urma achitării acestuia de acuzațiile de violență domestică și a reacordării autorității părintești asupra celor doi copii mai mari. Curtea nu a considerat convingătoare motivele invocate de autorități și de instanțele naționale pentru a justifica plasamentul în vederea adopției al copilului (*Haddad împotriva Spaniei*, 2019, pct. 57-74). În schimb, în cauza *A și alții împotriva Islandei*, 2022, Curtea Supremă nu și-a întemeiat decizia de a-i priva pe părinți (primul reclamant și a doua reclamantă) de încredințarea copiilor lor pe constatarea că acuzațiile formulate împotriva primului reclamant erau adevărate. Dimpotrivă, Curtea Supremă a recunoscut forța obligatorie definitivă a achitării primului reclamant, dar a observat că această achitare nu putea fi, în sine, determinantă pentru procedura privind încredințarea copiilor. Aceasta a procedat la o apreciere a faptelor cauzei și a expertizelor disponibile, fără a mai face referire la procesul penal împotriva primului reclamant sau la un presupus comportament infracțional din partea acestuia. Prin urmare, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale au acționat în limitele marjei lor de apreciere (pct. 84-97).

55. Art. 8 impune ca hotărârile judecătorești care vizează, în principiu, facilitarea vizitelor dintre părinți și copiii acestora, astfel încât să poată fi restabilite relațiile în vederea reîntregirii familiei, trebuie să fie puse în executare într-o manieră eficientă și coerentă. Nu ar fi logic să se ofere posibilitatea unor vizite, dacă modul de punere în aplicare a acestei decizii s-ar traduce în practică prin îndepărtarea ireversibilă a copilului de părintele său natural. În consecință, autoritățile nu au asigurat un just echilibru între interesele reclamantei și ale copiilor săi, garantate de art. 8, ca urmare a absenței unei limite temporale a deciziei de plasament și a comportamentului și atitudinilor negative ale

personalului centrului de plasament în cauză, care au determinat o separare ireversibilă a copiilor de mama lor [*Scozzari și Giunta împotriva Italiei* (MC), 2000, pct. 181 și 215].

56. O decizie prin care s-a dispus plasamentul în regim de urgență a copilului reclamantei și faptul că autoritățile nu au luat suficiente măsuri pentru a permite o posibilă reîntregire a familiei reclamanților, fără să se țină seama de eventuale dovezi ale unei îmbunătățiri a situației acestora, a constituit, de asemenea, o încălcare a dreptului la respectarea vieții de familie, însă deciziile ulterioare de plasament în regim obișnuit și de restrângere a dreptului lor de vizită nu au constituit o astfel de încălcare [*K. și T. împotriva Finlandei* (MC), 2001, pct. 170, 174, 179 și 194].

57. În cauza *Bliudik împotriva Rusiei*, 2019, Curtea a statuat că plasarea fiicei reclamantului într-o instituție de învățământ închisă, situată la 2 500 km de domiciliul acestuia, era ilegală, în lipsa oricărui motiv în temeiul dreptului intern pentru un astfel de plasament (pct. 60-63).

58. Curtea poate recunoaște existența unei vieți de familie *de facto* între asistenții maternali și un copil luat de aceștia în plasament, ținând seama de timpul petrecut împreună, de calitatea relației lor și de rolul jucat de adulți în viața copilului (a se vedea *Moretti și Benedetti împotriva Italiei*, 2010, pct. 48-52). În cauza *Jírová și alții împotriva Republicii Cehe*, 2023, în care copilul a locuit cu asistenții săi maternali timp de șapte ani și jumătate, Curtea a concluzionat că împiedicarea asistenților maternali să vadă copilul o perioadă de doi ani și jumătate a constituit o ingerință în exercitarea dreptului lor la respectarea vieții de familie. Cu toate acestea, Curtea a constatat că hotărârea instanțelor naționale a corespuns interesului superior al copilului, a fost luată în limitele marjei lor de apreciere și s-a bazat pe motive relevante și suficiente (pct. 123-133).

C. Adopția

59. Curtea a stabilit că, deși dreptul de a adopta nu este inclus ca atare în drepturile garantate de Convenție, relațiile dintre un părinte adoptiv și copilul adoptat sunt, de regulă, de aceeași natură ca relațiile de familie aflate sub protecția art. 8 (*Kurocikin împotriva Ucrainei*, 2010; *Agheev împotriva Rusiei*, 2013). O adopție legală și autentică poate constitui o viață de familie, chiar și în absența coabitării sau a unor legături reale între copilul adoptat și părinții adoptivi (*Pini și alții împotriva României*, 2004, pct. 143-148; *Topčić-Rosenberg împotriva Croației*, 2013, pct. 38).

60. Cu toate acestea, dispozițiile art. 8 considerate separat nu garantează nici dreptul de a întemeia o familie, nici dreptul de a adopta un copil [*Paradiso și Campanelli împotriva Italiei* (MC), 2017, pct. 141; *E.B. împotriva Franței* (MC), 2008]. În plus, un stat membru nu este obligat să recunoască drept adopție toate formele de tutelă, cum ar fi „kafala” (*Harroudj împotriva Franței*, 2012, pct. 51; *Chbihi Loudoudi și alții împotriva Belgiei*, 2014). Marja de apreciere care trebuie acordată autorităților naționale competente variază în funcție de natura problemelor și de gravitatea intereselor aflate în joc [a se vedea *Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 211, cu privire la retragerea autorității părintești a unei mame și adopția fiului ei; *A.I. împotriva Italiei*, 2021, pct. 86-89]. Interesul superior al copiilor este primordial și în acest domeniu (*ibidem*, pct. 94, 98; în cazul în care frații au fost separați și plasați în două familii diferite, pct. 94 și 101; a se vedea și rolul raportului de expertiză, pct. 99-101). Poziția vulnerabilă a părintelui este, de asemenea, un element de luat în considerare (*ibidem*, pct. 102-104, în care mama a fost victimă a traficului de persoane).

61. Curtea a afirmat că obligațiile impuse de art. 8 în materie de adopție și efectele adopției asupra relației dintre persoanele care adoptă și copiii adoptați trebuie să fie interpretate în lumina Convenției de la Haga din 29 mai 1993 asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, a Convenției Organizației Națiunilor Unite din 20 noiembrie 1989 cu privire la drepturile copilului și a Convenției europene în materia adopției de copii (*Pini și alții împotriva României*, 2004, pct. 139-140).

62. Dacă revocarea adopției copiilor de către reclamanți îi privează pe aceștia total de o viață de familie împreună cu copiii, revocarea fiind ireversibilă și în contradicție cu scopul reunirii acestora, o astfel de măsură poate fi aplicată numai în circumstanțe excepționale și poate fi justificată numai de o cerință

imperativă legată de interesul superior al copiilor [*Agheev împotriva Rusiei*, 2013, pct. 144; *Johansen împotriva Norvegiei*, 1996; *Scozzari și Giunta împotriva Italiei* (MC), 2000, pct. 148; *Zaiet împotriva României*, 2015, pct. 50].

63. Un părinte natural care, în cunoștință de cauză, își dă consimțământul privind adopția unui copil, poate să fie ulterior împiedicat, din punct de vedere juridic, să obțină dreptul de a avea legături personale cu copilul și să aibă acces la informații cu privire la acesta (*I.S. împotriva Germaniei*, 2014). În cazul în care legislația nu protejează suficient drepturile părintești, atunci o decizie de adopție încalcă dreptul mamei la respectarea vieții de familie (*Zhou împotriva Italiei*, 2014). În mod similar, într-o cauză în care un copil a fost luat în îngrijire și separat de mamă în mod nejustificat, iar autoritatea locală nu a sesizat o instanță în vederea examinării problemei, mama naturală a fost privată de o participare adecvată la procesul decizional privind luarea în îngrijire a fiicei sale și, prin urmare, de protecția necesară a intereselor acestora, ceea ce a constituit o încălcare a dreptului la respectarea vieții de familie [*T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 83]. Curtea a constatat că, având în vedere nedivulgarea unor documente relevante părinților, în cursul procedurilor instituite de autorități în vederea plasării și menținerii în îngrijire a unui copil, procesul decizional prin care s-au stabilit modalitățile de încredințare a copilului și dreptul de vizită nu a oferit protecția necesară intereselor părinților, astfel cum sunt garantate de art. 8 [*T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 73].

64. În plus, în procesul decizional privind decăderea din exercițiul drepturilor părintești și retragerea încuviințării adopției, autoritățile naționale trebuie să efectueze un exercițiu real de punere în balanță între interesele copilului și cele ale familiei sale biologice și să examineze în mod serios orice posibilitate de reunire a copilului cu familia biologică. Curtea a reiterat că autoritățile trebuie să ia măsuri pentru a facilita reîntregirea familiei cât mai curând posibil [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 205].

65. În acest context, este important ca autoritățile naționale să ia măsuri pentru a menține contactul între un copil și părinții săi biologici, chiar și după ce acesta a fost inițial luat din grija lor, și să se bazeze pe noi expertize de specialitate [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 220-225]. În cauza *I.I. împotriva Rusiei*, 2020, reclamanta, consumatoare de droguri și fără loc de muncă, a fost decăzută din drepturile părintești asupra celor trei copii ai săi, cei doi mai mici fiind plasați în grija autorităților publice. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 (pct. 96): în opinia sa, autoritățile naționale nu au justificat suficient măsurile luate, deoarece copiii nu erau neglijați sau în pericol, în pofida situației mamei (pct. 88-91). În plus, autoritățile naționale pentru protecția drepturilor copilului nu i-au oferit reclamantei asistență adecvată pentru a facilita o eventuală reîntregire a familiei. În acest context, Curtea a reafirmat că rolul autorităților în domeniul asistenței sociale este de a ajuta persoanele aflate în dificultate, de a le îndruma în contactele lor cu autoritățile de asistență socială și de a le consilia, printre altele, cu privire la modul în care să își depășească dificultățile (pct. 87). De asemenea, Curtea a luat în considerare faptul că respectivii copii nu erau separați doar de mama lor, ci și unul de celălalt (pct. 94). În schimb, în cauza *E.M. și alții împotriva Norvegiei*, 2022, Curtea nu a constatat o încălcare a art. 8, întrucât nu au existat deficiențe în procedura inițială de plasament și niciun temei pentru a constata că încetarea contactelor dintre mamă și copiii săi nu a fost justificată în interesul superior al acestora, iar autoritățile naționale au acordat o atenție deosebită menținerii relației mamă-copil (pct. 62).

66. Reclamanta în cauza *A.I. împotriva Italiei*, 2021, a fost victimă a traficului de persoane, iar copiii săi au fost luați din îngrijirea sa și declarați adoptabili. Acesteia i s-a refuzat dreptul de a avea legături personale cu copiii, chiar înainte ca hotărârea de adopție să devină definitivă. În opinia Curții, autoritățile nu au încercat să realizeze un exercițiu real de punere în balanță a intereselor celor doi copii și ale reclamantei și nu au luat în considerare în mod serios posibilitatea de a menține o legătură între aceștia, chiar dacă procedura de adopție era încă în curs și un raport de expertiză indicase că menținerea contactului era în interesul superior al copiilor. Curtea a subliniat, de asemenea, că instanțele naționale au apreciat competențele parentale ale reclamantei fără să țină seama de

originea sa nigeriană sau de modelul diferit de atașament dintre părinți și copiii care poate fi găsit în cultura africană, în pofida faptului că acest fapt a fost subliniat în raportul de expertiză (pct. 104).

67. Între copil și părinții săi există o legătură care constituie o viață de familie, chiar dacă, la nașterea sa, părinții nu mai locuiesc împreună sau relația lor s-a încheiat (*Berrehab împotriva Țărilor de Jos*, 1988, pct. 21). Într-o cauză în care relația dintre reclamant și mama copilului a durat doi ani, perioadă în care aceștia au coabitat timp de un an și au intenționat să se căsătorească, iar concepția copilului lor a fost rezultatul unei decizii deliberate, rezultă că, din momentul nașterii copilului, între reclamant și fiica acestuia a existat o legătură care constituia o viață de familie, indiferent de statutul relației dintre reclamant și mama copilului (*Keegan împotriva Irlandei*, 1994, pct. 42-45). Astfel, încuviințarea plasării spre adopție a copilului reclamantului, la scurt timp după nașterea acestuia, fără cunoștința sau acordul tatălui, a constituit o încălcare a art. 8 (*ibidem*, pct. 55).

D. Răpirea internațională de copii

68. În ceea ce privește răpirea internațională de copii, obligațiile impuse de art. 8 statelor contractante trebuie să fie interpretate luând în considerare, în special, Convenția de la Haga din 25 octombrie 1980 asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii (*Ignaccolo-Zenide împotriva României*, 2000, pct. 95; *Iglesias Gil și A.U.I. împotriva Spaniei*, 2003, pct. 51) și Convenția cu privire la drepturile copilului (*Maire împotriva Portugaliei*, 2003, pct. 72).

69. În acest sens, este important să se stabilească dacă a fost păstrat un echilibru just între interesele concurente implicate – ale copilului, ale celor doi părinți și ale ordinii publice –, în cadrul marjei de apreciere acordate statelor în materie (*Maumousseau și Washington împotriva Franței*, 2007, pct. 62; *Rouiller împotriva Elveției*, 2014), ținând seama totuși de faptul că interesul superior al copilului trebuie să fie primordial [*Gnahoré împotriva Franței*, 2000, pct. 59; *X împotriva Letoniei* (MC), 2013, pct. 95]. În această din urmă cauză, Curtea a constatat că există un consens larg – inclusiv în dreptul internațional – care susține ideea potrivit căreia, în toate deciziile referitoare la copii, trebuie să primeze interesul superior al acestora (pct. 96; a se vedea și *X împotriva Republicii Cehe*, 2022, pct. 60). Interesele părinților, în special cel de a avea o relație constantă cu copilul lor, rămân un factor de luat în considerare atunci când sunt puse în balanță diferitele interese aflate în joc (*ibidem*, pct. 95; *Kutzner împotriva Germaniei*, 2002, pct. 58). De exemplu, părinților trebuie să li se acorde ocazia adecvată de a participa la procesul decizional (*López Guió împotriva Slovaciei*, 2014).

70. Pentru a asigura o interpretare armonioasă a Convenției europene și a Convenției de la Haga, elementele care pot constitui o excepție de la înapoierea imediată a copilului, în temeiul articolelor 12, 13 și 20 din Convenția de la Haga, trebuie, în primul rând, să fie într-adevăr luate în considerare de către instanța sesizată, care trebuie să pronunțe o hotărâre suficient de motivată cu privire la acest aspect și, ulterior, trebuie să fie evaluate în lumina art. 8 din Convenția europeană. Prin urmare, art. 8 din Convenție impune autorităților naționale o obligație procedurală potrivit căreia, atunci când evaluează o cerere de înapoiere a unui copil, instanțele trebuie să examineze afirmațiile credibile cu privire la existența unui „risc grav” pentru copilul în cauză, în cazul înapoierii sale, și să formuleze o hotărâre care să furnizeze motive specifice. În ceea ce privește natura exactă a „riscului grav”, excepția prevăzută la articolul 13 lit. b) din Convenția de la Haga se referă numai la situațiile care depășesc ceea ce poate suporta în mod rezonabil un copil [*X împotriva Letoniei* (MC), 2013, pct. 106-107, și *Vladimir Ușakov împotriva Rusiei*, 2019, pct. 103]. În cauza *I.S. și O.S. împotriva Rusiei*, 2021, o instanță a dispus returnarea unui copil în temeiul Convenției de la Haga într-o zonă de conflict militar în desfășurare. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 deoarece, în opinia sa, instanța nu a luat în considerare în mod corespunzător riscul pe care îl prezenta pentru copil situația de securitate din regiunea respectivă.

71. Curtea consideră că depășirea semnificativă a termenului fără caracter obligatoriu de 6 săptămâni, prevăzut la articolul 11 din Convenția de la Haga, în absența unor circumstanțe susceptibile să scutească instanțele naționale de obligația de a-l respecta cu strictețe, nu este conformă cu obligația pozitivă de a acționa rapid în cadrul procedurilor de înapoiere a copiilor (*Monory împotriva României*

și Ungariei, 2005, pct. 82; *Carlson împotriva Elveției*, 2008, pct. 76; *Karrer împotriva României*, 2012, pct. 54; *Blaga împotriva României*, 2014, pct. 83; *R.S. împotriva Poloniei*, 2015, pct. 70; *G.S. împotriva Georgiei*, 2015, pct. 63; *G.N. împotriva Poloniei*, 2016, pct. 68; *K.J. împotriva Poloniei*, 2016, pct. 72). Cu toate acestea, în cauza *Rinau împotriva Lituaniei*, 2020, Curtea a constatat că pronunțarea unei decizii după 5 luni de la cererea primului reclamant de returnare a fiicei sale, depășind astfel termenul de 6 săptămâni menționat, nu a încălcat art. 8. Instanțele naționale au trebuit să împace cele două obligații care le revin în temeiul acestui articol. Pe de o parte, acestea aveau o obligație pozitivă față de tatăl primului reclamant de a acționa rapid și, pe de altă parte, aveau o obligație procedurală față de mama copilului de a examina efectiv alegațiile plauzibile potrivit cărora returnarea fiicei în Germania ar expune-o la suferințe psihice. Curtea a precizat că aceste chestiuni necesită o examinare detaliată și, într-o anumită măsură, îndelungată, de către instanțele naționale, examinare care este necesară pentru a se ajunge la o decizie cu privire la echilibrul necesar între interesele concurente aflate în joc, interesul superior al copilului fiind considerentul primordial (pct. 194). Cu toate acestea, Curtea a constatat că autoritățile naționale nu și-au îndeplinit obligațiile procedurale care le revin în temeiul art. 8: în special, intervențiile politice și derapajele procedurale menite să împiedice returnarea copilului dispusă de instanță au constituit o încălcare a art. 8, întrucât au avut un impact asupra caracterului echitabil al procesului decizional și au condus la întârzieri prelungite. Pe de altă parte, Curtea a constatat că un părinte care și-a răpit copilul nu a suferit o atingere disproporționată a drepturilor sale prevăzute la art. 8 din cauza întârzierii „regretabile” a procedurii (*G.K. împotriva Ciprului*, 2023, pct. 53-54).

72. Executarea hotărârilor referitoare la răpirea de copii trebuie, de asemenea, să fie adecvată și efectivă, având în vedere caracterul urgent al acestora (*V.P. împotriva Rusiei*, 2014, pct. 154). În cauza *X împotriva Republicii Cehe*, 2022, Curtea nu a examinat procedura care a condus la pronunțarea hotărârea de înapoiere, ci mai degrabă procedura de executare ulterioară, în cadrul căreia instanțele naționale au concluzionat că hotărârea putea fi executată. Deși instanța națională nu a revizuit hotărârea de înapoiere, care era definitivă, aceasta a luat în considerare evoluțiile ulterioare. Prin urmare, Curtea a admis că procedura de executare a îndeplinit cerințele procedurale impuse de art. 8 (pct. 75-85).

73. În cauza *Veres împotriva Spaniei*, 2022, reclamantul a introdus o acțiune în Spania, în temeiul art. 21 și urm. din Regulamentul Bruxelles IIa în vederea recunoașterii și executării unei hotărâri maghiare care dispunea ca fosta sa soție să înapoieze copilul lor în Ungaria până la pronunțarea unei hotărâri definitive în procedura de încredințare. Chiar dacă Regulamentul Bruxelles IIa nu prevedea termene specifice (spre deosebire de Convenția de la Haga), era de așteptat ca instanțele naționale să soluționeze rapid cererile depuse în temeiul acestei dispoziții. Curtea a constatat că întârzierea excesivă a instanțelor spaniole a încălcat art. 8 întrucât a întrerupt viața de familie a reclamantului cu copilul său timp de peste doi ani și a contribuit la decizia de încredințare a copilului mamei (pct. 80-89).

III. Educație, religie și nediscriminare

Art. 8

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 9

„1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 14

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de [prezenta] Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

Art. 2 din Protocolul nr. 1

„Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.”

74. Întrucât instruirea privește multe aspecte ale vieții copiilor, există o interacțiune naturală între mai multe dispoziții ale Convenției. În contextul educației, au fost abordate frecvent în special aspecte legate de libertatea de religie a copiilor și de nediscriminare.

A. Dreptul copiilor la instruire

1. Articole relevante

75. Dreptul la instruire, inclusiv cel al copiilor, este garantat de art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Această dispoziție garantează, de asemenea, dreptul părinților de a asigura educația și învățământul conform convingerilor religioase și filozofice ale acestora⁵.

76. În cazul în care un stat aplică un tratament diferit în punerea în aplicare a obligațiilor care îi revin în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 1, poate să existe o problemă în temeiul art. 14 din Convenție [*Cauza „referitoare la anumite aspecte ale regimului lingvistic al învățământului din Belgia” („Cauza*

⁵ A se vedea [Ghidul privind art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului](#).

privind regimul lingvistic belgian”), 1968; *D.H. și alții împotriva Republicii Cehe* (MC), 2007; *Oršuš și alții împotriva Croației* (MC), 2010; *Ponomariovi împotriva Bulgariei*, 2011; *G.L. împotriva Italiei*, 2020].

77. Materialele scrise, cum ar fi pliantele sau cărțile, publicate sau distribuite în scop educațional, au fost, de asemenea, examinate de Curte în temeiul art. 10 din Convenție [*Macaté împotriva Lituaniei* (MC), 2023, pct. 216; *Handyside împotriva Regatului Unit*, 1976, pct. 52-58].

78. Dreptul la instruire a fost invocat, de asemenea, în cadrul litigiilor dintre state. În cauza *Georgia împotriva Rusiei (II)*, (MC), 2021, guvernul reclamant s-a plâns că bombardamentele și alte acte de violență săvârșite de trupele și forțele separatiste ale statului pârât au inclus distrugerea și jefuirea școlilor și bibliotecilor publice și intimidarea profesorilor și elevilor etnici georgieni. Ca rezultat direct, copiii de vârstă școlară de pe aceste teritorii ar fi fost împiedicați să își continue educația. Potrivit guvernului reclamant, aceasta a constituit o practică administrativă de încălcare a dreptului la instruire prevăzut de art. 2 din Protocolul nr. 1. Cu toate acestea, Curtea a considerat că nu dispune de suficiente probe pentru a concluziona, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că au existat incidente contrare art. 2 din Protocolul nr. 1 [pct. 314; a se vedea și *Georgia împotriva Rusiei (I)*, 2014, pct. 236-237; *Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei* (dec.) (MC), 2023, pct. 870].

2. Protecția dreptului la instruire: principii generale și obiective

79. Art. 2 din Protocolul nr. 1 privește, printre altele, învățământul primar (*Sulak împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1996), învățământul secundar (*Ponomariovi împotriva Bulgariei*, 2011) și învățământul universitar (*Leyla Şahin împotriva Turciei*, 2005). Curtea a subliniat în mod constant importanța fundamentală a învățământului primar și secundar pentru dezvoltarea personală și succesul viitor al fiecărui copil [*Catan și alții împotriva Moldovei și Rusiei*, (MC), 2012, pct. 144].

80. Dreptul la instruire include dreptul de acces la instituțiile de învățământ existente la un moment dat (*Cauza „referitoare la anumite aspecte ale regimului lingvistic al învățământului din Belgia”*, denumită în continuare „*Cauza privind regimul lingvistic belgian*”, 1968, pct. 4 din partea „În drept”), transmiterea de cunoștințe și formarea intelectuală (*Campbell și Cosans împotriva Regatului Unit*, 1982, pct. 33), dar și posibilitatea de a obține un beneficiu de pe urma formei de învățământ urmate, prin recunoașterea oficială a studiilor realizate (*Cauza privind regimul lingvistic belgian*, pct. 3-5 din partea „În drept”).

81. Statul este responsabil de școlile publice, dar și de cele private (*Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen împotriva Danemarcei*, 1976); de exemplu, are obligația pozitivă de a proteja elevii împotriva relexor tratamente în școlile publice și private [*O’Keeffe împotriva Irlandei* (MC), 2014, pct. 144-152]. Cu toate acestea, statele nu au obligația pozitivă de a subvenționa o anumită formă de învățământ [*Verein Gemeinsam Lernen împotriva Austriei* (dec.), 1995] sau de a admite un copil într-o anumită școală privată [*Sanlısoy împotriva Turciei* (dec.), 2016].

82. Curtea este, de asemenea, conștientă de faptul că dreptul la instruire privește un serviciu public cu o natură foarte specifică, de care beneficiază nu doar utilizatorii acestuia, ci și societatea în sens mai larg, a cărei dimensiune democratică implică integrarea minorităților (*Ponomariovi împotriva Bulgariei*, 2011). Însăși existența anumitor niveluri de învățământ, cum ar fi învățământul primar, a fost analizată din perspectiva importanței acestora pentru dezvoltarea copilului (*Timicev împotriva Rusiei*, 2005, pct. 64). Programele educaționale, inclusiv obligația de a participa la anumite ore, au fost apreciate în funcție de obiectivele lor, cum ar fi socializarea și integrarea (*Osmanoğlu și Kocabaş împotriva Elveției*, 2017, pct. 97, 103 și 105). Necesitatea aplicării de măsuri de eliminare a segregării, în cazul școlilor care par să fie frecventate doar de anumite minorități, a fost abordată de Curte și din perspectiva educației incluzive, o practică pe care Curtea o consideră drept cea mai adecvată modalitate de a garanta respectarea principiilor fundamentale ale universalității și nediscriminării în exercitarea dreptului la instruire (*Elmazova și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 89).

B. Accesul la instruire

1. Principii generale

83. În conformitate cu dispozițiile relevante din numeroase tratate internaționale privind drepturile omului, Curtea a afirmat că dreptul la instruire garantează accesul la învățământul primar, care are o importanță primordială pentru dezvoltarea copilului (*Timicev împotriva Rusiei*, 2005, pct. 64).

84. Există limitări ale dreptului la instruire, deși din art. 2 din Protocolul nr. 1 nu reiese nicio restrângere expresă. Cu toate acestea, eventualele restrângeri nu trebuie să limiteze dreptul în cauză într-o asemenea măsură încât să îi afecteze însăși esența și să îl lipsească de eficacitate. Acestea trebuie să fie previzibile pentru persoanele în cauză și să urmărească un scop legitim, deși nu există o enumerare exhaustivă a „scopurilor legitime” în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 1 (*Leyla Şahin împotriva Turciei*, 2005, pct. 154).

85. Curtea a examinat cauze care au implicat mai multe tipuri de restrângeri asupra dreptului de acces la instruire, inclusiv lingvistice [*Cauza privind regimul lingvistic belgian*, 1968, pct. 3 din partea „În drept”; *Cipru împotriva Turciei* (MC), 2001; *Catan și alții împotriva Moldovei și Rusiei* (MC), 2012]; taxe de școlarizare (*Ponomariovi împotriva Bulgariei*, 2011); cetățenie (*Timicev împotriva Rusiei*, 2005; *Ponomariovi împotriva Bulgariei*, 2011); vârstă [*Çiftçi împotriva Turciei* (dec.), 2004]; sănătate [*Vavrička și alții împotriva Republicii Cehe* (MC), 2021; *Memlika împotriva Greciei*, 2015] și aspecte juridice [anchete penale, *Ali împotriva Regatului Unit*, 2011; expulzarea dintr-un stat pârât, deciziile Comisiei în cauzele *Sorabjee împotriva Regatului Unit*, 1995; *Jaramillo împotriva Regatului Unit*, 1995; *Dabhi împotriva Regatului Unit*, 1997; evacuare, *Lee împotriva Regatului Unit* (MC), 2001].⁶

2. Discriminarea și accesul la instruire

a. Copiii cu dizabilități

86. Situația specifică a copiilor cu dizabilități a fost rareori adusă în discuție în fața Curții. Din perspectiva art. 2 din Protocolul nr. 1 (considerat separat), fosta Comisie a apreciat că exista o tendință crescândă de a considera că ar trebui ca, în măsura posibilului, copiii cu dizabilități să fie crescuți alături de ceilalți copii de vârsta lor. Totuși, această politică nu putea să se aplice tuturor copiilor cu dizabilități, fiind necesar să li se acorde autorităților competente o marjă largă de apreciere în ceea ce privește cea mai bună utilizare posibilă a resurselor de care dispun în interesul copiilor cu dizabilități, în general (*Simpson împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1989; *S.P. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1997).

87. Art. 14 nu interzice unui stat membru să trateze diferit anumite grupuri pentru a corecta „inechitățile de fapt” dintre acestea; într-adevăr, în anumite circumstanțe, faptul că nu se încearcă o corectare a unor astfel de inechități, prin aplicarea unui tratament diferit, poate să ducă, în sine, la o încălcare a art. 14.⁷ Curtea a hotărât, de asemenea, că art. 14 ar trebui interpretat în lumina cerințelor prevăzute de tratatele internaționale relevante referitoare la drepturile omului, în special Convenția Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități („CDPD”), care prevede că „adaptările rezonabile” la care au dreptul să se aștepte persoanele cu dizabilități înseamnă „modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun o un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar într-un caz particular, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure ori să își exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului” (articolul 2). De asemenea, statele contractante beneficiază de o anumită marjă de apreciere atunci când evaluează dacă și în ce măsură diferențele existente în situații similare

⁶ Pentru mai multe detalii, a se vedea [Ghidul privind art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenția europeană a drepturilor omului](#).

⁷ Pentru mai multe detalii, a se vedea [Ghidul privind art. 14 și art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenția europeană a drepturilor omului](#).

în alte privințe justifică o diferență de tratament. În plus, orice măsură care privește copiii cu handicap trebuie să acorde prioritate interesului superior al copilului (*G.L. împotriva Italiei*, 2020).

88. Nu este sarcina Curții să definească ce anume reprezintă „adaptările rezonabile” – care pot lua diferite forme materiale și de altă natură – care trebuie să fie puse în aplicare în domeniul educației, ca răspuns la nevoile educaționale ale persoanelor cu dizabilități; (a se vedea, de exemplu, *Çam împotriva Turciei*, 2016, pct. 66). Totuși, este important ca statele să fie deosebit de atente în luarea deciziilor în acest domeniu, având în vedere impactul acestora asupra copiilor cu dizabilități, a căror vulnerabilitate deosebită nu poate fi ignorată (*G.L. împotriva Italiei*, 2020, pct. 63).

89. Cauza *G.L. împotriva Italiei*, 2020, a avut ca obiect imposibilitatea unui copil cu autism de a beneficia de sprijinul educațional specializat prevăzut de lege, în primii doi ani de școală primară. Curtea a constatat că, în această perioadă, în afară de asistența privată plătită de părinții reclamantei și de câteva intervenții ale personalului școlii, reclamanta nu a beneficiat de asistența specializată la care avea dreptul și care ar fi trebuit să îi permită să beneficieze de serviciile educaționale și sociale ale școlii în condiții de egalitate cu ceilalți elevi. Curtea a constatat, de asemenea, că discriminarea suferită de reclamantă a fost deosebit de gravă întrucât a avut loc la nivelul învățământului primar, în cadrul căruia se pun bazele educației generale și integrării sociale și ale primelor experiențe de conviețuire și care este obligatoriu în majoritatea țărilor.

90. În cauza *T.H. împotriva Bulgariei*, 2023, un copil, care avea probleme de comportament la școală și care a fost diagnosticat ulterior cu sindrom hiperkinetic și o tulburare specifică de dezvoltare a competențelor școlare, s-a plâns că, în primii doi ani de școală primară, a fost discriminat de profesorii săi, susținând că aceștia l-au tratat mai puțin favorabil din cauza dizabilităților sale și nu i-au organizat programul educațional într-un mod care să corespundă nevoilor sale educaționale speciale (pct. 1 și 87). Având în vedere comportamentul problematic al reclamantului la școală și incidentele care au avut loc din cauza acestuia, Curtea a decis că sancțiunea disciplinară aplicată acestuia și decizia directorului de a întrerupe școlarizarea acestuia nu puteau fi considerate nejustificate sau nerezonabile (pct. 113-116). Recunoscând impactul negativ pe care l-a avut comportamentul agresiv și perturbator al reclamantului asupra siguranței și bunăstării celorlalți elevi și asupra dreptului acestora de a beneficia de o educație efektivă, Curtea a considerat acțiunile profesorilor ca fiind un efort de a asigura un echilibru, dificil de realizat, între interesele reclamantului și cele ale colegilor săi (pct. 122). Curtea a subliniat că art. 14 din Convenție impune mai degrabă asigurarea unor adaptări rezonabile decât a tuturor ajustărilor care ar putea fi făcute pentru a atenua discrepanțele, indiferent de costurile acestora sau de aspectele practice pe care le implică (pct. 122). Prin urmare, a constatat că nu a fost încălcat art. 14 din Convenție, coroborat cu art. 2 din Protocolul nr. 1 (pct. 123).

b. Statutul administrativ și cetățenia

91. În cauza *Ponomariovi împotriva Bulgariei*, 2011, Curtea a examinat cazul a doi elevi de cetățenie rusă, care locuiau în Bulgaria împreună cu mama lor, dar care nu aveau permis de ședere permanent. Deși învățământul secundar era gratuit în Bulgaria, având în vedere statutul lor administrativ, acestor doi elevi li s-a impus plata unor taxe de școlarizare. Curtea a constatat că reclamantii nu se aflau în situația unor persoane care au sosit în țară în mod ilegal, dorind apoi să beneficieze de serviciile sale publice, inclusiv de școlarizare gratuită. Chiar dacă reclamantii au ajuns în situația de a nu deține un permis de ședere permanentă, ca urmare a neglijenței, autoritățile nu s-au opus, în esență, ca aceștia să rămână în Bulgaria și, aparent, nu au avut niciodată intenția de a-i expulza. Autoritățile bulgare nu au ținut seama de această situație și nici legislația nu prevedea niciun sistem de scutire de taxele de școlarizare. În consecință și având în vedere importanța învățământului secundar, Curtea a constatat că obligația impusă acestor doi elevi, de a plăti taxe de școlarizare pentru a avea acces la învățământul secundar, din cauza cetățeniei lor și a statutului lor de imigranți, a constituit o încălcare a art. 14 din Convenție, coroborat cu art. 2 din Protocolul nr. 1.

c. Originea etnică

92. Curtea a abordat, de asemenea, dificultățile legate de școlarizarea copiilor romi în mai multe state europene și a observat că, din cauza istoriei lor zbuciumate și a dezrădăcinării lor permanente, romii au devenit o minoritate dezavantajată și vulnerabilă, care are un caracter specific și, prin urmare, are nevoie de o protecție specială, care include și domeniul educației [*D.H. și alții împotriva Republicii Cehe* (MC), 2007, pct. 182].

92. În acest context, Curtea a examinat cauze referitoare la plasarea sistematică a unor copii romi în clase sau școli separate, fie temporar [*Oršuš și alții împotriva Croației* (MC), 2010], fie pe o perioadă mai lungă și la nivel național [*D.H. și alții împotriva Republicii Cehe* (MC), 2007]. Curtea a examinat, de asemenea, cazuri de segregare a copiilor romi la nivel local, în școli publice frecventate aproape exclusiv de copii romi, și a constatat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 2 din Protocolul nr. 1 (*Lavida și alții împotriva Greciei*, 2013; *Elmazova și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022; *Szolcsán împotriva Ungariei*, 2023), deoarece reclamantilor li s-a aplicat un tratament diferențiat pentru care nu exista nicio justificare obiectivă și rezonabilă, sau a art. 1 din Protocolul nr. 12 la Convenție (*X și alții împotriva Albaniei*, 2022), ca urmare a neadoptării de către autorități a unor măsuri de desegregare adecvate și prompte pentru a remedia inegalitatea de fapt și pentru a preveni perpetuarea discriminării ulterioare, deși astfel de măsuri erau necesare la nivel național și european (*Elmazova și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022).

C. Conținutul și calitatea învățământului

1. Educația instituționalizată

94. Obligațiile statelor în ceea ce privește educația și învățământul instituționalizate sunt examinate în principal în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 1, care implică posibilitatea ca statul să instituie învățământul obligatoriu, în școli de stat sau private, la un nivel satisfăcător [*Familia H. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1984; *Leuffen împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1992; *B.N. și S.N. împotriva Suediei*, decizia Comisiei, 1993; *Konrad împotriva Germaniei* (dec.), 2006].

93. Curtea a examinat, de asemenea, în temeiul art. 10, capete de cerere privind exercitarea de către reclamant a dreptului său de a înainta o cerere anumitor autorități ale statului, prin care să solicite asigurarea învățământului în limba kurdă – posibilitate care nu era prevăzută la niciun nivel de învățământ, în instituțiile turce publice sau private, la momentul faptelor (*Döner și alții împotriva Turciei*, 2017, pct. 88-89).

a. Programele de învățământ și sprijinul educațional

94. Întocmirea și planificarea programelor de învățământ țin, în principiu, de competența statelor contractante. Nimic nu împiedică includerea în acest plan a unor informații sau cunoștințe cu caracter religios sau filozofic [*Folgerø și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2007, pct. 84; *Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen împotriva Danemarcei*, 1976, pct. 53; *Valsamis împotriva Greciei*, 1996, pct. 28].

95. În special, a doua teză a art. din Protocolul nr. 1 nu împiedică statele să transmită, în cadrul unor activități de predare sau educaționale, informații sau cunoștințe care au, în mod direct sau indirect, un caracter religios sau filozofic. Acesta nu permite nici măcar părinților să se opună integrării unor astfel de activități de predare sau educaționale în programa școlară, deoarece, în caz contrar, ar exista riscul ca tot învățământul instituționalizat să se dovedească impracticabil. Cu toate acestea, a doua teză a art. din Protocolul nr. 1 implică faptul că statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le asumă în ceea ce privește educația și învățământul, trebuie să asigure transmiterea informațiilor sau cunoștințelor incluse în programa școlară într-o manieră obiectivă, critică și pluralistă. Statului îi este interzis să urmeze o politică de îndoctrinare care ar putea fi considerată ca nerespectând convingerile religioase și filozofice ale părinților. Această limită nu trebuie depășită [*Folgerø și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2007, pct. 84].

b. Simboluri religioase

96. În ceea ce privește aspectele religioase ale educației, Curtea consideră că este necesară interpretarea Convenției în ansamblul său și că art. 2 din Protocolul nr. 1 constituie, cel puțin în ceea ce privește a doua sa teză, o *lex specialis* în raport cu art. 9 în domeniul educației și învățământului [*Folgerø și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2007, pct. 84; *Lautsi și alții împotriva Italiei* (MC), 2011, pct. 59; *Osmanoğlu și Kocabaş împotriva Elveției*, 2017, pct. 90].

97. Curtea a examinat cauze în care reclamantii fie s-au plâns de expunerea lor nedorită la simboluri sau ceremonii religioase în mediul școlar, fie, invers, că li s-a interzis să poarte veșminte religioase sau simboluri asociate unei religii în cadrul instituțiilor de învățământ.

100. În cauza *Lautsi și alții împotriva Italiei* (MC), Curtea a hotărât că, atunci când au decis să păstreze crucifixele din sălile de clasă ale unei școli publice frecventate de unul dintre copiii reclamantului, autoritățile au acționat în limitele marjei de apreciere de care dispuneau în contextul obligației lor de a respecta, în exercitarea funcțiilor pe care și le-au asumat în domeniul educației și al învățământului, dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice (pct. 76). Curtea a statuat că un crucifix așezat pe un perete este un simbol în esență pasiv și nu se poate considera că acesta are asupra elevilor o influență comparabilă cu cea a unui discurs didactic sau a participării la activități religioase (pct. 72).

98. Curtea a examinat de asemenea, în temeiul art. 9, cereri referitoare la dreptul de a purta veșminte și simboluri religioase în incinta instituțiilor de învățământ. De exemplu, în două cauze care au implicat exmatricularea unor eleve ale unei școli publice pentru că au refuzat să își scoată vălul islamic în timpul orelor de educație fizică și sport, Curtea a constatat neîncălcarea art. 9 (*Dogru împotriva Franței*, 2008; *Kervanci împotriva Franței*, 2008). La momentul faptelor, nicio lege nu interzicea în mod explicit purtarea vălului în timpul orelor de educație fizică. Cu toate acestea, concluzia la care au ajuns autoritățile naționale - potrivit căreia purtarea unui văl, precum baticul islamic, era incompatibilă cu orele de sport din motive de sănătate sau siguranță - nu a fost nerezonabilă. Sancțiunea aplicată a fost doar consecința refuzului reclamantelor de a respecta regulamentul aplicabil în incinta școlii - cu privire la care au fost informate în mod corespunzător -, și nu a convingerilor lor religioase, astfel cum au susținut acestea. În plus, Curtea a ținut seama de marja de apreciere care trebuie lăsată statelor membre în ceea ce privește stabilirea relațiilor delicate dintre instituțiile religioase și state. Aceasta a considerat că libertatea de religie astfel recunoscută și restrânsă de cerințele principiului laicității părea legitimă în lumina valorilor care stau la baza Convenției (*Dogru împotriva Franței*, 2008, pct. 72).

99. Ulterior perioadei relevante pentru aceste două cauze, a fost adoptată o lege care a reglementat purtarea de simboluri sau însemne vestimentare ale convingerilor religioase în incinta unităților de învățământ publice, în conformitate cu principiul laicității. Reclamantii au contestat interdicția în cauză și exmatricularea ulterioară a unor elevi ca urmare a refuzului acestora de a-și da jos, în timpul orelor, „simbolurile evidente” pe care le purtau și care arătau apartenența lor la o religie: Curtea a reamintit marja de apreciere lăsată autorităților naționale în acest domeniu și a considerat că măsurile criticate au fost justificate și proporționale cu scopul urmărit, în special luând în considerare faptul că elevii au putut să își continue studiile în alte școli [*Gamaleddyn împotriva Franței* (dec.), 2009, pct. 2; *Aktas împotriva Franței* (dec.), 2009, pct. 2; *Ranjit Singh împotriva Franței* (dec.), 2009, pct. 1; *Jasvir Singh împotriva Franței* (dec.), 2009, pct. 1; *Bayrak împotriva Franței* (dec.), 2009, pct. 2; *Ghazal împotriva Franței* (dec.), 2009, pct. 1].

c. Cursuri mixte

100. În cauza *Osmanoğlu și Kocabaş împotriva Elveției*, 2017, părinții reclamantii s-au plâns de amenda care le-a fost aplicată pentru că au refuzat, din motive religioase, să le permită fiicelor lor să participe la cursurile de înot mixte și obligatorii din cadrul școlii primare pe care o frecventau. Curtea a reiterat faptul că școala joacă un rol special în procesul de integrare socială, rol care este cu atât mai important în cazul copiilor de origine străină. Având în vedere importanța învățământului obligatoriu pentru

dezvoltarea copiilor, acordarea de scutiri de la anumite cursuri este justificată numai în circumstanțe cu totul excepționale, în condiții clar definite și cu respectarea egalității de tratament a tuturor grupurilor religioase (pct. 96). Curtea a hotărât, de asemenea, că interesul copiilor de a beneficia de o școlarizare completă, care să le permită o integrare socială reușită, în conformitate cu obiceiurile și tradițiile locale, avea prioritate față de dorința părinților ca fiicele acestora să fie scutite de la cursurile de înot mixte (pct. 97, 100 și 105). Aceasta a constatat, în special, că autoritățile le-au oferit reclamantilor un aranjament foarte flexibil, în măsura în care fiicelor acestora li s-a permis, printre altele, să poarte un costum de baie de tip burkini în timpul orelor de înot; respectivul cadru de reglementare existent, împreună cu procedura urmată - care a avut ca rezultat aplicarea unei amenzi părinților-, le-a permis acestora să solicite examinarea temeiniciei cererii lor de scutire în temeiul art. 9 din Convenție (pct. 101 și 104). Prin urmare, s-a constatat neîncălcarea art. 9.

d. Ceremonii și rituri

101. Art. 2 din Protocolul nr. 1 se aplică atât conținutului programelor de învățământ, cât și modalităților de predare.

102. De exemplu, această dispoziție s-a aplicat în cazul unei obligații de a participa la o paradă organizată în afara școlii, în timpul unei vacanțe. Deși Curtea a considerat surprinzător faptul că elevii puteau fi obligați să participe la un astfel de eveniment sub sancțiunea suspendării lor de la cursuri, chiar dacă numai pe o perioadă limitată, astfel de comemorări ale unor evenimente naționale serveau, în felul lor, atât obiectivelor pacifiste, cât și interesului public, iar prezența unor reprezentanți militari la unele dintre parade nu schimba, în sine, caracterul acestor parade. În plus, obligația impusă elevei în cauză nu i-a privat pe părinții săi de dreptul lor de a-și informa și de a-și sfătui copiii sau de a-și îndruma copiii pe o cale conformă cu convingerile religioase sau filozofice ale părinților (*Efstratiou împotriva Greciei*, 1996, pct. 32; *Valsamis împotriva Greciei*, 1996, pct. 31).

103. În cauza *Perovi împotriva Rusiei*, 2020, reclamantul, care era copil la momentul faptelor, a formulat un capăt de cerere în nume propriu, întemeiat pe art. 9, susținând că organizarea unei scurte ceremonii religioase, o singură dată, într-o școală municipală i-a încălcat libertatea de religie. Curtea a considerat că simpla sa prezență, fără să fi fost obligat să participe la manifestarea convingerilor unei alte confesiuni creștine sau descurajat să adere la propriile convingeri, nu a constituit o încălcare a art. 9 (pct. 76). Deși este posibil ca prezența reclamantului la ceremonie să fi fost neplăcută, acest lucru ar trebui privit în contextul mai larg al deschiderii și toleranței necesare într-o societate democratică din partea grupurilor religioase concurente, care nu pot invoca art. 9 pentru a obține restrângerea exercitării libertății de religie a altor grupuri. În acest context, Curtea a hotărât că valorile pluralismului și toleranței nu conferă niciunui grup religios și niciunui adept al unei anumite religii dreptul de a nu asista la manifestările individuale sau colective ale altor credințe și convingeri religioase sau nereligioase (pct. 73).

e. Educația sexuală

104. Curtea consideră că art. 2 din Protocolul nr. 1 se aplică orelor de educație sexuală în contextul educației instituționalizate.

105. În cauza *Jimenez Alonso și Jimenez Merino împotriva Spaniei* (dec.), 2000, Curtea a respins un capăt de cerere al unui tată care, pe baza convingerilor sale morale și religioase, a refuzat să-și lase fiica să participe la ore de educație sexuală într-un liceu public. Într-adevăr, Curtea a observat că ora de educație sexuală în cauză era menită să le ofere elevilor informații obiective și științifice cu caracter general privind viața sexuală a oamenilor, bolile venerice și SIDA. Broșura pusă la dispoziția elevilor încerca să îi avertizeze cu privire la sarcinile nedorite, riscul de sarcină la o vârstă din ce în ce mai fragedă, metodele de contracepție și bolile cu transmitere sexuală. Astfel de informații puteau fi interpretate ca fiind de interes general și nu constituiau în niciun fel o încercare de îndoctrinare cu scopul de a promova un anumit comportament sexual (pct. 1 din partea „În drept”).

106. De asemenea, în cauza *Dojan și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2011, Curtea a respins capetele de cerere formulate de mai multe cupluri care au solicitat, fără succes, acordarea unei scutiri, în temeiul convingerilor lor religioase, de la orele sau evenimentele școlare dedicate în mod specific educației sexuale, pentru copiii acestora care erau elevi în clasa a patra, într-o școală primară publică locală. Curtea a observat că orele de educație sexuală în cauză aveau ca scop transmiterea, într-o manieră neutră, de cunoștințe privind procrearea, contracepția, sarcina și nașterea, în conformitate cu dispozițiile legale subiacente și cu orientările și programa școlară aferente, care se bazează pe standarde științifice și educaționale actuale (pct. 2 din partea „În drept”).

107. Curtea a examinat, de asemenea, cereri legate de educația sexuală la o vârstă mai fragedă. De exemplu, în cauza *A.R. și L.R. împotriva Elveției* (dec.), 2017, în care reclamantul nu au contestat simpla existență a unor ore de educație sexuală, ci mai degrabă utilitatea educației sexuale la o vârstă fragedă, și anume de la 4 la 8 ani. Curtea a examinat cauza în temeiul art. 8, precizând că Elveția nu a ratificat Protocolul nr. 1 (pct. 25-26). Curtea a admis faptul că copiii de vârstă mică sunt deosebit de sensibili și ușor de influențat și, astfel cum confirmă articolul 5 din CDC, că relația dintre un copil și părinții săi capătă o importanță deosebită în acești ani cruciali de dezvoltare. Cu toate acestea, în circumstanțele specifice ale cauzelor, Curtea a constatat că orele de educație sexuală relevante urmăreau obiectivul de protecție a copiilor împotriva tuturor formelor de violență, obiectiv garantat și de articolul 19 din CDC, și că orele respective nu aveau ca scop îndoctrinarea de orice fel a elevilor. În consecință, Curtea a constatat inadmisibilitatea cererii acestora.

f. Disciplina

108. Funcțiile legate de administrarea internă a unei instituții de învățământ, cum ar fi disciplina, sunt o parte inerentă a procesului educațional și a dreptului la instruire (*Costello-Roberts împotriva Regatului Unit*, 1993, pct. 27).

109. Dreptul la instruire nu exclude, în principiu, recurgerea la măsuri disciplinare, cum ar fi suspendarea sau exmatricularea dintr-o instituție de învățământ pentru a asigura respectarea regulamentului intern (*Ali împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 54). Cu toate acestea, astfel de norme nu trebuie să aducă atingere substanței acestui drept sau să intre în conflict cu alte drepturi consacrate în Convenție sau în protocoalele sale (*Çölgeçen și alții împotriva Turciei*, 2017, pct. 50-51).

110. Astfel, dreptul la instruire nu interzice excluderea definitivă sau temporară dintr-o instituție de învățământ pentru fraudă (*Sulak împotriva Turciei*, decizia Comisiei, 1996) sau pentru conduită neadecvată (*Whitman împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1989).

111. Curtea a respins, pentru lipsa unui „prejudiciu important” [art. 35 § 3 lit. b) din Convenție], o cerere privind excluderea temporară a unui elev timp de aproximativ trei luni [a se vedea circumstanțele specifice cauzei *C.P. împotriva Regatului Unit* (dec.), 2016].

g. Un mediu sigur de învățare: violență, intimidare, hărțuire

112. Obligația pozitivă ce revine statelor în temeiul art. 3 din Convenție, de a asigura tuturor persoanelor aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în Convenție, impune statelor să ia măsuri destinate să garanteze că persoanele aflate sub jurisdicția lor nu sunt supuse torturii, nici tratamentelor sau pedepselor inumane ori degradante, inclusiv relexor tratamente aplicate de persoane fizice. Aceste măsuri ar trebui să asigure o protecție efectivă, în special, copiilor și altor persoane vulnerabile, și să includă demersuri rezonabile pentru prevenirea relexor tratamente despre care autoritățile au sau ar trebui să aibă cunoștință (*Đurđević împotriva Croației*, 2011, pct. 118; a se vedea și *Osman împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 116, în legătură cu art. 2).

113. Capete de cerere referitoare la neprotejarea de către stat a unui copil împotriva bătăilor frecvente suferite la școală din partea altor elevi au intrat, de asemenea, în domeniul de aplicare al art. 8 din Convenție (*Đurđević împotriva Croației*, 2011, pct. 105-107).

114. Deși nu toate măsurile din domeniul educației aduc atingere dreptului la respectarea vieții private, ar fi imposibilă concilierea oricărui act de violență sau abuz din partea profesorilor și a altor funcționari din instituțiile de învățământ cu dreptul copiilor la instruire și la respectarea vieții lor private. Necesitatea de a elimina orice astfel de tratament din mediile educaționale a fost, de asemenea, afirmată în mod clar la nivel internațional. În contextul furnizării unui serviciu public important, cum ar fi învățământul, rolul esențial al autorităților din domeniul educației este de a proteja sănătatea și bunăstarea elevilor, ținând seama în special de vulnerabilitatea acestora, având în vedere vârsta lor fragedă. Astfel, obligația principală a autorităților din domeniul educației este de a asigura siguranța elevilor, pentru a-i proteja de orice formă de violență în perioada în care se află sub supravegherea lor (*Kayak împotriva Turciei*, 2012, pct. 59; *F.O. împotriva Croației*, 2021, pct. 81-82).

115. Curtea a examinat, în temeiul art. 8, o cauză în care un profesor de la o școală publică a abuzat verbal un elev de trei ori, la un interval de mai multe zile, recunoscând totodată că, în mediul școlar, capetele de cerere de hărțuire trebuie, de asemenea, să fie examinate în temeiul art. 3 din Convenție (*F.O. împotriva Croației*, 2021, pct. 53). În această cauză, Curtea a subliniat că frecvența, gravitatea vătămării și intenția de vătămare nu erau condiții prealabile pentru definirea violenței și abuzului într-un cadru educațional și că hărțuirea printr-un abuz verbal de tipul celui la care a fost supus reclamantul de către profesorul său a constituit o ingerință inacceptabilă în exercitarea dreptului său la respectarea vieții private (pct. 88). În plus, Curtea a statuat că autoritățile statului nu au răspuns cu diligența necesară la acuzațiile reclamantului de hărțuire la școală (pct. 103).

116. Într-o cauză în care reclamantul, în vârstă de 15 ani la momentul respectiv, s-a plâns de lipsa unor măsuri adecvate de protejare a acestuia împotriva actelor de violență săvârșite de colegii săi de clasă și de alți elevi de la școala pe care o frecventa, Curtea a considerat că natura capătului de cerere nu impunea în mod necesar urmărirea penală. Prin urmare, nu era necesar ca reclamantul să depună o plângere penală pentru ca cererea acestuia să fie considerată admisibilă. S-a considerat totuși că acuzațiile reclamantului nu erau suficient de specifice în ceea ce privește locul și momentul săvârșirii actelor incriminate, precum și în ceea ce privește natura acestora, astfel încât acestea nu au angajat obligația pozitivă a statului în temeiul art. 3 și 8 din Convenție (*Đurđević împotriva Croației*, 2011, pct. 113).

117. Într-un context diferit, Curtea nu a constatat neîncălcarea art. 10 într-o cauză în care unchiul unui copil a fost condamnat pentru glorificarea crimelor prin intermediul unui slogan imprimat pe un tricou purtat la grădiniță de nepotul său în vârstă de trei ani. Curtea a ținut seama în special de raționamentul instanței naționale cu privire la circumstanțele specifice ale cauzei, și anume folosirea unui copil de trei ani ca purtător involuntar al mesajului în litigiu, și de contextul specific în care a fost diseminat mesajul, și anume nu doar un loc public, ci și un complex școlar, în care se aflau copii de vârstă mică (*Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 61).

2. Educația neinstituționalizată

118. Curtea a examinat, de asemenea, conținuturile și materialele care au un scop educativ, direct sau indirect, dar care există în afara contextului educației exclusiv instituționale.

119. Cauza *Macaté împotriva Lituaniei* (MC), 2023 (pct. 216), a avut ca obiect o carte de basme care descria relații între persoane de același sex. Autoarea cărții a afirmat că aceasta era destinată copiilor cu vârste cuprinse între nouă și zece ani, dar distribuția cărții a fost suspendată temporar, iar conținutul său a fost etichetat ulterior ca fiind nociv. Curtea a considerat că, în cazul în care restrângerile accesului copiilor la informații referitoare la relațiile între persoane de același sex erau bazate exclusiv pe considerente ce țin de orientarea sexuală (și anume, nu exista niciun alt temei pentru a considera că astfel de informații erau neadecvate sau nocive pentru creșterea și dezvoltarea copiilor), acestea nu urmăreau niciun scop care putea fi considerat legitim în sensul art. 10 § 2 din

Convenție. Prin urmare, astfel de restrângeri erau incompatibile cu art. 10 (a se vedea, *Handyside împotriva Regatului Unit*, 1976, pct. 52-58).

120. Curtea consideră că, pentru a aprecia justificarea unei ingerințe care urmărește scopuri legitime de protecție a moralei sau a sănătății publice, este important să se țină seama de vulnerabilitatea membrilor publicului care au acces la textul contestat.

121. De exemplu, în cauza *Handyside împotriva Regatului Unit*, 1976, cartea în litigiu era destinată în mod specific elevilor cu vârste cuprinse între 12 și 18 ani. Curtea a hotărât că, în pofida varietății și a evoluției constante din Regatul Unit a opiniilor cu privire la etică și educație, judecătorii englezi competenți aveau dreptul, în exercitarea puterii lor discreționare, să considere, la momentul respectiv, că această carte ar avea efecte dăunătoare asupra moralei multora dintre copiii și adolescenții care o vor citi (pct. 52).

122. În mod similar, într-o cauză în care reclamanții au fost condamnați pentru distribuirea unor pliante cu caracter homofob în dulapurile elevilor unui liceu, Curtea a hotărât că deși scopul urmărit de reclamanți – de a iniția o dezbatere cu privire la lipsa de obiectivitate a educației oferite în școlile suedeze –, era acceptabil, trebuia luat în considerare modul de redactare a pliantelor. Acestea descriau homosexualitatea ca fiind „o înclinație sexuală deviantă”, care are „un efect distructiv din punct de vedere moral” asupra societății și care este responsabilă pentru răspândirea HIV și SIDA. Curtea a observat, în special, că elevii aveau o vârstă la care erau impresionabili și sensibili (*Vejdeland și alții împotriva Suediei*, 2012, pct. 56).

123. În schimb, faptul că mesajele erau accesibile unui public deosebit de vulnerabil, cum ar fi copiii, nu era suficient pentru a justifica ingerința statului, cu condiția ca mesajele să nu fie agresive sau explicite din punct de vedere sexual sau să nu promoveze un anumit comportament sexual și ca minorii în cauză să fie expuși ideilor de diversitate, egalitate și toleranță. În cazul chestiunilor sensibile, cum ar fi dezbaterile publice privind educația sexuală, în cadrul căreia trebuia să se asigure un echilibru între opiniile părinților, politicile educaționale și dreptul terților la libertatea de exprimare, autoritățile nu aveau altă opțiune decât să recurgă la criteriile obiectivității, pluralismului, corectitudinii științifice și, în cele din urmă, la cel al utilității unui anumit tip de informații pentru publicul tânăr (*Baiev și alții împotriva Rusiei*, 2017, pct. 82). În acest caz, Curtea a constatat o încălcare a art. 10, considerat separat și coroborat cu art. 14, în ceea ce privește ingerințele bazate pe o interdicție legislativă privind promovarea homosexualității în rândul minorilor.

D. Discriminarea bazată pe motive legate de naștere

124. Încă din 1979, Curtea a hotărât că restricțiile bazate pe naștere privind drepturile de moștenire ale copiilor sunt incompatibile cu Convenția (*Marckx împotriva Belgiei*, 1979, pct. 59). De atunci, a reiterat în mod constant acest principiu fundamental, consacrand interzicerea discriminării bazate pe nașterea unui copil „în afara căsătoriei” ca standard de protecție a ordinii publice europene [*Fabris împotriva Franței* (MC), 2013, pct. 57].

125. Distincția care existase anterior în numeroase state membre între copiii „născuți în afara căsătoriei” („nelegitimi”) și copiii „născuți în cadrul căsătoriei” („legitimi”), în scopul stabilirii drepturilor succesoriale, a ridicat mai multe probleme din perspectiva art. 8 din Convenție, considerat separat (*Johnston și alții împotriva Irlandei*, 1986) și coroborat cu art. 14 (*Vermeire împotriva Belgiei*, 1991; *Brauer împotriva Germaniei*, 2009) sau din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1 [*Fabris împotriva Franței* (MC), 2013; *Inze împotriva Austriei*, 1987; *Mazurek împotriva Franței*, 2000; *Merger și Cros împotriva Franței*, 2004]. Curtea a extins principiul la copiii adoptați, în cauza *Pla și Puncernau împotriva Andorrei*, 2004.

126. În prezent, în statele membre ale Consiliului Europei este recunoscut faptul că trebuie să fie tratați în mod egal copiii născuți în cadrul căsătoriei și cei născuți în afara căsătoriei. Acest lucru a condus la o abordare uniformă a acestui subiect de către legiuitorii naționali și la o evoluție socială și

juridică care susține în mod decisiv obiectivul realizării egalității între copii [*Fabris împotriva Franței* (MC), 2013, pct. 58].

127. Într-o cauză referitoare la refuzul de a acorda cetățenia malteză unui copil născut în afara căsătoriei, a cărei mamă nu era malteză, Curtea a explicat că, deși dreptul la cetățenie nu era prevăzut ca atare de Convenție, iar refuzarea acordării acestui drept reclamantului nu a dat naștere unei încălcări a art. 8, impactul său asupra identității sociale a reclamantului a determinat includerea acestuia în sfera de aplicare și în domeniul de aplicare generale ale art. 8 din Convenție (*Genovese împotriva Maltei*, 2011, pct. 34-36). În continuare, aceasta a constatat o încălcare a art. 14 coroborat cu art. 8.

IV. Sănătate, locuințe și protecția datelor

Art. 2 din Convenție - Dreptul la viață

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

Art. 3 din Convenție - Interzicerea torturii

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 8 din Convenție - Dreptul la respectarea vieții private și de familie

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

A. Asistență medicală⁸

128. Ca principiu general, jurisprudența Curții recunoaște obligația statelor de a plasa interesul superior al copilului, precum și pe cel al copiilor ca grup, în centrul tuturor deciziilor care afectează sănătatea și dezvoltarea lor [*Vavříčka și alții împotriva Republicii Cehe* (MC), 2021, pct. 287-288].

129. În cauza *Vavříčka și alții împotriva Republicii Cehe*, 2021, Curtea a examinat capete de cerere referitoare la obligația legală de vaccinare a copiilor împotriva unor boli bine-cunoscute de medicină, a cărei nerespectare a dus la refuzul înscrierii la grădiniță a copiilor în cauză sau la amendarea părinților acestora. Constatând neîncălcarea art. 8, Curtea a hotărât că politica de sănătate a statului pârât era conformă cu interesul superior al copiilor, în sensul că o politică de vaccinare obligatorie putea fi justificată în scopul obținerii imunității colective și al protejării copiilor care aveau contraindicații la vaccinare și care nu puteau fi imunizați. În plus, a observat că respectiva cerință de vaccinare din statul pârât viza un număr limitat de boli împotriva cărora comunitatea științifică considera că vaccinarea era eficientă și sigură; s-a permis scutirea de la vaccinare a anumitor grupuri de copii; nu exista nicio dispoziție care să permită administrarea forțată a vaccinurilor. De asemenea, deși a recunoscut că excluderea reclamanților de la grădiniță a însemnat pierderea unei oportunități importante pentru copiii de vârstă mică de a-și dezvolta personalitatea și de a începe să dobândească, într-un mediu pedagogic formativ, abilități sociale și de învățare importante, Curtea a constatat că această pierdere a fost consecința directă a alegerii părinților acestora de a nu respecta o obligație legală, al cărei scop era de a proteja sănătatea, în special în cadrul acestei grupe de vârstă. În acest context, Curtea a observat că reclamanții nu au fost privați de orice posibilitate de dezvoltare personală, socială și

⁸ A se vedea, de asemenea, [Ghid privind jurisprudența derivată din Convenție – Drepturi sociale](#).

intelectuală, chiar cu prețul unor eforturi și cheltuieli suplimentare - și posibil considerabile - din partea părinților acestora [*Vavříčka și alții împotriva Republicii Cehe* (MC), 2021, pct. 306-307].

130. Curtea a considerat că anumite intervenții medicale efectuate asupra copiilor, de exemplu sterilizarea și mutilarea genitală feminină, sunt, în principiu, incompatibile cu art. 3 din Convenție (*N.B. împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 73; *Sow împotriva Belgiei*, 2016, pct. 62).

131. Înainte ca un copil să fie supus unui examen medical sau unui tratament medical [*N.B. împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 74; *I.G. și alții împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 122-123; *M. împotriva Franței* (dec.), 2022, pct. 61], inclusiv în cazul internării într-un spital de psihiatrie (*V.I. împotriva Moldovei*, 2024, pct. 103 și 133-135), este necesar să se obțină consimțământul informat al copilului sau al reprezentantului legal al acestuia. Curtea a constatat o încălcare a art. 3 în ceea ce privește sterilizarea copiilor romi, în cazul absenței consimțământului (*N.B. împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 74-88; *I.G. și alții împotriva Slovaciei*, 2012, pct. 116-134). Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 8 din Convenție ca urmare a efectuării unei examinări medicale a unui copil cu privire la care se bănuia că a fost victima unor abuzuri, fără consimțământul părinților sau o hotărâre judecătorească (*M.A.K. și R.K. împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 79-80). Copilului i-au fost făcute analize de sânge și fotografii la spital, împotriva dorinței exprese a ambilor părinți, care nu au fost prezenți. Curtea a constatat că nu exista nicio urgență care ar fi justificat efectuarea examinării fără consimțământul părinților sau fără o hotărâre judecătorească (pct. 75-80). În plus, Curtea a hotărât că, atunci când trebuie să examineze acuzații întemeiate privind supunerea unui copil la intervenții medicale nevoluntare (în circumstanțele specifice ale cauzei, copilul prezenta o dizabilitate intelectuală și nu locuia cu părinții săi), autoritățile naționale au obligația, în temeiul art. 3 din Convenție, de a lua fără întârziere măsurile necesare pentru a aprecia credibilitatea susținerilor, pentru a clarifica circumstanțele cauzei și pentru a identifica persoanele răspunzătoare (*V.I. împotriva Moldovei*, 2024, pct. 109).

132. Refuzul părinților de a-și da consimțământul pentru supunerea copiilor unui tratament medical poate duce la apariția unor conflicte cu medicii, care trebuie să fie soluționate. În cauza *Glass împotriva Regatului Unit*, un copil cu handicap grav a fost internat în spital de mai multe ori. Medicii au crezut că acesta era pe moarte și au apreciat că nu mai era necesar să primească îngrijiri la terapie intensivă. În timpul uneia din internări, medicii au crezut că respectivul copilul a ajuns într-o fază terminală și, pentru a-i alina durerile, i-au administrat diamorfină, împotriva voinței mamei acestuia. În plus, la dosarul medical al copilului a fost adăugată mențiunea „Nu resuscitați”, fără consultarea mamei. Curtea a hotărât că personalul spitalului a luat decizii ținând seama de ceea ce a considerat că era cel mai bine pentru a servi intereselor copilului, astfel încât scopul urmărit a fost legitim (pct. 77). Cu toate acestea, nu a fost furnizată o explicație referitoare la motivul pentru care spitalul nu a solicitat intervenția instanțelor în etapele inițiale, pentru a depăși impasul provocat de opoziția mamei. Spitalul avea obligația de a întreprinde o astfel de inițiativă și de a dezamorsa situația, anticipând o eventuală situație de urgență. În schimb, medicii au folosit timpul limitat pe care îl aveau la dispoziție pentru a încerca să îi impună mamei opiniile lor (pct. 81). În astfel de circumstanțe, decizia autorităților de a nu ține seama de obiecțiile mamei în ceea ce privește tratamentul propus, având în vedere lipsa încuviințării din partea unei instanțe, a avut ca rezultat încălcarea art. 8.

133. În cauza *Gard și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017, capătul de cerere formulat de părinți în temeiul art. 2 și 8 din Convenție, cu privire la decizia de sistare a tratamentului de menținere a funcțiilor vitale ale copilului lor nou-născut, care suferea de o boală genetică fatală, a fost declarat inadmisibil. Reclamanții au susținut că, în cauză, era necesar să fie aplicat criteriul privind riscul de a-i cauza copilului un „prejudiciu semnificativ”, și nu criteriul „interesului superior” al copilului, întrucât cel de-al doilea permitea o ingerință nejustificată în exercitarea drepturilor lor părintești în temeiul art. 8 din Convenție (pct. 118). Curtea a constatat că, în speță, instanțele naționale au concluzionat, pe baza unor ample expertize, că exista riscul de a-i cauza un „prejudiciu semnificativ” copilului, care probabil că era expus permanent unor dureri, suferințe și chinuri și nu avea să beneficieze de tratamentul experimental propus de părinți [pct. 119, a se vedea și *Afiri și Biddarri împotriva Franței*

(dec.), 2018]. Riscul unui „prejudiciu semnificativ” a fost discutat din nou în cauza *Parfitt împotriva Regatului Unit* (dec.), 2021, în care s-a pronunțat o decizie de inadmisibilitate cu privire la sistarea tratamentului de menținere a funcțiilor vitale în cazul unui copil care suferea de o afecțiune medicală în fază terminală. Făcând referire la cauza *Vavříčka și alții împotriva Republicii Cehe* (MC), 2021, Curtea a hotărât că aplicarea criteriului „interesului superior al copilului” mai degrabă decât a criteriului „prejudiciului semnificativ”, în procedurile interne, se încadra în marja de apreciere a statului (*ibidem*, pct. 51).

134. În cauza *Hanzelkovi împotriva Republicii Cehe*, 2014, a fost luată o măsură sanitară prin care o mamă și copilul său nou-născut au fost obligați să se întoarcă la spital după ce îl părăsiseră imediat după naștere. Curtea a constatat o încălcare a art. 8 deoarece, înainte de a lua o măsură atât de radicală precum trimiterea mamei înapoi la spital, cu asistența poliției și a unui executor judecătoresc, autoritățile naționale ar fi trebuit să stabilească mai întâi dacă era posibil să se recurgă la o formă mai puțin extremă de ingerință în viața de familie a reclamantilor, într-un moment atât de decisiv al vieții lor (pct. 78-80).

135. În ceea ce privește avortul, Curtea a considerat că dreptul femeii la respectarea vieții sale private trebuie să fie pus în balanță cu alte drepturi și libertăți concurente invocate, inclusiv cele ale copilului nenăscut. Curtea a hotărât că legislația care reglementează întreruperea de sarcină nu afectează doar viața privată a femeii, deoarece, atunci când o femeie este însărcinată, viața ei privată devine strâns legată de fătul în curs de dezvoltare [*A, B și C împotriva Irlandei* (MC), 2010, pct. 213; *Tysiq împotriva Poloniei*, 2007, pct. 106].

136. În cauza *P. și S. împotriva Poloniei*, 2012, Curtea a constatat încălcări ale art. 3, 5 și 8 din Convenție ca urmare a tratamentului aplicat de autorități unei adolescente care dorea să facă un avort după ce fusese violată. Curtea a hotărât că reclamantele, fata și mama ei, au primit informații înșelătoare și contradictorii și nu au beneficiat de consiliere medicală obiectivă. În spitalul din Varșovia, autoritățile nu au asigurat protecția fetei astfel încât să nu intre în contact cu oamenii care au încercat să exercite presiuni asupra ei. Mai mult, când aceasta a solicitat protecția poliției, după ce a fost acostată de activiști împotriva avortului, în loc să fie ajutată, a fost arestată și plasată într-un centru de adăpost pentru minori. Curtea a considerat că era de o „importanță capitală” faptul că reclamanta avea doar paisprezece ani la momentul respectiv și că era extrem de vulnerabilă, având în vedere că fusese victima unui viol (pct. 161-162).

137. Drepturile copilului în domeniul sănătății pot ridica, de asemenea, probleme în temeiul art. 2 din Convenție. În cauza *Asiye Genç împotriva Turciei*, 2015, un bebeluș născut prematur a murit într-o ambulanță, la câteva ore de la naștere, în urma transferării acestuia între spitale, fără să fi fost spitalizat pentru a fi tratat. Curtea a constatat, în primul rând, că statul nu a asigurat suficient organizarea și funcționarea adecvate ale serviciilor medicale oferite în spitalele publice sau ale sistemului său de protecție a sănătății, ceea ce a constituit un refuz de a acorda asistență medicală de natură să pună în pericol viața unei persoane (pct. 80). În al doilea rând, Curtea a constatat că răspunsul sistemului judiciar turc la tragedie nu a fost corespunzător, în sensul clarificării circumstanțelor exacte ale decesului copilului, constituind astfel o încălcare a art. 2 din Convenție (*ibidem*, pct. 86-87, a se vedea și *Oyal împotriva Turciei*, 2010).

138. În cauza *V.I. împotriva Moldovei*, 2024, Curtea s-a pronunțat cu privire la internarea nevoluntară într-un spital de psihiatrie a unui copil care era lipsit de îngrijire părintească și prezenta dizabilități psihosociale. Curtea a constatat că respectivul cadru juridic intern nu respecta cerința inerentă obligației pozitive a statului de a institui și aplica în mod efectiv un sistem care să asigure protecția acestor copii împotriva încălcărilor grave ale integrității lor, contrare art. 3 din Convenție. Deși conținea anumite dispoziții legale clare cu privire la internarea copiilor în instituții de sănătate mintală (pct. 125), cadrul juridic intern nu prevedea garanția unui control independent al internării nevoluntare într-un spital de psihiatrie, al tratamentului psihiatric nevoluntar și al utilizării mijloacelor de conționare chimică și nu includea alte mecanisme care să permită prevenirea comiterii unor

astfel de abuzuri asupra persoanelor cu dizabilități intelectuale, în general, și, în special, asupra copiilor lipsiți de îngrijire părintească (pct. 129). Curtea a concluzionat, de asemenea, că internarea copilului într-un spital de psihiatrie și tratamentul psihiatric la care a fost supus au încălcat art. 3 sub aspect material, deoarece acestea nu au răspuns unei necesități terapeutice suficient de convingătoare și bine stabilită (pct. 142 și 144) și ținând seama de durata internării (pct. 146), precum și din cauza transferului reclamantului la secția pentru adulți și a faptului că acesta a fost supus unor măsuri de contenționare chimică (administrarea de antipsihotice, neuroleptice și tranchilizante), care nu erau necesare din punct de vedere terapeutic, precum și ca urmare a condițiilor materiale existente în secția respectivă (pct. 157). Curtea a constatat, de asemenea, că aceste acțiuni au perpetuat o practică discriminatorie față de reclamant, acesta fiind un copil cu o dizabilitate intelectuală, reală sau percepută, cu încălcarea art. 14 din Convenție (pct. 175-177). În plus, aceasta a constatat că statul pârât nu dispunea de un mecanism adecvat care să permită obținerea de reparații de către persoanele, în special copiii, cu dizabilități mintale care pretindeau că erau victime în temeiul art. 3 și 14, astfel fiind încălcat art. 13 din Convenție (pct. 185).

B. Locuințe

139. În cauza *Guberina împotriva Croației*, 2016, reclamantul a solicitat scutirea de impozit pentru achiziționarea unei noi proprietăți adaptate nevoilor copilului său cu handicap sever. Autoritățile nu au luat în considerare nevoile speciale ale fiului său și au constatat că acesta nu îndeplinea condițiile pentru scutirea de impozit solicitată, pe motiv că dispunea deja de o locuință adecvată. Curtea a subliniat că, prin ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Croația era obligată să respecte principii precum adaptările rezonabile, accesibilitatea și nediscriminarea împotriva persoanelor cu dizabilități, precum și că, întrucât nu s-a ținut seama de nevoile specifice ale familiei reclamantului, legate de handicapul copilului său, a fost încălcat art. 1 din Protocolul nr. 1 coroborat cu art. 14 din Convenție. Curtea a recunoscut pentru prima dată că tratamentul discriminatoriu aplicat reclamantului din cauza dizabilității copilului său constituia o formă de discriminare pe criterii de dizabilitate, prevăzută la art. 14.

140. În cauza *J.D. și A. împotriva Regatului Unit*, 2019, ajutorul pentru locuință necesar pentru a acoperi costul chiriei, de care beneficia reclamanta, a fost redus și aceasta fost nevoită să se mute din locuința adaptată special nevoilor fiicei sale cu dizabilități. Curtea a constatat că, deși mutarea era un eveniment perturbator și neplăcut pentru reclamantă, efectul măsurii în cauză a fost proporțional în cazul său, având în vedere că aceasta putea să se mute într-o locuință mai mică, adaptată în mod corespunzător, și faptul că beneficia de un ajutor pentru locuință de natură discreționară (pct. 101).

141. În cauza *Bah împotriva Regatului Unit*, 2011, Curtea a examinat cazul unei persoane rămasă fără adăpost în mod involuntar, care avea un copil minor și căreia serviciile sociale nu i-au acordat asistență prioritară pe motiv că fiul ei era supus controlului imigrației. Reclamanta intrase în Regatul Unit în calitate de solicitant de azil, dar nu i se acordase statutul de refugiat. Curtea a constatat că natura situației pe care se întemeiază tratamentul diferențiat reprezintă un factor semnificativ ce trebuie luat în considerare pentru a stabili întinderea marjei de apreciere care trebuie să fie acordată statelor contractante (pct. 47). Având în vedere că statutul de imigrant presupune o alegere – deși diferențele de tratament întemeiate pe această situație trebuie să fie justificate în continuare în mod obiectiv și rezonabil – justificarea necesară nu trebuie să cuprindă motive la fel de serioase ca în cazul unei distincții bazate, de exemplu, pe naționalitate (pct. 47). Curtea a concluzionat că tratamentul diferențiat aplicat reclamantei era justificat în mod rezonabil și obiectiv (pct. 52).

142. Curtea a considerat că dreptul copilului la o locuință poate constitui un scop legitim pentru restrângerea dreptului de proprietate al unui tată în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție [*Lazarev și Lazarev împotriva Rusiei* (dec.), 2005]. Această cauză avea ca obiect un apartament pe care reclamantul îl înregistrase pe numele său și al celor doi fii ai săi. Atunci când reclamantul a decis să vândă apartamentul, autoritatea tutelară, a cărei aprobare era necesară, nu a acordat autorizația

întrucât vânzarea ar fi avut ca rezultat reducerea proprietății fiului său minor și, prin urmare, nu era în interesul superior al acestuia din urmă. Curtea a considerat că restrângerea contestată urmărea un interes general, și anume protecția dreptului copiilor la o locuință. Acest lucru era deosebit de relevant în contextul pieței imobiliare din Rusia, în cadrul căreia copiii și persoanele în vârstă erau principalele ținte ale tranzacțiilor frauduloase care implicau apartamentele acestora. În ceea ce privește proporționalitatea măsurii, Curtea nu a fost de acord cu afirmația reclamantului potrivit căreia autoritățile au refuzat să își dea consimțământul deoarece au prezumat reaua-credință a acestuia. Capacitatea lui de a acționa în interesul superior al copiilor săi nu a fost contestată sau pusă sub semnul întrebării. Principala preocupare a autorităților a fost aceea de a proteja bunurile fiului său mai mic până la împlinirea vârstei majoratului, când va fi capabil să-și administreze singur proprietatea. Prin urmare, cererea a fost declarată inadmisibilă.

143. Cauza *Simonova împotriva Bulgariei*, 2023, a avut ca obiect o decizie de demolare a unei clădiri construite ilegal cu privire la care s-a susținut că era singura locuință a reclamantei, mamă singură, și a copiilor săi. Curtea a constatat că autoritățile nu au evaluat în mod adecvat riscul ca familia (care includea cel puțin patru copii) să rămână fără adăpost și nu au oferit o soluție cuprinzătoare pentru a atenua dificultățile majore cu care se confrunta familia, cum ar fi asigurarea unei locuințe alternative adecvate pentru aceasta sau relocarea temporară a copiilor într-un centru de servicii sociale (pct. 51-54). În consecință, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 din Convenție.

C. Protecția datelor referitoare la copii

1. În sistemul de justiție penală

144. Curtea a evidențiat, pe baza dispozițiilor articolului 40 din CDC, situația specială a minorilor în cadrul sistemului de justiție penală și a subliniat, în special, necesitatea protejării dreptului lor la respectarea vieții private în cadrul proceselor penale [*T. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 75 și 85; *S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), 2008, pct. 124].

145. Curtea a hotărât că păstrarea amprentelor digitale și a informațiilor privind ADN-ul, în cazul în care un minor inculpat în cadrul unui proces penal a beneficiat de achitare sau de încetarea procesului penal, constituie o încălcare a art. 8 din Convenție [*S. și Marper împotriva Regatului Unit* (MC), 2008]. În opinia Curții, „păstrarea datelor persoanelor necondamnate poate fi deosebit de dăunătoare în cazul minorilor [...], având în vedere situația lor specială și importanța dezvoltării și integrării lor în societate” (pct. 124). Aceasta a subliniat că ar trebui să se acorde o atenție deosebită protecției minorilor împotriva oricărui prejudiciu care ar putea rezulta din păstrarea de către autorități a datelor cu caracter personal ale acestora, ulterior achitării lor. Curtea a observat, de asemenea, că politicile relevante au condus la o suprareprezentare în baza de date a unor tineri și a unor membri ai minorităților etnice care nu au fost condamnați pentru nicio infracțiune (*ibidem*).

2. În domeniul medical

146. În cauza *P. și S. împotriva Poloniei*, 2012, Curtea a examinat un capăt de cerere referitor la divulgarea de informații medicale de către un spital public în care o fată (victima unui viol) a solicitat o întrerupere de sarcină. Spitalul a emis un comunicat de presă în scopul informării presei cu privire la cazul fetei, sarcina acesteia și refuzul spitalului de a efectua un avort. Jurnaliștii care au contactat spitalul au primit, de asemenea, informații despre circumstanțele cazului respectiv. Ulterior, reclamanta a fost acostată de mai multe ori de activiști împotriva avortului. Curtea a concluzionat că informațiile puse la dispoziție de spital trebuie să fi fost suficient de detaliate pentru a le permite terților să stabilească locul în care se afla reclamanta și să o contacteze (pct. 129-130). Curtea a reiterat faptul că protecția datelor cu caracter personal, în special a celor cu caracter medical, are o importanță fundamentală pentru exercitarea dreptului unei persoane la respectarea vieții private și de familie, astfel cum este garantat de art. 8 din Convenție (pct. 128). Curtea a considerat că divulgarea de

informații despre reclamantă nu a fost nici legală și nici nu a servit unui interes legitim și, prin urmare, a constituit o încălcare a art. 8 din Convenție (pct. 135).

147. În cauza *Avilkina și alții împotriva Rusiei*, 2013, o instituție medicală a comunicat parchetului local date confidențiale referitoare la refuzul pacienților care erau Martori ai lui Iehova de a se supune unei transfuzii de sânge. Curtea a recunoscut că interesele investigării unor infracțiuni ar putea să prevaleze asupra intereselor protejării confidențialității datelor cu caracter medical (pct. 45). Totuși, reclamantii nu erau suspecti sau inculpați în cadrul unui proces penal. În special, medicii celei de-a doua reclamante, care avea doi ani la momentul faptelor, aveau posibilitatea de a solicita încuviințarea instanței pentru efectuarea unei transfuzii de sânge, în cazul în care considerau că aceasta se afla într-o situație care îi pune viața în pericol. Întrucât nu exista o nevoie socială imperioasă de a solicita divulgarea informațiilor medicale, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 din Convenție.

3. În mass-media

148. În cazul în care libertatea de exprimare intră în conflict cu protecția datelor cu caracter personal ale unui copil, Curtea a confirmat că interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial (*N.Ș. împotriva Croației*, 2020, pct. 97). Aceasta nu înseamnă că interesul superior al copilului prevalează în mod automat și absolut asupra oricăror interese concurente, ci că acest interes are aceeași importanță ca toate celelalte considerente și că trebuie să i se atribuie o pondere semnificativă (*ibidem*, pct. 97-99).

149. În cauza *N.Ș. împotriva Croației*, 2020, reclamanta a fost condamnată pentru divulgarea pe un post de televiziune a unor informații confidențiale cu privire la procedura de încredințare a nepoatei sale, aflate în curs la acel moment. Curtea a reiterat faptul că protecția vieții private a copiilor în cadrul anumitor tipuri de proceduri civile, în special în procedurile având ca obiect adopția, abuzuri săvârșite asupra copiilor, încredințarea sau locul de reședință al copiilor, constituie un motiv valabil pentru excluderea publicului (pct. 99). Protecția confidențialității unor astfel de proceduri este esențială nu doar pentru a garanta că părinții și alți martori se simt în largul lor să se exprime sincer cu privire la aspecte extrem de personale, fără teama de curiozitatea publicului sau de comentariile din partea acestuia, ci și pentru a proteja datele cu caracter personal ale copilului, în scopul protejării identității, bunăstării și demnității sale, a dezvoltării personalității sale, a integrității sale psihice și a relațiilor sale cu alte persoane, în special a relațiilor dintre membrii familiei (pct. 99). Având în vedere faptele din speță, instanțele naționale nu au examinat toate circumstanțele relevante ale cauzei în lumina principiilor enunțate în jurisprudența Curții, ceea ce a dus la o încălcare a art. 10 din Convenție.

150. În cauza *Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH împotriva Austriei*, 2012, un ziar a fost obligat să plătească despăgubiri unui copil, care a fost victima unui abuz sexual, pentru publicarea unor articole de știri cu privire la procesul penal respectiv. Articolele au furnizat o descriere detaliată a circumstanțelor cauzei, dezvăluind identitatea fetei, numele complet al tatălui său și al mamei sale vitrege, precum și fotografiile acestora. Având în vedere atenția semnificativă acordată de mass-media cazului ei, fata a trebuit să fie internată din nou în spital din cauza unor probleme psihologice. Curtea a constatat că obligarea ziarului la plata unor despăgubiri nu a încălcat dreptul acestuia la libertatea de exprimare prevăzut la art. 10 din Convenție (pct. 47-56).

4. În cadrul procedurilor judiciare

151. Protejarea informațiilor cu caracter personal ale copiilor poate justifica, de asemenea, excluderea presei și a publicului de la ședințele de judecată. În cauza *B. și P. împotriva Regatului Unit*, 2001, s-a constatat că lipsa publicității ședinței de judecată și pronunțarea hotărârii de încredințare a unui copil în camera de consiliu nu a fost contrară art. 6 § 1. În opinia Curții, procedurile de încredințare a copiilor sunt exemple elocvente de cazuri în care excluderea presei și a publicului ar putea fi justificată pentru protejarea datelor cu caracter personal ale copilului în cauză și ale părților implicate, precum și pentru a nu aduce atingere intereselor justiției (pct. 38). Faptul că orice persoană care putea stabili existența

unui interes în acest sens putea să consulte sau să obțină o copie a textului integral al hotărârilor judecătorești, iar acestea erau publicate în mod curent fără menționarea numelor persoanelor implicate era suficient pentru a compensa lipsa pronunțării publice (pct. 47).

152. În cauza *Liebscher împotriva Austriei*, 2021, Curtea a considerat că obligația de a depune la registrul de carte funciară actul de divorț, care cuprindea, printre altele, detalii privind încredințarea și locul de reședință a copiilor, a constituit o încălcare a art. 8 din Convenție (pct. 68-69).

5. Protecția imaginii unui copil

153. Imaginea unui copil impune asigurarea unei protecții conforme cu dreptul la respectarea vieții sale private în temeiul art. 8 din Convenție. Divulgarea unor imagini și informații care pot conduce la identificarea unui copil atrage după sine garanții juridice speciale (*I.V.T. împotriva României*, 2022, pct. 59), întrucât „divulgarea de informații privind identitatea copilului ar putea pune în pericol demnitatea și bunăstarea acestuia chiar mai grav decât în cazul persoanelor adulte, dată fiind vulnerabilitatea mai mare a copiilor”. Din acest motiv, consimțământul părinților este crucial. Curtea consideră că consimțământul prealabil al părinților nu este „o simplă cerință formală”, ci o garanție pentru protejarea imaginii unui copil (pct. 54).

154. În cauza *I.V.T. împotriva României*, 2022, un canal de televiziune i-a luat un interviu unei fete fără consimțământul prealabil al părinților și l-a difuzat fără să ia măsuri adecvate pentru a-i proteja identitatea. Interviul, care privea moartea unei colege de școală, a avut ca rezultat tratarea acesteia cu ostilitate și i-a provocat suferință emoțională. Curtea a constatat că instanțele naționale au realizat un exercițiu superficial de punere în balanță a dreptului reclamantei la respectarea vieții sale private și a dreptului postului de televiziune la libertatea de exprimare și în special faptul că aceasta era minoră și a fost interviuată fără consimțământul părinților (pct. 49-60).

155. În cauza *Kahn împotriva Germaniei*, 2016, doi copii ai unui celebru fost jucător de fotbal s-au plâns de publicarea repetată a fotografiilor lor în două reviste, în pofida unei hotărâri judecătorești prin care s-a dispus o interdicție generală privind publicarea acestora. Atunci când revistele în cauză au publicat noi fotografii în pofida interdicției, editorii au fost obligați la plata unor amenzi în cuantum total de aproximativ 68% din suma solicitată de reclamantă cu titlu de despăgubire. Având în vedere natura fotografiilor publicate ilegal, în care fețele copiilor nu erau vizibile sau erau pixelate, Curtea a fost de acord cu opinia instanțelor naționale potrivit căreia nu era necesar să se acorde despăgubiri suplimentare reclamantilor (pct. 63-76).

156. În cauza *Bogomolova împotriva Rusiei*, 2017, reclamanta, mamă singură, a aflat că o fotografie a fiului său a fost reprodușă pe coperta unei broșuri intitulate „Copiii au nevoie de o familie”, care a fost publicată de un centru de asistență psihologică, medicală și socială. Curtea a observat că se putea considera, cel puțin prin deducție, că fotografia respectivă sugera că fiul reclamantei era orfan. În consecință, publicația ar fi putut să lase cititorilor falsa impresie că fiul reclamantei nu avea părinți sau că părinții săi îl abandonaseră. Astfel de impresii false puteau să prejudicieze percepția publică asupra legăturii de familie și a relațiilor dintre reclamantă și fiul său (pct. 57). Curtea a hotărât că instanțele naționale nu au asigurat suficientă protecție vieții private a reclamantei și a fiului acesteia, încălcând astfel art. 8 din Convenție (pct. 58).

V. Copiii și imigrația

157. Convenția garantează drepturile copiilor migranți în diferite contexte, inclusiv cel al reîntregirii familiei, al expulzării și al îndepărtării.⁹ În jurisprudența sa, Curtea a reiterat faptul că minorii, însoțiți sau neînsoțiți, sunt considerați un grup extrem de vulnerabil, cu nevoi specifice legate de vârsta lor, de lipsa independenței și de statutul de solicitant de azil sau de migrant (*Popov împotriva Franței*,

⁹ A se vedea și [Ghidul privind jurisprudența derivată din Convenție – Imigrația](#).

2012, pct. 91; *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 71; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 110; *Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei*, 2016, pct. 103; *S.F. și alții împotriva Bulgariei*, 2017, pct. 79; *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 49; *Darboe și Camara împotriva Italiei*, 2022, pct. 173).

158. Curtea a stabilit, de asemenea, într-o serie de cauze, că „vulnerabilitatea extremă” a copilului prevalează asupra oricăror considerente legate de statutul copilului de migrant aflat în situație de ședere ilegală [*Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, pct. 55; *Mushadjeva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 56; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 91; *Tarakhel împotriva Elveției* (MC), 2014, pct. 99; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016, pct. 35; *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 71; *Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei*, 2016, pct. 103; *S.F. și alții împotriva Bulgariei*, 2017, pct. 79; *Khan împotriva Franței*, 2019, pct. 74; *G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 101; *Darboe și Camara împotriva Italiei*, 2022, pct. 173].

A. Reîntregirea familiei

Art. 8 din Convenție – Dreptul la respectarea vieții private și de familie

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

159. În cauzele referitoare la reîntregirea familiei, Curtea a reiterat faptul că interesul superior al copilului are o importanță capitală [*Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 109 și 118; *El Ghatet împotriva Elveției*, 2016, pct. 46]. Deși interesul superior al copilului nu poate fi singurul considerent decisiv, este necesar să se acorde o importanță semnificativă acestui interes [*Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 109 și 118]. În mod similar, Curtea a hotărât că interesul superior al copilului nu poate fi considerat un „atu” care impune admiterea tuturor copiilor care ar trăi mai bine într-un stat contractant, dar că instanțele naționale trebuie să plaseze interesul superior al copilului în centrul considerentelor de care țin seama și să îi acorde o importanță crucială [*El Ghatet împotriva Elveției*, 2016, pct. 46; *I.A.A. și alții împotriva Regatului Unit* (dec.), 2016, pct. 46; *M.T. și alții împotriva Suediei*, 2022, pct. 82].

160. În cauzele referitoare la reîntregirea familiei, Curtea acordă o atenție deosebită situației copiilor în cauză, în special vârstei lor, situației din țara sau țările în cauză și gradului de dependență față de părinții lor [*Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 118; *Tuquabo-Tekle și alții împotriva Țărilor de Jos*, 2005, pct. 44].

161. În cauza *Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, Curtea a hotărât că interesul celor trei copii ai reclamantei era cel mai bine servit dacă situația lor de la acea vreme nu era perturbată prin relocarea forțată a mamei lor din Țările de Jos în Surinam sau prin ruperea relației lor cu aceasta ca urmare a unei viitoare separări (pct. 119). Curtea a concluzionat că autoritățile naționale nu au atribuit o pondere suficientă interesului superior al copiilor atunci când au decis să refuze să acorde mamei lor un permis de ședere (pct. 120). În consecință, nu a fost asigurat un just echilibru între interesele concurente implicate, ceea ce a constituit o încălcare a art. 8 (pct. 122-123).

162. În cauza *El Ghatet împotriva Elveției*, 2016, Curtea a examinat o cerere de reîntregire a familiei formulată de un resortisant elvețian în privința fiului său, care locuia în Egipt. Instanțele naționale au respins cererea, deoarece fiul reclamantului împlinise deja 18 ani și avea legături strânse cu Egiptul. Curtea a hotărât că instanțele interne au realizat doar o examinare foarte succintă a interesului superior al fiului, în vârstă de 15 ani și jumătate la momentul introducerii cererii de reîntregire a familiei, și au prezentat o motivare sumară în această privință, fără să acorde suficientă importanță interesului superior al copilului în cadrul exercițiului lor de punere în balanță a intereselor implicate și în cadrul raționamentului lor. Acest lucru era contrar cerințelor Convenției și ale altor tratate internaționale, în special CDC, precum și Constituției Elveției și jurisprudenței interne (pct. 53). Prin urmare, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 din Convenție.

163. Curtea a hotărât că procedurile de reîntregire a familiei le impun autorităților naționale obligația de a da dovadă de flexibilitate, promptitudine și eficacitate (*Mugenzi împotriva Franței*, 2014, pct. 62; *Senigo Longue și alții împotriva Franței*, 2014, pct. 75; *Tanda-Muzinga împotriva Franței*, 2014, pct. 82). În trei cauze îndreptate împotriva Franței, Curtea a constatat că nu au fost îndeplinite mai multe cerințe procedurale și că, prin urmare, a fost încălcat dreptul reclamanților la respectarea vieții lor de familie. În special, a durat trei ani sau mai mult, în fiecare cauză, pentru ca autoritățile să stabilească autenticitatea legăturii de filiație. Astfel de întârzieri au fost considerate nejustificate (*Mugenzi împotriva Franței*, 2014, pct. 61; *Senigo Longue și alții împotriva Franței*, 2014, pct. 73; *Tanda-Muzinga împotriva Franței*, 2014, pct. 80). În plus, a existat o lipsă de transparență a procedurii, având în vedere că reclamanții nu au primit nicio explicație cu privire la motivele pentru respingerea cererii lor de reîntregire a familiei și nu au avut posibilitatea de a participa efectiv la procedură (*Tanda-Muzinga împotriva Franței*, 2014, pct. 78-79).

164. Curtea a hotărât că nu se poate presupune că părinții care își lasă copiii în urmă în perioada în care se stabilesc în străinătate au decis în mod irevocabil ca acești copii să rămână permanent în țara de origine și au renunțat la orice idee privind o viitoare reîntregire a familiei lor (*Sen împotriva Țărilor de Jos*, 2001, pct. 40; *Tuquabo-Tekle și alții împotriva Țărilor de Jos*, 2005, pct. 45). În cauza *Sen împotriva Țărilor de Jos*, 2001, un cuplu turc care locuia în Țările de Jos și-a lăsat fiica cea mare în grija unei mătuși din Turcia. Autoritățile neerlandeze au respins cererea de reunire a fiicei cu părinții săi și cei doi frați mai mici în Țările de Jos. Deși nu se poate considera că art. 8 impune unui stat obligația generală de a respecta alegerea de către cupluri a țării în care doresc să locuiască (pct. 35), Curtea a respins argumentul Guvernului potrivit căruia familia se putea muta în Turcia în scopul reîntregirii acesteia acolo, având în vedere că părinții au locuit în Țările de Jos timp de mulți ani, iar ceilalți doi copii ai lor, născuți în Țările de Jos, au locuit întotdeauna acolo și că, în afară de cetățenia lor, aveau foarte puține legături cu Turcia (pct. 40-41). În consecință, mutarea fiicei celei mai mari în Țările de Jos era cea mai adecvată modalitate de a stabili o viață de familie împreună cu ea, cu atât mai mult cu cât aceasta era încă minoră și integrarea ei în unitatea familială a părinților săi era deosebit de necesară (*ibidem*).

165. În mod similar, în cauza *Tuquabo-Tekle și alții împotriva Țărilor de Jos*, 2005, o cerere de reunire, în Țările de Jos, a unei fete cu mama sa și tatăl său vitreg din Eritreea a fost respinsă de autoritățile naționale. Guvernul a susținut că reclamanții ar fi putut solicita mai devreme ca fiica lor să vină în Țările de Jos și că, prin urmare, era de presupus că, atunci când și-au lăsat fiica în urmă în Eritreea, reclamanții au intenționat ca aceasta să locuiască permanent cu bunica și unchiul ei. Cu toate acestea, Curtea a constatat că faptele cauzei sugerau în mod clar că mama a intenționat tot timpul ca fiica ei să i se alăture (pct. 45-46). Deși în cauza *Sen împotriva Țărilor de Jos*, 2001, fiica reclamantei avea doar nouă ani atunci când părinții săi au solicitat permisiunea de a-și reîntregi familia cu aceasta, iar în speță fiica avea deja 15 ani, Curtea a subliniat faptul că aceasta din urmă era încă minoră și că, în circumstanțele specifice ale cauzei, vârsta ei nu era un element care ar fi trebuit să o determine să examineze cauza în mod diferit de cauza *Sen* (*Tuquabo-Tekle și alții împotriva Țărilor de Jos*, 2005, pct. 48-50).

166. Curtea a ajuns la o concluzie diferită în cauza *Berisha împotriva Elveției*, 2013, în care trei copii kosovari locuiau ilegal în Elveția de trei ani. Ținând seama de faptul că părinții nu au spus mereu adevărul pe parcursul procedurii interne, Curtea a constatat că această perioadă nu a fost suficient de lungă pentru ca minorii să fi pierdut complet legăturile sociale și lingvistice cu țara lor de origine (pct. 60-61).

167. Principiile generale referitoare la perioada de așteptare pentru reîntregirea familiei au fost stabilite în hotărârea în cauza *M.A. împotriva Danemarcei* (MC), 2021, în care Curtea a statuat că o perioadă de așteptare de trei ani pentru aprobarea reîntregirii familiei unor beneficiari de protecție subsidiară sau temporară, care nu permitea o evaluare individualizată a interesului unității familiei în lumina situației concrete – în speță, un bărbat sirian a cărui reunire cu soția lui și cei doi copii majori a fost împiedicată – au încălcat dreptul la respectarea vieții de familie, prevăzut la art. 8 (pct. 191-195). În cauza *M.T. și alții împotriva Suediei*, 2022, un minor sirian de 16 ani și jumătate a solicitat reîntregirea familiei cu mama sa. Cererea a fost respinsă de autoritățile naționale care au invocat o perioadă de suspendare temporară de trei ani a dreptului la reîntregirea familiei, perioadă care a fost redusă ulterior la doi ani. Curtea a constatat că nu a existat nicio încălcare, în special pe baza concluziei potrivit căreia suspendarea dreptului la reîntregirea familiei nu ar „exacerba întreruperea unei coabitări esențiale” (pct. 81), spre deosebire de situația din cauza *M.A. împotriva Danemarcei*.

B. Expulzarea și îndepărtarea

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 6 din Convenție

„1. [...] care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa [...]”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 13 din Convenție

„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de [prezenta] Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.”

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

168. În cauza [Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei](#), 2006, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 în ceea ce privește modul în care o fetiță neînsoțită, în vârstă de cinci ani, a fost expulzată în țara sa de origine, fără ca autoritățile să se fi asigurat că aceasta va fi luată în îngrijire de cineva la întoarcerea sa. Fetița a așteptat șase ore în aeroport și, în cele din urmă, a fost dusă la domiciliul unui reprezentant al autorităților congoleze. Curtea a considerat că expulzarea sa în astfel de condiții i-a cauzat cu siguranță o anxietate extremă (pct. 64-71; a se vedea și [Moustahi împotriva Franței](#), 2020, pct. 68-70).

169. În cauza [M.H. și alții împotriva Croației](#), 2021, Curtea a examinat expulzarea unei mame afgane și a celor șase copii ai săi, care au intrat din Serbia în Croația, dar au fost conduși înapoi la frontieră de către ofițeri de poliție, care i-au obligat să se întoarcă în Serbia pe jos, de-a lungul șinelor de cale ferată.

Unul dintre copii a fost lovit de un tren aflat în mișcare și a murit. Curtea a constatat că faptul că familia a intrat clandestin în Croația, fără să treacă pe la un punct oficial de trecere a frontierei, și a fost interceptată câteva ore mai târziu, în timp ce se odihnea pe un câmp, nu excludea aplicabilitatea art. 4 din Protocolul nr. 4 (pct. 278-279). Curtea a concluzionat că era vorba despre o expulzare colectivă și, prin urmare, a constatat o încălcare a Convenției.

170. Curtea a considerat că, atunci când un copil este însoțit de un părinte sau de o rudă, cerințele art. 4 din Protocolul nr. 4 pot fi îndeplinite dacă respectivul adult poate prezenta, în mod relevant și eficient, argumente împotriva expulzării lor comune (*Moustahi împotriva Franței*, 2020, pct. 135). În cauza *Moustahi împotriva Franței*, 2020, doi copii mici în vârstă de cinci și trei ani, care nu erau însoțiți de un adult, au fost îndepărtați. Autoritățile franceze au asociat numele lor cu un adult prezent, dar nu exista niciun element care să sugereze că adultul în cauză și cei doi copii se cunoșteau. Prin urmare, Curtea a constatat că îndepărtarea a fost decisă și pusă în aplicare fără să li se asigure copiilor garanția examinării rezonabile și obiective a situației lor individuale (pct. 134-137). Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 8 și cu art. 4 din Protocolul nr. 4, ca urmare a timpului scurt (trei ore) care s-a scurs de la momentul dispunerii măsurii de îndepărtare a copiilor și până la punerea acestora în executare, ceea ce a exclus orice posibilitate efectivă de a contesta decizia de expulzare (pct. 156-164).

171. Curtea a hotărât că dreptul unui stat de a controla intrarea și șederea străinilor pe teritoriul său se aplică indiferent dacă un străin a intrat pe teritoriul țării în cauză când era adult ori la o vârstă foarte fragedă, sau dacă acesta s-a născut acolo. Prin urmare, nu poate fi dedus din art. 8 un drept absolut de a nu fi expulzat [*Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2006, pct. 55; *Kaya împotriva Germaniei*, 2007, pct. 52 și 64]. Cu toate acestea, sunt necesare motive foarte serioase pentru a justifica expulzarea unui migrant stabilit pe teritoriul unei țări, care a petrecut în mod legal majoritatea sau toată copilăria și tinerețea într-o țară gazdă. În hotărârea *Üner* (pct. 54-60), Curtea a stabilit criteriile relevante pentru evaluarea compatibilității cu art. 8 a unei expulzări pentru săvârșirea unei infracțiuni. În speță, Curtea a mai examinat situația copiilor în calitate de membri ai familiei persoanei care urmează să fie expulzată. Aceasta a subliniat că interesul superior și bunăstarea copiilor, în special gravitatea dificultăților cu care se putea confrunta oricare dintre copiii reclamantului în țara în care acesta urma să fie expulzat, era un criteriu care trebuia luat în considerare pentru a aprecia dacă o măsură de expulzare era necesară într-o societate democratică [*Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2006, pct. 58; a se vedea *Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014, pct. 117-118; *Udeh împotriva Elveției*, 2013, pct. 52; *Unuane împotriva Regatului Unit*, 2020, pct. 89].

172. Curtea a hotărât că este cu atât mai important să se țină seama de aceste criterii în cazul în care persoana în cauză a săvârșit infracțiunile care au stat la baza măsurii de expulzare când aceasta era minoră [*Maslov împotriva Austriei* (MC), 2008, pct. 75; *A.A. împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 60]. În cauza *Maslov împotriva Austriei*, 2008, reclamantul, un resortisant bulgar, venise în Austria la vârsta de șase ani și locuia acolo în mod legal împreună cu părinții și frații săi. La vârsta de 16 ani, a fost emis un ordin de expulzare împotriva acestuia, cu efect de la data împlinirii vârstei de 18 ani. Ordinul a fost emis ca urmare a condamnărilor pronunțate împotriva acestuia, de către o instanță pentru minori, pentru infracțiunile de tâlhărie calificată, șantaj și lovire sau alte violențe, săvârșite la vârsta de 14 și 15 ani. După executarea pedepselor și împlinirea vârstei majoratului, reclamantul a fost expulzat în Bulgaria. Curtea a considerat că, în ceea ce privește măsura de expulzare luată împotriva unui infractor minor, obligația de a lua în considerare interesul superior al copilului include obligația de a facilita reintegrarea acestuia. În opinia Curții, acest obiectiv nu ar fi atins prin ruperea legăturilor familiale sau sociale ca urmare a expulzării, care trebuie să rămână o măsură de ultimă instanță în cazul unui infractor minor. A constatat că aceste considerente nu au fost luate suficient în considerare de către autoritățile naționale (pct. 82-83).

173. Curtea a examinat situația neobișnuită în care un copil nu avea cunoștință de șederea sa ilegală în țara gazdă. În cauza *Pormes împotriva Țărilor de Jos*, 2020, reclamantul s-a născut în Indonezia și a călătorit în Țările de Jos cu o viză de scurtă ședere pentru turism, la vârsta de patru ani. Când avea 17

ani, reclamantul a aflat că nu avea cetățenie neerlandeză și locuia ilegal în Țările de Jos. Acesta a solicitat eliberarea unui permis de ședere, dar fără succes. În cursul procedurii relevante, acesta a fost condamnat de mai multe ori pentru agresiune sexuală și tentativă de agresiune sexuală. Curtea a observat că, atunci când reclamantul a început să-și construiască legăturile cu Țările de Jos, acesta nu a știut că tatăl său și, ulterior, părinții săi adoptivi nu au luat măsuri pentru a-și legaliza șederea în țară. Ținând seama de vârsta fragedă pe care o avea când a sosit în Țările de Jos și de celelalte circumstanțe ale cauzei, Curtea a constatat că reclamantului nu i se putea imputa faptul că nu a avut cunoștință de șederea sa ilegală (pct. 60-64). Cu toate acestea, Curtea a considerat că nu se putea trece cu vederea faptul că reclamantul, după ce a ajuns la vârsta majoratului și a conștientizat natura incertă a statutului său de rezident, a devenit un recidivist condamnat pentru multiple infracțiuni. Prin urmare, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 8 din Convenție.

C. Luarea în custodie publică a minorilor migranți¹⁰

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 5 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

- a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;
- b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;
- c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;
- d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere, sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;
- e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;
- f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

a. Condițiile luării în custodie publică a minorilor migranți

174. Ca parte a obligațiilor pozitive ce le revin în temeiul art. 3 din Convenție, statele trebuie să ia măsurile necesare pentru a oferi protecție și asistență umanitară solicitanților de azil minori, indiferent dacă aceștia sunt singuri sau însoțiți de părinții lor (*Mushadjieva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 62; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 91).

175. În cauza *Popov împotriva Franței*, 2012, Curtea a abordat relația dintre obligațiile statului și responsabilitățile părintești în ceea ce privește minorii care au solicitat azil împreună cu părinții lor. Curtea a reafirmat, în jurisprudența sa, că faptul că reclamantii minori au fost însoțiți de părinții lor pe întreaga durată a luării în custodie publică nu exonera statul pârât de respectarea obligației sale pozitive de a proteja copiii în temeiul art. 3 din Convenție (*Mushadjieva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 57-58; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 91; *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 71; *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 59; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 192).

176. În unele cauze, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Convenție în ceea ce privește minorii însoțiți, având în vedere vulnerabilitatea lor deosebită și condițiile precare în care au fost ținuți în custodie publică (*Mushadjieva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 56-63, în care reclamantii minori au fost ținuți într-un centru de tranzit cu regim închis, care nu asigura condiții adecvate pentru găzduirea copiilor; *Kanagaratnam și alții împotriva Belgiei*, 2011, pct. 67-69, în care reclamantii minori au fost ținuți într-un centru cu regim închis, ceea ce a avut efecte negative asupra dezvoltării și sănătății lor; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 91-102, în care reclamantii minori au suferit de stres și anxietate ca urmare a condițiilor materiale din centrul de cazare a străinilor luați în custodie publică, care nu erau adecvate pentru a găzdui copii și pentru vârsta acestora; *S.F. și alții împotriva Bulgariei*, 2017, pct. 84-90, în care reclamantii minori au fost ținuți în custodie publică în condiții precare, cu posibilități limitate de acces la instalațiile sanitare și fără posibilitatea de a primi alimente de la autorități; *M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 64-71, în care un sugar de patru luni și mama care îl alăpta au fost plasați în centre de cazare neadecvate; *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021; *H.M. și alții împotriva Ungariei*, 2022, în care patru copii au fost ținuți în custodie publică împreună cu părinții lor, într-o zonă de tranzit, în condiții precare de trai).

177. În cauzele având ca obiect luarea în custodie publică a minorilor migranți, Curtea a constatat încălcări ale art. 3 pe baza unei combinații de trei factori: (i) vârsta fragedă a copiilor; (ii) durata luării în custodie publică; (iii) caracterul adecvat al spațiilor de cazare, din perspectiva nevoilor specifice ale copiilor (*A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 109; *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 70; *A.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 46; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016, pct. 34; *R.K. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 66; *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 49; *M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 63). În mai multe cauze împotriva Franței, deși condițiile luării în custodie publică nu au fost problematice în sine, întrucât centrul de cazare a străinilor luați în custodie publică era situat în apropierea aeroportului, copiii au fost expuși unor niveluri excesive de zgomot, care au atins pragul de gravitate necesar pentru aplicarea art. 3 din Convenție (*A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 109; *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 70; *A.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 46; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016, pct. 34; *R.K. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 66). În astfel de cauze, Curtea a considerat că perioada petrecută de copii în custodie publică și vârsta fragedă a acestora au o importanță capitală pentru constatarea unor încălcări ale art. 3 în privința copiilor în cauză (un copil în vârstă de patru ani ținut în custodie publică timp de 18 zile, în cauza *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 111-115; un copil de șapte luni ținut în custodie publică timp de șapte zile, în cauza *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 75-76; un copil de doi ani și jumătate și un alt copil de patru luni ținuti în custodie publică timp de cel puțin șapte zile, în cauza *A.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 52-53; un copil de doi ani ținut în custodie publică timp de zece zile, în

¹⁰ Principiile aplicabile sunt expuse în detaliu în Tema-cheie privind [Luarea în custodie publică a minorilor migranți](#).

cauza *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016, pct. 36-40; un copil de 15 luni ținut în custodie publică timp de nouă zile, în cauza *R.K. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 71-72).

178. Pe lângă cei trei factori sus-menționați, Curtea a apreciat, de asemenea, că sănătatea sau istoricul personal al unui copil reprezintă un factor relevant în contextul unei examinări în temeiul art. 3 din Convenție (*Mushadjeva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 63, în care starea de sănătate precară a copiilor, inclusiv existența unor simptome psihologice și fizice grave, a fost atestată prin certificate medicale; *Kanagaratnam și alții împotriva Belgiei*, 2011, pct. 67, în care copiii erau deosebit de vulnerabili din cauza istoricului personal și a situației traumatice pe care au trăit-o în țara lor de origine; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 201, în care copiii s-au confruntat cu suferințe psihologice și anxietate ca urmare a faptului că au asistat la moartea surorii lor, în apropierea frontierei).

179. În unele cauze având ca obiect luarea în custodie publică a unor minori însoțiți de părinții lor, Curtea a constatat neîncălcarea art. 3 în privința părinților și încălcarea art. 3 în privința minorilor. În aceste cauze, Curtea a recunoscut că părinții au trăit sentimente de anxietate și frustrare ca urmare a luării în custodie publică a familiei lor. Cu toate acestea, pentru a constata neîncălcarea art. 3, Curtea a ținut seama de continuitatea legăturii părinte-copil și a subliniat că „faptul că aceștia nu au fost separați de copiii lor pe durata luării în custodie publică trebuie să le fi alinat într-o oarecare măsură aceste sentimente” (*Mushadjeva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 66; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 105; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 210).

180. Cu toate acestea, în alte situații de fapt, în care copiii și părinții lor au fost plasați împreună în custodie publică, Curtea nu a considerat relația părinte-copil drept un factor atenuant al suferinței cauzate de experiența pe care au trăit-o în perioada luării în custodie publică. În schimb, a acordat o importanță deosebită situației personale a părinților și vulnerabilității lor deosebite, pentru a stabili dacă a existat o încălcare a art. 3 din Convenție (*R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 58-65, în care o femeie însărcinată, care suferea de o problemă gravă de sănătate, a fost ținută în custodie publică împreună cu copiii săi; *M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 68-69, în care legătura dintre un bebeluș de patru luni și mama sa care îl alăpta a constituit un factor luat în considerare de Curte; *H.M. și alții împotriva Ungariei*, 2022, pct. 18, în care Curtea a ținut seama de situația vulnerabilă a mamei reclamante, care se afla într-un stadiu avansat de sarcină, cu anumite complicații).

181. Curtea a constatat o încălcare a art. 3, având în vedere durata și condițiile luării în custodie publică, în următoarele cauze, în care au fost implicați minori neînsoțiți:

- *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, pct. 50-59, care privea un solicitant de azil minor neînsoțit, în vârstă de cinci ani, care fusese ținut în custodie publică timp de două luni, într-un centru cu regim închis destinat adulților, unde nu primise suficientă atenție și îngrijire din partea autorităților;
- *Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei*, 2016, pct. 105-115, în care doi minori neînsoțiți au fost ținuți, împreună cu adulți, într-un centru supraaglomerat de cazare a străinilor luați în custodie publică, în condiții îngrozitoare, timp de aproximativ opt luni, în așteptarea rezultatului procedurii de evaluare a vârstei;
- *Khan împotriva Franței*, 2019, pct. 76-95, în care un migrant neînsoțit în vârstă de 12 ani locuia de mai multe luni într-un cartier mărginaș sărac, în condiții extrem de precare, ca urmare a neexecutării de către autorități a unei hotărâri judecătorești privind plasamentul acestuia, menită să asigure protecția sa;
- *O.R. împotriva Greciei*, 2024, în care un minor neînsoțit, cu un istoric familial traumatic, a fost abandonat de autorități și lăsat să se descurce singur, timp de aproape șase luni, într-un mediu neadecvat din punctul de vedere al securității, al cazării, al igienei sau al accesului la hrană și îngrijire, și în condiții precare inacceptabile.

182. În pofida duratei scurte a detenției, Curtea a ajuns la o concluzie similară în cauza *Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 93-95, în care un solicitant de azil minor neînsoțit a fost plasat într-un

centru de cazare a străinilor luați în custodie publică, destinat adulților, timp de două zile. Curtea a constatat o încălcare a art. 3 având în vedere vulnerabilitatea extremă a copilului și condițiile precare din centrul de cazare, care, *per se*, au adus atingere înseși esenței demnității umane (pct. 85-86).

183. În cauzele referitoare la minorii neînsoțiți, Curtea s-a pronunțat, de asemenea, cu privire la părinții care erau separați de copiii lor la momentul faptelor. În cauza *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 în privința mamei copilului care se afla în altă țară. Pentru a decide astfel, Curtea a ținut seama de suferința și anxietatea mamei cauzate de detenția fiicei sale, precum și de faptul că autoritățile nu au informat-o pe mamă cu privire la expulzarea fiicei sale, ceea ce a exacerbât suferința emoțională prin care trecuse deja (pct. 60-70).

184. O situație de fapt similară a fost examinată de Curte în cauza *Moustahi împotriva Franței*, 2020, care privea luarea în custodie publică a doi minori neînsoțiți, care fuseseră asociați în mod arbitrar cu un adult care nu avea o legătură de rudenie cu ei, în cadrul deciziei de îndepărtare a acestora, cu scopul de a facilita îndepărtarea lor rapidă din țară. În pofida constatării unei încălcări a art. 3 în privința copiilor luați în custodie publică, Curtea a constatat neîncălcarea art. 3 în privința tatălui lor, care suferise ca urmare a luării în custodie publică și a îndepărtării copiilor săi, pe motiv că acesta era conștient de faptul că mama lui putea să aibă grijă de aceștia după întoarcerea lor în țara de origine (pct. 77-78).

b. Legalitatea luării în custodie publică a minorilor migranți

185. Luarea în custodie publică a minorilor migranți ridică probleme speciale în temeiul art. 5 din Convenție.

186. Curtea a reiterat, în jurisprudența sa, că instituțiile internaționale, în special Consiliul European, încurajează statele să înceteze sau să elimine impunerea măsurii luării în custodie publică a minorilor migranți (*G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 151; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 236; *Minasian și alții împotriva Moldovei*, 2023, pct. 42).

187. Curtea a subliniat că luarea în custodie publică a copiilor de vârstă mică în condiții necorespunzătoare, în contextul art. 3, poate conduce, în sine, la o încălcare a art. 5 § 1, indiferent dacă respectivii copii sunt singuri sau însoțiți de părinții lor (*Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, pct. 102-105; *Mushadjeva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 74; *Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 110; *Kanagaratnam și alții împotriva Belgiei*, 2011, pct. 94-95; *G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 151; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 239; *Minasian și alții împotriva Moldovei*, 2023, pct. 42).

188. Curtea a subliniat că, în principiu, măsura privării de libertate a minorilor migranți în centre de cazare a străinilor luați în custodie publică ar trebui evitată și ar trebui să fie pusă în aplicare doar în ultimă instanță, după ce autoritățile au stabilit că nu puteau fi aplicate măsuri alternative care implică o restrângere a libertății într-o măsură mai mică (*Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 119; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 123; *G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 151; *Bilalova și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 79; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 237; *Nikoghosian și alții împotriva Poloniei*, 2022, pct. 86; *Minasian și alții împotriva Moldovei*, 2023, pct. 42).

189. În consecință, luarea în custodie publică a minorilor poate fi, în situații excepționale, compatibilă cu art. 5 § 1 din Convenție, cu condiția ca aceștia să fi fost reținuți în condiții adecvate, o perioadă foarte scurtă, și ca reținerea să fi fost o măsură de ultimă instanță, care nu ar fi putut să fie înlocuită cu o măsură alternativă mai puțin coercitivă (*Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 109; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 119; *Mohamad împotriva Greciei*, 2014, pct. 84-86; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 124).

190. În numeroase cauze, Curtea a constatat o încălcare a art. 5 § 1 în privința copiilor, din cauza faptului că autoritățile nu au realizat o apreciere adecvată a posibilității aplicării unei măsuri alternative, mai puțin coercitivă decât cea a luării lor în custodie publică (*Rahimi împotriva Greciei*,

2011, pct. 109-110; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 119; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 124; *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 86-88; *R.K. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 85-87; *H.A și alții împotriva Greciei*, 2019, pct. 206-207; *Bilalova și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 80-82; *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 90-92; *M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 89; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 249; *Nikoghosian și alții împotriva Poloniei*, 2022, pct. 88).

191. În cauza *M.H. și S.B. împotriva Ungariei*, 2024, reclamanții au fost reținuți în custodie publică o perioadă considerabilă de timp după ce au declarat că erau minori, întrucât autoritățile naționale au presupus că aceștia erau adulți pentru simplul motiv că și-au schimbat declarațiile cu privire la vârsta lor. Cu toate acestea, Curtea a reiterat faptul că vulnerabilitatea extremă a unui copil prevalează asupra considerentelor legate de statutul copilului de migrant aflat în situație de ședere ilegală și a subliniat că ar putea exista motive ușor de înțeles care să îl determine pe un minor imigrant să nu își dezvăluie vârsta reală. Deciziile prin care s-a dispus luarea în custodie publică a reclamantului nu au explicat motivul pentru care nu ar fi fost adecvate măsuri alternative mai puțin coercitive și nu exista niciun indiciu că întârzierile în stabilirea vârstei lor au fost necesare. Autoritățile au impus reclamanților sarcina de a răsturna prezumția legată de faptul că erau adulți, fără să țină seama de faptul că, pentru solicitanții de azil aflați în custodie publică, și cu atât mai mult pentru copii, obținerea probelor necesare pentru a-și dovedi vârsta ar putea fi o sarcină dificilă și poate chiar imposibilă. Prin urmare, Curtea a constatat o încălcare a art. 5 § 1 din Convenție.

192. În cauzele în care s-a stabilit că atât copiii, cât și părinții lor au suferit încălcări ale art. 5 § 1, Curtea a evidențiat evoluția dreptului internațional în direcția recunoașterii obligației statelor de a explora soluții alternative la măsura luării în custodie publică a minorilor migranți, nu doar în cazul copiilor, ci și în cazul părinților (*G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 168; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 238). Pe de altă parte, în două cauze în care posibilitatea de a recurge la o măsură mai puțin coercitivă a fost respinsă ca urmare a acțiunilor și comportamentului reclamantei, Curtea a hotărât că autoritățile și-au îndeplinit obligația de a ancheta în mod efectiv dacă reținerea a constituit o măsură de ultimă instanță și că nu a fost încălcat art. 5 § 1 (*A.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 68-69; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016, pct. 55-57).

193. Atunci când a examinat un capăt de cerere întemeiat pe art. 5, în contextul luării în custodie publică a minorilor migranți, Curtea a acordat, pentru prima dată, o importanță decisivă considerentului interesului superior al copilului, în cauza *Rahimi împotriva Greciei*, 2011, în care a hotărât că autoritățile nu au ținut seama de interesul superior al copilului și nu au investigat dacă măsura reținerii a fost pusă în aplicare ca o măsură de ultimă instanță, ceea ce a dat naștere unor îndoieli cu privire la buna-credință a autorităților și a avut ca rezultat o încălcare a art. 5 § 1 în privința copilului (pct. 109-110). În aceeași ordine de idei, Curtea a constatat o încălcare a art. 5 § 1 în cauza *Moustahi împotriva Franței*, 2020, pe motiv că intenția autorităților, atunci când acestea i-au reținut în custodie publică pe reclamanții minori și i-au asociat cu un adult cu care nu aveau o legătură de rudenie, nu a fost conformă cu interesul superior al copiilor (pct. 93-94).

c. Luarea în custodie publică a copiilor migranți și viața lor privată

194. În ceea ce privește interesul superior al copilului și art. 8, în jurisprudența Curții este consacrat faptul că „interesul superior al copilului nu poate fi limitat la menținerea unității familiale și că autoritățile trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a limita, în măsura posibilului, privarea de libertate a familiilor însoțite de copii și pentru a asigura exercitarea efectivă a dreptului la respectarea vieții de familie” (*Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 147; *Bistieva și alții împotriva Poloniei*, 2018, pct. 85; *Nikoghosian și alții împotriva Poloniei*, 2022, pct. 84).

195. În cauzele referitoare la luarea în custodie a minorilor migranți, Curtea a subliniat de asemenea, în ceea ce privește art. 8, că, având în vedere consensul larg existent în dreptul internațional în acest sens, principiul interesului superior al copilului trebuie să fie considerentul primordial în toate deciziile

referitoare la copii (*Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, pct. 83; *Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 108; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 140).

196. În mai multe cauze, Curtea a constatat încălcări ale art. 8 în privința tuturor reclamanților, inclusiv copiii și părinții acestora, hotărând că reținerea în custodie publică a familiei a fost disproporționată în raport cu scopul urmărit (*Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 148; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 145-156; *R.K. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 117), iar autoritățile nu au furnizat motive legitime pentru a justifica luarea în custodie publică (*Bistieva și alții împotriva Poloniei*, 2018, pct. 87-88). Cu toate acestea, în alte cauze, Curtea a constatat neîncălcarea art. 8 în privința tuturor membrilor familiei (*A.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 96-97; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016, pct. 82-83).

200. În cauza *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, pct. 83-87, ținând seama de faptul că nu s-a ținut seama deloc de interesul superior al copilului, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 atât în privința minorului neînsoțit, cât și a mamei copilului, care se afla într-o altă țară.

d. Evaluarea vârstei

197. Într-o serie de cauze examinate de Curte în temeiul art. 3, 5 și 8 din Convenție, în contextul luării în custodie publică a minorilor migranți, s-a dovedit că procedurile de evaluare a vârstei constituie o chestiune de sine stătătoare (*Mahamed Jama împotriva Maltei*, 2015; *Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei*, 2016; *Darboe și Camara împotriva Italiei*, 2022).

198. În anumite cauze, evaluarea vârstei unei persoane poate fi o măsură necesară în cazul în care există îndoieli cu privire la statutul de minor al unui migrant, pentru a li se asigura copiilor migranți garanțiile procedurale care decurg din statutul lor de minori. Aplicabilitatea acestor garanții începe din momentul în care persoana în cauză este identificată ca fiind copil (*Darboe și Camara împotriva Italiei*, 2022, pct. 125).

199. În cauza *Darboe și Camara împotriva Italiei*, 2022, reclamantul, care a declarat că este minor neînsoțit, la sosirea sa în Italia, a fost supus unei radiografii a încheieturii mâinii stângi, pentru a stabili vârsta acestuia. Curtea a hotărât că procedura de evaluare a vârstei intră sub incidența art. 8 din Convenție, deoarece vârsta unei persoane este un mijloc de identificare personală, care, la rândul său, face parte din dreptul la respectarea vieții private (pct. 121-124). Având în vedere obligația sporită a statelor de a proteja drepturile copiilor în contextul migrației, procedura de evaluare a vârstei trebuie să fie însoțită de garanții procedurale adecvate (pct. 154). În cazul reclamantului, autoritățile italiene nu au aplicat principiul prezumției de minoritate, care este un element inerent protecției dreptului la respectarea vieții private al unei persoane străine neînsoțite care declară că este minoră. Acesta nu a beneficiat imediat de asistența unui tutore sau a unui reprezentant legal și nici nu a fost informat cu privire la tipul procedurii de evaluare a vârstei la care era supus ori cu privire la posibilele consecințe ale acesteia. În plus, nu a fost pronunțată nicio hotărâre judecătorească și nu a fost adoptată nicio măsură administrativă prin care să se constate că reclamantul era adult, ceea ce a făcut imposibilă formularea unui recurs de către acesta. Astfel, reclamantul nu a beneficiat de garanțiile procedurale minime, iar plasarea sa într-un centru de primire pentru adulți, pentru o perioadă mai mare de patru luni, i-a afectat în mod cert dreptul său la dezvoltare personală, lucru care ar fi putut fi evitat dacă ar fi fost plasat într-un centru specializat sau la o familie de plasament – măsuri care sunt mai favorabile interesului superior al copilului (pct. 156).

D. Restrângerea libertății de circulație

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.”

200. Curtea a reiterat faptul că art. 2 din Protocolul nr. 4 garantează oricărei persoane dreptul la liberă circulație pe un teritoriu și dreptul de a părăsi acest teritoriu, ceea ce implică dreptul unei persoane de a călători în orice țară la alegerea sa, în care aceasta poate fi primită (*Diamante și Pelliccioni împotriva San Marino*, 2011, pct. 210; *Șioșvili și alții împotriva Rusiei*, 2016, pct. 58).

201. Curtea a precizat că drepturile garantate de art. 2 din Protocolul nr. 4 nu se aplică doar adulților, ci și minorilor (*Diamante și Pelliccioni împotriva San Marino*, 2011, pct. 204).

202. În două cauze, hotărârile judecătorești care interziceau îndepărtarea copiilor într-o țară străină au fost examinate în contextul art. 2 din Protocolul nr. 4. În aceste cauze, autoritățile au pus în aplicare măsuri menite să protejeze interesele copiilor sau ale părinților acestora. În cauza *Diamante și Pelliccioni împotriva San Marino*, 2011, pct. 213, Curtea a trebuit să stabilească dacă existau motive obiective de îngrijorare cu privire la posibilitatea ca reclamantul minor să fie răpit de către mama reclamantă. Cauza *Roldan Texeira și alții împotriva Italiei* (dec.), 2000, a implicat aprecierea existenței unui risc real de îndepărtare permanentă a reclamantului minor de pe teritoriul în cauză.

203. Cauza *Diamante și Pelliccioni împotriva San Marino*, 2011, a avut ca obiect procedura de încredințare a reclamantei minore și capătul de cerere formulat de mama reclamantă în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 4 cu privire la restricțiile impuse fiicei sale, și anume interdicția de a merge în Italia, în urma căreia aceasta a fost obligată să rămână în San Marino timp de aproape șase luni (pct. 82 și 207-209). Curtea a constatat că interdicțiile de călătorie impuse reclamantei minore de către instanțele naționale i-au restrâns dreptul la liberă circulație și au constituit o ingerință în sensul art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție (pct. 211). Cu toate acestea, având în vedere durata scurtă a restricției, Curtea a hotărât că interdicția impusă copilului de a părăsi teritoriul a fost proporțională cu scopul urmărit și nu a încălcat art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție (pct. 213-215).

204. În mod similar, în cauza *Roldan Texeira și alții împotriva Italiei* (dec.), Comisia a examinat, de asemenea, interdicțiile de călătorie puse în aplicare pentru a împiedica îndepărtarea copiilor într-o țară străină.

205. Cauza *Șioșvili și alții împotriva Rusiei*, 2016, a avut ca obiect o decizie de expulzare a unei femei însărcinate într-un stadiu avansat, care era însoțită de cei patru copii ai săi. În ceea ce privește capătul de cerere formulat de reclamantă în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 4, potrivit căruia libertatea lor de

a părăsi Rusia a fost restrânsă fără niciun motiv legitim, Curtea a constatat o încălcare a art. 2 din Protocolul nr. 4, pe motiv că ingerința în exercitarea de către reclamanți a dreptului lor de a părăsi țara nu era prevăzută de lege (pct. 61-62). În plus, reclamanții s-au plâns, în temeiul art. 3 din Convenție, că suferințele și condițiile de viață precare pe care le-au îndurat ca urmare a faptului că autoritățile ruse i-au forțat să rămână în orașul Derbent timp de aproape două săptămâni au avut un impact negativ asupra sănătății lor (pct. 74). Curtea a hotărât că autoritățile nu și-au îndeplinit obligația pozitivă care le revenea în temeiul art. 3 din Convenție din cauza indiferenței lor față de situația vulnerabilă a reclamantei - care era însărcinată într-un stadiu avansat - și a copiilor săi de vârstă mică, precum și din cauza faptului că acestea nu au ținut seama de nevoile reclamanților în timpul șederii lor forțate (pct. 83-85). În consecință, Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 3 din Convenție.

E. Discriminarea copiilor bazată pe statutul de imigrant

206. În cauza *Bah împotriva Regatului Unit*, 2011, Curtea a examinat situația unei persoane cu copil minor care a rămas fără adăpost în mod involuntar, serviciile sociale neacordându-i asistență prioritară pe motiv că fiul ei era supus controlului imigrației. Reclamanta intrase în Regatul Unit în calitate de solicitant de azil, dar nu i se acordase statutul de refugiat. Curtea a constatat că natura situației pe care se întemeiază tratamentul diferențiat reprezintă un factor semnificativ ce trebuie luat în considerare pentru a stabili întinderea marjei de apreciere care trebuie să fie acordată statelor contractante (pct. 47). Având în vedere că statutul de imigrant presupune o alegere – deși diferențele de tratament întemeiate pe această situație trebuie să fie justificate în continuare în mod obiectiv și rezonabil – justificarea necesară nu trebuie să cuprindă motive la fel de serioase ca în cazul unei distincții bazate, de exemplu, pe naționalitate (pct. 47). Curtea a concluzionat că tratamentul diferențiat aplicat reclamantei era justificat în mod rezonabil și obiectiv (pct. 52).

207. În cauza *Ponomariovi împotriva Bulgariei*, 2011, Curtea a constatat că obligația impusă străinilor care nu aveau permis de ședere permanent, de a plăti taxa de școlarizare pentru învățământul secundar, constituia o discriminare bazată pe naționalitate și statutul de imigranți al acestora (pct. 49). Aceasta a constituit o încălcare a art. 14 din Convenție, coroborat cu art. 2 din Protocolul nr. 1 privind dreptul la instruire.

VI. Violența împotriva copiilor

A. Abuzul sexual și exploatarea sexuală

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

208. Statele sunt obligate, în temeiul art. 3 și 8, să adopte dispoziții care incriminează abuzurile sexuale asupra copiilor și să le pună în practică în cursul unei urmări penale și trimeri în judecată efective, ținând seama de vulnerabilitatea deosebită a copiilor, de demnitatea lor și de drepturile lor în calitate de copii și de victime [*X și Y împotriva Țărilor de Jos*, 1985, pct. 27; *M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 153; *C.A.S. și C.S. împotriva României*, 2012, pct. 71-72; *Söderman împotriva Suediei* (MC), 2013, pct. 82-83; *M. G. C. împotriva României*, 2016, pct. 57-59; *A și B împotriva Croației*, 2019, pct. 112; *Z împotriva Bulgariei*, 2020, pct. 70; *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 84].

209. Această obligație pozitivă de a institui un cadru legislativ și de reglementare adecvat capătă o importanță deosebită în contextul unui serviciu public ce are datoria de a proteja sănătatea și bunăstarea copiilor, în special în cazul în care aceștia sunt deosebit de vulnerabili și se află sub controlul exclusiv al autorităților [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 180].

210. În cauzele referitoare la abuz sexual asupra copiilor, Curtea a subliniat deseori faptul că, din cauza vulnerabilității lor deosebite, copiii au dreptul la o protecție efectivă și au nevoie de o atenție deosebită din partea autorităților [*M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 150; *C.A.S. și C.S. împotriva României*, 2012, pct. 71; *M.G.C. împotriva României*, 2016, pct. 56, 65, 70; *I.C. împotriva României*, 2016, pct. 54, 58; *G.U. împotriva Turciei*, 2016, pct. 72; *A și B împotriva Croației*, 2019, pct. 106, 111; *X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, pct. 177; *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 78]. De asemenea, este necesar ca statul să acorde importanța cuvenită interesului superior al copiilor în îndeplinirea obligației sale pozitive de a proteja copiii în cauză și de a asigura respectarea demnității lor umane și a integrității lor psihologice (*C.A.S. și C.S. împotriva României*, 2012, pct. 82; *M.G.C. împotriva României*, 2016, pct. 56; *G.U. împotriva Turciei*, 2016, pct. 73; *A și B împotriva Croației*, 2019, pct. 111, 121; *N.Ç. împotriva Turciei*, 2021, pct. 101, 113).

211. Este necesar ca autoritățile să aibă o abordare adaptată la nevoile copiilor în ceea ce privește interpretarea consimțământului, aprecierea faptelor și ancheta efectuată în cauzele care implică acte de violență asupra copiilor (*M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 150, 177 și 183; *C.A.S. și C.S. împotriva României*, 2012, pct. 78; *M.G.C. împotriva României*, 2016, pct. 65, 70; *I.C. împotriva României*, 2016, pct. 54, 58).

212. În lipsa de probe „directe” ale violului, în cazul în care cercetarea și urmărirea penală de către autoritățile naționale s-au axat mai degrabă pe problema forței sau a rezistenței fizice decât pe lipsa consimțământului, Curtea a subliniat că dispozițiile Convenției trebuie interpretate în sensul că impun incriminarea, precum și urmărirea penală și trimeri în judecată efective ale oricărui act sexual neconsimțit, inclusiv în absența rezistenței fizice din partea victimei (*M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 166; *M.G.C. împotriva României*, 2016, pct. 59; *I.C. împotriva României*, 2016, pct. 52).

213. În cauza *M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, reclamanta, care a susținut că a fost violată de doi bărbați, la vârsta de 14 ani, s-a plâns că legislația bulgară nu a protejat-o întrucât aceasta prevedea ca, în cazurile de viol, să se facă dovada folosirii forței fizice sau a rezistenței fizice din partea victimei (pct. 10, 111). Curtea a recunoscut că minorii, în special fetele minore, pot reacționa în moduri diferite la violența sexuală și „deseori nu opun rezistență fizică din cauza unei varietăți de factori psihologici sau pentru că se tem să nu fie supuse unor acte de violență de către făptuitor” (pct. 164). Curtea a imputat autorităților naționale faptul că „au acordat puțină importanță vulnerabilității deosebite a tinerilor și factorilor psihologici specifici cazurilor de viol săvârșit asupra unui minor” (pct. 183) și a constatat o încălcare a art. 3 și 8 din cauza nerespectării de către stat a obligației sale pozitive de a oferi o protecție adecvată reclamantului minor și de a adopta dispoziții de drept penal eficiente, care să sancționeze eficient toate formele de viol și abuz sexual, și de a le pune în practică în cursul unei urmări penale și trimeri în judecată efective (pct. 185-187).

214. În mod similar, în cauza *M.G.C. împotriva României*, 2016, pct. 70, privind violarea unei fete de 11 ani de către un bărbat de 52 de ani și alți patru minori, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 și 8, ca urmare a faptului că instanțele naționale nu au adoptat, în cadrul examinării faptelor cauzei, o abordare adaptată la nevoile copilului, și i-au atribuit reclamantei fapte care, în realitate,

corespundeau posibilei reacții a unui copil la o situație stresantă, cum ar fi neinformarea părinților (cu privire la viol).

215. În cauza *C.A.S. și C.S. împotriva României*, 2012, în care un băiat de șapte ani a fost abuzat sexual de un bărbat, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 și 8, ca urmare a faptului că autoritățile nu au desfășurat o anchetă efectivă cu privire la acuzațiile de abuz și nu au ținut seama de vulnerabilitatea deosebită a copilului și nici de factorii psihologici specifici și particularitățile implicate în speță, care ar fi putut explica ezitățile copilului în ceea ce privește atât raportarea abuzului, cât și descrierea faptelor (pct. 81 și 83).

216. Autoritățile trebuie să adopte o abordare adaptată contextului atunci când apreciază existența și validitatea consimțământului copilului, ceea ce impune luarea în considerare a situației personale a reclamantei minore, cum ar fi vârsta sa și gradul său de dezvoltare mintală și fizică, sau circumstanțele în care a avut loc incidentul (*I.C. împotriva României*, 2016, pct. 56).

217. În ceea ce privește faptele grave, cum ar fi violul și abuzul sexual săvârșite asupra copiilor, obligația pozitivă ce revine statului în temeiul art. 3 și 8, de a proteja integritatea fizică a persoanei în cauză, se poate extinde și la aspecte legate de caracterul efectiv al unei anchete penale [*M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 152; *C.A.S. și C.S. împotriva României*, 2012, pct. 72; *Söderman împotriva Suediei* (MC), 2013, pct. 82-83]. O astfel de obligație procedurală trebuie să fie interpretată în lumina obligațiilor care decurg din celelalte instrumente internaționale aplicabile, mai precis din Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale [*X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021].

218. În cauza *X și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021, trei frați, în vârstă de 12, 10 și 9 ani, au fost victimele unor abuzuri sexuale în timpul plasamentului lor într-un orfelinat din Bulgaria, înainte de a fi adoptați de un cuplu de italieni. Marea Cameră a constatat o încălcare a art. 3 sub aspect procedural ca urmare a faptului că, atunci când au examinat acuzațiile reclamantilor, autoritățile bulgare nu au recurs la toate măsurile rezonabile de investigare și de cooperare internațională (pct. 200-228).

219. În cauza *I.C. împotriva României*, 2016, pct. 56-61, în care reclamanta a susținut că a fost violată de trei bărbați, la vârsta de 14 ani, Curtea a constatat că neefectuarea de către autorități a unei anchete efective, precum și neacordarea importanței cuvenite tuturor factorilor care au sporit vulnerabilitatea reclamantei, cum ar fi vârsta sa fragedă și faptul că fusese diagnosticată cu o dizabilitate intelectuală ușoară, au constituit o încălcare a art. 3 din Convenție.

220. În cauza *G.U. împotriva Turciei*, 2016, care privea o tânără care fusese victima unui viol și a unei agresiuni sexuale comise de tatăl său vitreg când aceasta era copil, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 și 8 din Convenție din cauza absenței unei anchete efective și a faptului că autoritățile nu au ținut seama de vulnerabilitatea deosebită a reclamantei și de factorii psihologici specifici cazurilor de viol săvârșit asupra copiilor în mediul familial (pct. 71-82). Având în vedere că reclamanta a trebuit să depună mărturie în ședință publică, Curtea a considerat că natura traumatizantă a publicității procedurii a reprezentat pentru reclamantă un factor de natură să aducă atingere demnității sale și vieții sale private (pct. 71).

221. Obligația procedurală de a desfășura o anchetă efectivă în acest tip de cauze implică, de asemenea, un răspuns prompt din partea autorităților la plângeri, având în vedere gravitatea faptelor și vârsta reclamantei la momentul faptelor (*P.M. împotriva Bulgariei*, 2012, pct. 64-65). În cauza *P.M. împotriva Bulgariei*, 2012, care privea o fată în vârstă de 13 ani, Curtea a concluzionat că ancheta, care a durat opt ani, cu privire la plângerea pentru viol formulată de reclamantă, nu a fost efectivă și a constituit o încălcare sub aspect procedural a art. 3 din Convenție (pct. 65-67).

222. În mod similar, în cauza *R.I.P. și D.L.P. împotriva României*, 2012, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 sub aspect procedural din cauza unei anchete care a durat șapte ani, pe care aceasta a considerat-o excesiv de lungă, având în vedere că speța a avut ca obiect violul unui băiat de trei ani și al unei fete de șapte ani (pct. 60-61 și pct. 65).

223. În cauza *A.P. împotriva Moldovei*, 2021, Curtea a subliniat că faptul că mama reclamantei a depus o plângere penală la patru ani de la evenimentele denunțate nu exonera autoritățile de obligația care le revenea în temeiul art. 3 de a desfășura o anchetă suficient de aprofundată (pct. 34). De asemenea, aceasta a hotărât că ancheta desfășurată de autorități cu privire la acuzațiile de abuz sexual săvârșit de un băiat de 12 ani asupra reclamantei, care avea cinci ani la momentul faptelor, nu a fost efectivă și că, prin urmare, au fost încălcate obligațiile pozitive ale statului pârât în temeiul art. 3 (pct. 35-36).

224. În cauza *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 103-104, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 și 8, având în vedere lipsa unei anchete efective cu privire la acuzațiile de abuz sexual săvârșite asupra unei fetițe de patru ani de către tatăl său, precum și faptul că autoritățile nu au ținut seama suficient de vulnerabilitatea sa deosebită și de nevoile sale specifice unui copil de vârstă mică, pentru a-i asigura o protecție efectivă.

225. În cauza *N.Ç. împotriva Turciei*, 2021, pct. 132-135, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 și 8 din cauza lipsei de protecție de către autorități a unei minore în vârstă de 14 ani, în cursul unui proces penal excesiv de lung privind un abuz sexual, ceea ce a fost considerat drept un caz grav de victimizare secundară a reclamantei.

B. Violența domestică și neglijența

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

226. Curtea a reiterat faptul că art. 3 impune statelor obligația pozitivă de a se asigura că persoanele aflate sub jurisdicția lor sunt protejate împotriva tuturor formelor de rele tratamente, inclusiv atunci când un astfel de tratament este cauzat de persoane fizice. În contextul violenței domestice, Curtea a subliniat obligația statelor în temeiul art. 2 și 3 din Convenție și a remarcat că minorii, în calitate de persoane deosebit de vulnerabile, au dreptul la protecție din partea statului sub forma descurajării

eficiente a unor astfel de vătămări grave ale integrității personale [*A. împotriva Regatului Unit*, 1998, pct. 22; *Opuz împotriva Turciei*, 2009, pct. 159; *M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 136; *Talpis împotriva Italiei*, 2017, pct. 99; *D.M.D. împotriva României*, 2017, pct. 41; *Kurt împotriva Austriei* (MC), 2021, pct. 163; *A.E. împotriva Bulgariei*, 2023, pct. 88].

227. Curtea îndeamnă statele să protejeze demnitatea copiilor prin asigurarea unui cadru juridic adecvat, care să permită protejarea copiilor împotriva actelor de violență domestică ce intră sub incidența art. 3 și 8, inclusiv prin (i) descurajarea eficientă a unor astfel de încălcări grave ale integrității personale, (ii) adoptarea unor măsuri rezonabile pentru a preveni relele tratamente de care autoritățile au avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință și (iii) efectuarea unei anchete oficiale efective în cazul în care o persoană formulează o plângere întemeiată de rele tratamente [*Z și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 73; *M.P. și alții împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 108; *Söderman împotriva Suediei* (MC), 2013, pct. 80-81; *M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 136; *D.M.D. împotriva României*, 2017, pct. 51].

228. În cauza *D.M.D. împotriva României*, 2017, pct. 52-53, în care reclamantul minor a fost abuzat fizic și psihic de către tatăl său, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 sub aspect procedural ca urmare a duratei procedurii, care s-a prelungit peste 8 ani, și a deficiențelor anchetei desfășurate de autorități, din cauza cărora investigația nu a fost efectivă.

229. În cauza *Kurt împotriva Austriei* (MC), 2021, Marea Cameră a recunoscut că, chiar și atunci când copiii nu sunt ținta principală a violenței domestice, nu ar trebui subestimat stresul psihic la care sunt supuși copiii care sunt martori la acte de violență săvârșite asupra mamei lor (pct. 206). Cu toate acestea, având în vedere faptele din speță și în conformitate cu evaluarea autorităților naționale, Marea Cameră a stabilit că nu a fost identificat niciun risc real și imediat ca viața copiilor să fie pusă în pericol și că, prin urmare, cauza nu a dat naștere unei obligații a autorităților, în temeiul art. 2, de a lua măsuri operaționale preventive suplimentare, care să se refere în mod specific la copiii reclamantului, în ceea ce privește atât spațiile private, cât și cele publice, cum ar fi emiterea unui ordin de interdicere a accesului în școala copiilor (pct. 209). Prin urmare, nu a fost încălcat art. 2 din Convenție (pct. 210).

230. Cauza *M. și M. împotriva Croației*, 2015, privea o fată care a fost victima unor abuzuri fizice și psihice din partea tatălui său, la vârsta de nouă ani (pct. 133-135). Având în vedere vârsta fragedă a copilei, Curtea a considerat tratamentul la care a fost supusă ca fiind „degradant”, în temeiul art. 3, și a constatat o încălcare a art. 3 din Convenție, având în vedere neîndeplinirea de către autoritățile naționale a obligației lor procedurale pozitive de a desfășura o anchetă efectivă (pct. 163).

231. În cauza *Kontrovà împotriva Slovaciei*, 2007, pct. 47, în care doi copii au fost uciși de tatăl lor, Curtea a constatat o încălcare a art. 2 din cauza faptului că autoritățile nu au protejat viața acestora. Într-o altă cauză, referitoare la o fată care a fost victimă a violenței domestice, *A.E. împotriva Bulgariei*, 2023, în care reclamanta, în vârstă de 15 ani la momentul faptelor, a fost bătută în mod repetat de prietenul său adult, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 pe motivul că autoritățile nu i-au asigurat reclamantei o protecție adecvată, nici în drept, nici în practică (pct. 91 și pct. 107-108).

C. Violența în școli și în alte instituții

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c) pentru a reprimă, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 2 din Protocolul nr. 1 la Convenție

„Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și al învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice.”

232. Curtea a examinat, de asemenea, acte de violență săvârșite asupra copiilor în mai multe contexte instituționale, de exemplu, la școală, acasă ori în închisoare. Aceste acte de violență pot fi comise de profesori, colegi de clasă, polițiști de penitenciare sau alți funcționari, iar jurisprudența a evidențiat diferitele obligații pozitive și negative ce revin statelor în acest context.

233. În ceea ce privește furnizarea unui serviciu public important precum învățământul, Curtea a stabilit că rolul esențial al autorităților din domeniul educației este de a proteja sănătatea și bunăstarea elevilor, având în vedere în special vulnerabilitatea acestora, datorată vârstei lor fragede [*O’Keeffe împotriva Irlandei* (MC), 2014, pct. 145; *V.K. împotriva Rusiei*, 2017, pct. 179-183; *F.O. împotriva Croației*, 2021, pct. 80-82; *Derenik Mkrtcian și Gaiane Mkrtcian împotriva Armeniei*, 2021, pct. 49]. Astfel, obligația principală a autorităților din domeniul educației este de a asigura siguranța elevilor, pentru a-i proteja de orice formă de violență în perioada în care se află sub supravegherea lor (*Kayak împotriva Turciei*, 2012, pct. 59; *F.O. împotriva Croației*, 2021, pct. 82). Autoritățile naționale nu pot să se justifice argumentând că un incident a avut loc într-un moment în care autoritățile școlare nu au fost în măsură să supravegheze elevii, întrucât o instituție de învățământ are, în principiu, obligația de a supraveghea elevii pe parcursul întregii perioade pe care aceștia o petrec în grija personalului său, ceea ce înseamnă că o astfel de obligație se aplică în orice moment în care elevii se

află la școală sau chiar în afara acesteia, dar în grija personalului școlii (*Biba împotriva Albaniei*, 2024, pct. 71 și 73).

234. În cauza *O’Keeffe împotriva Irlandei* (MC), 2014, Curtea a hotărât că, având în vedere caracterul fundamental al drepturilor garantate de art. 3 și vulnerabilitatea deosebită a copiilor, guvernele au obligația, inerentă misiunii lor, de a asigura protecția acestora împotriva relelor tratamente, în special în contextul învățământului primar, prin adoptarea, după caz, a unor măsuri și garanții speciale (pct. 146 și 168). În plus, Curtea a subliniat că, în ceea ce privește abuzul sexual comis asupra unui minor, această infracțiune este de așa natură, în special atunci când agresorul se află într-o poziție de autoritate asupra copilului, încât existența unor mecanisme utile de identificare și raportare reprezintă o condiție fundamentală pentru punerea în aplicare efectivă a legilor penale relevante (pct. 148 și 162).

235. Curtea a recunoscut că, deși art. 2 din Protocolul nr. 1 impune statului obligația de a le garanta copiilor dreptul la instruire, frecventarea unei școli de către un copil implică în mod necesar un anumit grad de ingerință în exercitarea dreptului la respectarea vieții sale private, în sensul art. 8 (*Costello-Roberts împotriva Regatului Unit*, 1993, pct. 27; *F.O. împotriva Croației*, 2021, pct. 80). În plus, funcțiile legate de administrarea internă a unei instituții de învățământ, cum ar fi disciplina, sunt o parte inerentă a procesului educațional și a dreptului la instruire (*ibidem*). Întrucât Curtea a stabilit, în jurisprudența sa mai recentă, că ar fi imposibilă concilierea oricărui act de violență sau abuz din partea profesorilor și a altor funcționari din instituțiile de învățământ cu dreptul copiilor la instruire și la respectarea vieții lor private (*F.O. împotriva Croației*, 2021, pct. 81), a fost recunoscută, de asemenea, necesitatea de a elimina orice astfel de tratament din mediile educaționale (*ibidem*).

236. În cauza *V.K. împotriva Rusiei*, 2017, reclamantul a susținut că, în perioada în care a mers la o grădiniță publică, a fost supus la rele tratamente fizice de către educatoarele sale, care, printre altele, l-au legat la gură și la mâini cu bandă adezivă. Curtea a hotărât că statul era direct răspunzător pentru faptele ilicite, având în vedere că grădinițele publice sau municipale furnizau un serviciu public și aveau legături instituționale și economice puternice cu statul, iar independența lor educațională și economică era limitată considerabil prin reglementările statului și inspecțiile periodice efectuate de organele publice (pct. 180-183). În plus, Curtea a statuat că autoritățile nu au desfășurat o anchetă penală efectivă cu privire la acuzațiile de rele tratamente formulate de reclamant și că a fost încălcat art. 3 din Convenție sub aspect procedural (pct. 185-194; a se compara cu *A, B și C împotriva Letoniei*, 2016, în care Curtea a constatat că acuzațiile de abuz sexual din partea unui antrenor de sport au fost investigate suficient de către autoritățile naționale).

237. Abuzul verbal asupra unui copil din partea unui profesor poate angaja răspunderea statului în temeiul art. 8. În cauza *F.O. împotriva Croației*, Curtea a constatat că profesorul ar fi trebuit să fie conștient de faptul că orice formă de violență împotriva elevilor, oricât de „ușoară”, inclusiv abuzul verbal, nu era acceptabilă într-un cadru educațional și că era obligat să respecte demnitatea și integritatea morală a elevilor în interacțiunile sale cu aceștia (pct. 60-61 și 85-89). În plus, autoritățile statului nu au răspuns cu diligența necesară la acuzațiile reclamantului de hărțuire la școală (pct. 91-103).

238. Actele de violență din partea colegilor de școală pot, de asemenea, să angajeze obligația pozitivă a statului de a preveni violența în mediile educaționale, de a ancheta actele de violență și de a acorda reparații pentru acestea. Autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare măsuri legislative, administrative, sociale și educaționale adecvate pentru a interzice fără echivoc orice astfel de comportamente împotriva copiilor, în orice moment și în orice circumstanțe, și pentru a asigura astfel o politică de toleranță zero față de orice act de violență sau orice abuz în instituțiile de învățământ. Acest lucru are legătură, de asemenea, cu necesitatea de a asigura tragerea la răspundere a celor vinovați, prin mijloace penale, civile, administrative sau profesionale adecvate (*Biba împotriva Albaniei*, 2024, pct. 67).

239. În ceea ce privește obligația de a preveni violența, în cauza *Kayak împotriva Turciei*, 2012, un elev a înjunghiat un alt copil în fața unei școli. Curtea a constatat că personalul școlii nu l-a împiedicat pe elev să procure cuțitul, pe care acesta l-a furat din cantina școlii, și că autoritățile naționale nu au asigurat o protecție adecvată din partea poliției în jurul clădirii școlii (pct. 53-67). În cauza *Biba împotriva Albaniei*, 2024, un alt elev de la școala privată frecventată de fiul reclamantului l-a rănit pe copil după ce a lansat înspre el un proiectil, cu ajutorul unui dispozitiv similar unei catapulte, și l-a lovit în ochi, ceea ce a avut ca rezultat pierderea în proporție de 90% a vederii la nivelul ochiului respectiv. Curtea a hotărât că este de așteptat ca instituțiile de învățământ să ia măsuri adecvate pentru a preveni utilizarea unor obiecte periculoase de către elevi, în incinta școlii sau când se află în grija personalului didactic (pct. 72), și, în circumstanțele specifice ale cauzei, nu s-a convins că această obligație a fost respectată (pct. 73).

240. În ceea ce privește obligația de a ancheta actele de violență, în cauza *Derenik Mkrtcian și Gaiane Mkrtcian împotriva Armeniei*, 2021, un băiat a murit în urma unei bătăi care a avut loc într-o școală de stat, în cursul căreia acesta a fost bătut de doi dintre colegii săi de clasă, după ce diriginta lor a ieșit din clasă. Curtea a observat că nimic nu sugera că, în ziua incidentului, au existat factori care să impună o atenție specială din partea profesoarei (pct. 59). Prin urmare, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 2 din Convenție sub aspect material, dar a constatat totuși o încălcare a aspectului procedural al acestei dispoziții, ca urmare a deficiențelor și a întârzierilor din cadrul anchetei cu privire la circumstanțele incidentului de la școală care a dus la decesul băiatului.

241. În cauza *Biba împotriva Albaniei*, 2024, Curtea a confirmat că o atingere adusă integrității fizice a unei persoane necesită, în principiu, un răspuns penal (pct. 63). Cu toate acestea, Curtea a admis că, în situația în care pretinsul făptuitor nu împlinise vârsta pentru a răspunde penal și niciun membru al personalului școlar nu a comis un act de violență sau o omisiune deliberată de a acționa, nu se impunea în mod necesar o anchetă penală (pct. 65). În circumstanțele cauzei, Curtea a subliniat că, în cadrul procedurii civile inițiate de reclamant, instanțele naționale au constatat că, întrucât școala încheiase, cu o societate de asigurare, contracte de asigurare care acopereau toți elevii săi, reclamantul ar fi trebuit să solicite despăgubiri din partea acestei societăți de asigurare (pct. 75). Prin urmare, Curtea a concluzionat că respectiva cale de atac civilă, de care dispunea reclamantul, nu îi asigura fiului său o protecție adecvată împotriva unei atingeri aduse integrității sale fizice și că modul în care au fost puse în aplicare mecanismele juridice a fost defectuos într-o asemenea măsură încât a constituit o încălcare a obligațiilor care îi reveneau statului pârât în temeiul art. 8 din Convenție, în special având în vedere importanța capitală a protecției drepturilor copiilor (pct. 77).

242. Actele de violență săvârșite asupra infractorilor minori în timpul detenției lor pot să conducă, de asemenea, la constatarea unei încălcări din partea autorităților responsabile, chiar și atunci când actele de violență sunt comise de alți deținuți. În cauza *A.Ş. împotriva Turciei*, 2016, reclamantul a fost supus la agresiuni sexuale și violențe fizice de către alți patru deținuți, în timp ce acesta se afla în arest preventiv. Curtea a observat că, la momentul săvârșirii faptelor, reclamantul se afla sub supravegherea și responsabilitatea administrației penitenciarului. În plus, Curtea a subliniat că minorii sunt în mod inerent mai vulnerabili decât adulții (pct. 67). Ca urmare a faptului că dreptul penal turc îi impunea reclamantului să depună o plângere oficială, ca o condiție prealabilă pentru începerea urmăririi penale, fără să țină seama de vulnerabilitatea deosebită a acestuia, măsurile legale de executare, menite să protejeze persoanele împotriva tratamentelor contrare art. 3 din Convenție, au devenit ineficiente în speță. Prin urmare, Curtea a constatat o încălcare a acestei dispoziții (pct. 70-74).

243. Alte instituții publice, în special cele însărcinate cu îngrijirea copiilor, au, de asemenea, responsabilitatea de a-i proteja împotriva actelor de violență (*C.N. și V. împotriva Franței*, 2012, pct. 104-108; *Nenceva și alții împotriva Bulgariei*, 2013, pct. 106-116; *Loste împotriva Franței*, 2022, pct. 84-86; *V.I. împotriva Moldovei*, 2024, pct. 130). În cauza *Loste împotriva Franței*, 2022, reclamanta s-a plâns de neîndeplinirea obligațiilor de către serviciile de protecție a copilului, din cauza abuzurilor sexuale la care a fost supusă de către tatăl său adoptiv. Curtea a observat că autoritățile competente nu au pus în aplicare măsurile preventive prevăzute de legislația în vigoare la momentul respectiv

pentru a identifica existența unui risc de rele tratamente. S-a constatat că trebuia să se considere că lipsa unei monitorizări regulate, combinată cu o lipsă de comunicare și de cooperare între autoritățile competente, au influențat semnificativ cursul evenimentelor (pct. 94-103). În cauza *V.I. împotriva Moldovei*, 2024, Curtea a hotărât că, odată ce un copil a fost internat într-un spital de psihiatrie de către tutorele său legal (o instituție publică), obligația acestuia din urmă de a asigura siguranța, sănătatea și bunăstarea copilului este transferată parțial administrației spitalului (pct. 130).

244. O plângere întemeiată cu privire la relele tratamente suferite de un copil într-o instituție publică, cum ar fi un spital de psihiatrie (*V.I. împotriva Moldovei*, 2024, pct. 107 și 119) sau un centru de plasament (*E.L. împotriva Lituaniei*, 2024, pct. 47), declanșează obligația autorităților naționale de a desfășura o anchetă care să îndeplinească cerințele art. 3 din Convenție. O astfel de anchetă trebuie efectuată ținând seama de vulnerabilitatea copilului, cum ar fi vârsta sau dizabilitatea acestuia (*V.I. împotriva Moldovei*, 2024, pct. 119), precum și de acuzațiile specifice formulate de copil. În special, în cauza *E.L. împotriva Lituaniei*, 2024, Curtea a reproșat autorităților reticența acestora de a dispune supunerea reclamantului unei expertize medico-legale psihiatrice și unei examinări psihologice în legătură cu pretinsul abuz sexual suferit de acesta în centrul de plasament (pct. 56), dar, făcând trimitere la articolele 30 și 35 din Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale (Convenția de la Lanzarote), a subliniat necesitatea de a proteja presupusele victime ale abuzurilor sexuale, în special minorii, de practica supunerii acestora unor examinări repetate - care poate duce la victimizarea secundară a acestora și expunerea lor la riscul de a suferi noi traume -, precum și obligația corolară a autorităților de a pune în balanță, pe de o parte, necesitatea de a desfășura o anchetă efectivă cu privire la pretinsele abuzuri și, pe de altă parte, necesitatea de a proteja victimele unor astfel de pretinse abuzuri (pct. 55).

245. În cauza *I.M. și alții împotriva Italiei*, 2022, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 din Convenție în ceea ce privește doi copii care au fost nevoiți să participe la întâlniri cu tatăl lor abuziv, într-un mediu neprotejat. Contrar cerințelor impuse în cadrul unei hotărâri pronunțate de instanța pentru minori, care autorizase întâlnirile, copiii s-au văzut cu tatăl lor, timp de trei ani, la început fără prezența unui psiholog, în locuri neadecvate, cum ar fi biblioteca locală, piața principală a orașului sau o sală a primăriei. Aceste întâlniri au perturbat echilibrul psihic și emoțional al copiilor (pct. 123). Curtea a reiterat faptul că mecanismele instituite de stat pentru a proteja copiii, care sunt deosebit de vulnerabili, împotriva actelor de violență care intră sub incidența art. 3 și 8, trebuie să fie eficiente și să includă măsuri rezonabile de prevenire a relor tratamente despre care autoritățile au avut sau ar fi trebuit să aibă cunoștință, precum și măsuri eficiente de prevenție care să protejeze copiii împotriva unor astfel de forme grave de abuz (pct. 111). Instanța națională a dovedit o lipsă de diligență din cauza faptului că nu a evaluat, în niciun moment, riscul la care erau expuși copiii. În special, în motivarea deciziilor instanței nu s-a demonstrat că respectivele considerente care țineau de interesul superior al copiilor trebuiau să prevaleze asupra interesului tatălui de a păstra legătura cu aceștia și de a continua să îi vadă (pct. 122).

D. Traficul de persoane, sclavia și munca forțată

Art. 4 din Convenție

- „1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.
2. Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.
3. Nu se consideră «muncă forțată sau obligatorie» în sensul prezentului articol:
 - a) orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției în condițiile prevăzute de art. 5 din prezenta Convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată;
 - b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;
 - c) orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității;
 - d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civile normale.”

246. Cauza *Siliadin împotriva Franței*, 2005, pct. 123, a avut ca obiect o fată care a venit în Franța când avea 15 ani și care a devenit, împotriva voinței sale, menajeră neplătită, fiind obligată să facă treburi casnice fără zile libere pentru odihnă și fără să fie remunerată. Aceasta a fost ținută în condiții de aservire, care a fost definită de Curte ca o noțiune care implică trei componente: (i) obligația persoanei aservite de a furniza anumite servicii altor persoane (prin recurgerea la constrângere); (ii) obligația acesteia de a trăi pe proprietatea altei persoane; (iii) imposibilitatea acesteia de a-și schimba condiția. Curtea a reiterat faptul că minorii sunt deosebit de vulnerabili și au dreptul la protecție din partea statului, prin descurajarea eficientă a unor astfel de încălcări grave ale integrității personale (pct. 143). Ținând seama de vulnerabilitatea reclamantei în calitate de minoră, Curtea a hotărât că aceasta a fost ținută în condiții de aservire, în sensul art. 4. Autoritățile nu și-au îndeplinit obligația pozitivă de a-i asigura o protecție concretă și eficientă, ceea ce a dus la o încălcare a art. 4 din Convenție (pct. 148-149).

247. În cauza *C.N. și V. împotriva Franței*, 2012, doi copii au fost hărțuiți fizic și fizic în perioada în care au fost forțați să facă treburi casnice pentru mătușa lor (pct. 20). Curtea a făcut distincție între „munca forțată” și „un ajutor care poate fi așteptat în mod rezonabil din partea altor membri ai familiei sau a persoanelor care împart o locuință” (pct. 74). Curtea a stabilit că „sentimentul victimelor privind caracterul imuabil al condiției lor și faptul că este puțin probabil ca situația să se schimbe” este un criteriu care permite să se facă distincție între aservire și muncă forțată, în sensul art. 4 (pct. 91). Aceasta a constatat o încălcare a art. 4 din Convenție în ceea ce o privește pe C.N. (în vârstă de 16 ani), în privința obligației pozitive a statului de a institui un cadru legislativ și administrativ, care să permită combaterea eficientă a aservirii și a muncii forțate, dar neîncălcarea art. 4 în ceea ce o privește pe V. (în vârstă de 10 ani), având în vedere că, spre deosebire de sora sa mai mare, aceasta a mers la școală, iar activitățile sale nu au fost limitate la domiciliul său (pct. 93-94).

VII. Justiția în interesul copilului

Art. 6 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice ori al securității naționale într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.”

248. Copiii pot fi implicați în sistemul de justiție într-o varietate de circumstanțe, atunci când sunt examinate aspecte de dreptul familiei sau de dreptul penal. Deși copiilor li se aplică toate garanțiile prevăzute de Convenție în ceea ce privește desfășurarea procedurilor, acestea trebuie să fie adaptate la gradul lor de maturitate și la capacitățile lor de dezvoltare, ceea ce impune elaborarea unor norme și principii speciale, care să asigure o justiție în interesul copilului. Atunci când examinează cauze care implică un copil într-o procedură judiciară, Curtea ține seama de normele internaționale și europene relevante enunțate în CDC, în [Convenția Consiliului European pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale](#) („Convenția de la Lanzarote”) și în [Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului European privind justiția în interesul copilului](#) (*M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 146; *M.K. împotriva Greciei*, 2018, pct. 91-93; *A și B împotriva Croației*, 2019, pct. 112; *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 84). În funcție de circumstanțele specifice ale cauzei, cadrele și procedurile judiciare adaptate copiilor pot implica drepturile consacrate la art. 3, 4, 5, 6 și/sau 8 din Convenție.

A. Procedura în materia dreptului familiei

1. Dreptul copilului de a fi consultat și ascultat

249. Deși art. 8 nu conține cerințe procedurale explicite, Curtea a hotărât că copiii trebuie să fie implicați suficient de mult în deciziile care privesc viața lor privată și de familie (*M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 180).

250. Într-adevăr, deși este adevărat că, spre deosebire de adulți, copiii nu au o autonomie deplină, ei sunt totuși subiecți de drepturi. Copiii își exercită această autonomie limitată, care crește progresiv, pe măsură ce se maturizează, prin intermediul dreptului lor de a fi consultați și ascultați. Astfel cum se prevede la articolul 12 din CDC, un copil capabil de discernământ are dreptul de a-și exprima opiniile și dreptul ca acestea să fie luate în considerare în mod corespunzător, ținându-se seama de vârsta sa și de gradul său de maturitate, și, în special, trebuie să i se ofere posibilitatea de a fi ascultat în orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește (*M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 171). În consecință, orice procedură judiciară sau administrativă care afectează drepturile copiilor care decurg din art. 8 din Convenție trebuie să asigure implicarea suficientă a copilului în procesul decizional (pct. 181).¹¹

251. Curtea a hotărât, de exemplu, că implicarea copilului în cauză nu a fost suficientă, ceea ce a determinat o încălcare a art. 8, în cauze în care:

- autoritățile naționale nu au ținut seama de dorința unui copil de 12 ani de a locui cu mama sa, iar copilul nu a fost audiat în cadrul procedurii de încredințare (*M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 184);
- nu a fost numit un tutore *ad litem* pentru a reprezenta și a proteja interesul unui copil în vârstă de nouă ani, în cursul unei proceduri în care acestuia nu i s-a oferit niciodată posibilitatea de a fi audiat în persoană (*C. împotriva Croației*, 2020, pct. 76-77 și 79-81).

252. În cazul copiilor de vârstă foarte mică, este esențial ca instanțele să se bazeze pe o expertiză pentru a putea să evalueze în mod obiectiv (*Neves Caratão Pinto împotriva Portugaliei*, 2021, pct. 138), în lumina tuturor probelor de care dispun, dacă este necesar sau nu să fie încurajat/menținut contactul cu părintele în cauză (*Petrov și X împotriva Rusiei*, 2018, pct. 108, expertiză care trebuie diferențiată de opiniile altor actori, a se vedea pct. 109-110).

253. În aceeași ordine de idei, Curtea a subliniat că dreptul unui copil de a-și exprima propriile opinii nu ar trebui interpretat ca oferind efectiv copiilor un drept de veto necondiționat, fără a ține seama de alți factori și fără a efectua o examinare în scopul stabilirii interesului superior al copilului (*C. împotriva Finlandei*, 2006, pct. 57-59; *I.S. împotriva Greciei*, 2023, pct. 94).

254. Deși este necesar să se ia în considerare opiniile copiilor, în anumite cauze având ca obiect un litigiu privind încredințarea, Curtea a observat, de asemenea, că opiniile lor nu erau în mod necesar imuabile și că obiecțiile lor, cărora trebuie să li se acorde importanța cuvenită, nu erau în mod necesar suficiente pentru a prevala asupra intereselor părinților, în special interesul de a avea o relație constantă cu copilul lor (*Raw și alții împotriva Franței*, 2013, pct. 94; *I.S. împotriva Greciei*, 2023, pct. 94). Prin urmare, este important ca în cadrul procesului decizional să se asigure un just echilibru între interesele părinților și, respectiv, cele ale copiilor (*C. împotriva Finlandei*, 2006, pct. 59).

2. Durata procedurii, cerința de promptitudine și diligență

255. În cauzele referitoare la relația dintre părinte și copilul său, există obligația de a dovedi o diligență excepțională, având în vedere riscul ca trecerea timpului să conducă la o determinare *de facto* a problemei (*T.C. împotriva Italiei*, 2022, pct. 58). Atunci când procedura este prea lungă, aceasta lasă astfel de chestiuni nesoluționate pentru o perioadă prelungită de timp și, prin urmare, nu poate fi justificată ca fiind în interesul superior al copilului, a cărui încredințare și reședință ar trebui să fie clarificate rapid de către autorități (*E.S. împotriva României și Bulgariei*, 2016, pct. 63-65).

256. În cauzele referitoare la luarea în îngrijire a copiilor, pentru a proteja interesul superior al acestora, instanțele naționale trebuie, în primul rând, să răspundă rapid și adecvat situației familiale dinamice și să nu fie conduse de scopul de a încheia procedura în mod oficial. În funcție de

¹¹ Principiile aplicabile sunt expuse în detaliu în Tema-cheie privind [Dreptul copilului de a fi ascultat în procedurile interne în materie de drept al familiei](#).

circumstanțe, poate fi necesar ca instanțele pentru familie și minori să atenueze un eventual conflict existent între părinți separați, de exemplu, prin recurgerea la medierea în materie civilă sau la alte instrumente. De asemenea, acestea pot fi nevoite să faciliteze contactele dintre copil și părintele căruia nu i s-a încredințat copilul, prin intermediul unor decizii provizorii. Obligația de a examina rapid cauzele având ca obiect luarea în îngrijire a copiilor și obligația de a examina fondul cauzei pe baza unor probe suficiente și de calitate sunt componente la fel de importante ale noțiunii de diligență, de care instanțele naționale trebuie dea dovadă pentru a respecta art. 8 din Convenție (*M.H. împotriva Poloniei*, 2022, pct. 78).

257. O cerință similară de promptitudine și diligență se aplică executării hotărârilor privind încredințarea minorilor și autoritatea părintească (a se vedea, de exemplu, *Barnea și Căldăraru împotriva Italiei*, 2017, pct. 87-89¹²).

258. În jurisprudența Curții, durata procedurii privind încredințarea unui minor a fost examinată în primul rând din perspectiva drepturilor părintești, în temeiul art. 6 § 1 și/sau al art. 8 din Convenție. De exemplu:

- Curtea a constatat o încălcare a drepturilor unei mame care decurg din art. 8, într-o cauză în care, în contextul unui conflict între părinți, procedura privind încredințarea a fost marcată de o inactivitate nejustificată timp de șapte luni, privând-o astfel pe mamă de posibilitatea de a avea contact cu copilul său (*M.H. împotriva Poloniei*, 2022, pct. 79; a se vedea și *Voleský împotriva Republicii Cehe*, 2004, pct. 105-107, în care durata procedurii a fost examinată în temeiul art. 6 § 1; *Eberhard și M. împotriva Sloveniei*, 2009, pct. 138-142; *Kopf și Libearda împotriva Austriei*, 2012, pct. 46-47; a se compara cu *Hokkanen împotriva Finlandei*, 1994, pct. 72).
- Curtea a constatat neîncălcarea drepturilor unui tată care decurg din art. 8, într-o cauză în care propriile acțiuni procedurale au influențat durata totală a procedurii (*Leonov împotriva Rusiei*, 2018, pct. 75);
- s-a constatat neîncălcarea art. 8 într-o cauză în care tatălui nu i s-a impus, în cursul procedurii, nicio restricție privind încredințarea și dreptul său de vizită, și în care acesta nu a explicat în ce fel durata procedurii, care s-a întins pe o perioadă de patru ani, opt luni și șase zile, ar fi putut să aibă consecințe iremediabile asupra relației sale cu fiica lui (*T.C. împotriva Italiei*, 2022, pct. 60-61).

259. Cu toate acestea, Curtea a examinat, de asemenea, cauze în care capetele de cerere cu privire la durata procedurii au fost formulate de copiii în cauză:

- Curtea a hotărât, de exemplu, că faptul că procedura privind încredințarea era pendinte de peste patru ani și trei luni era suficient pentru a constata o încălcare a art. 8, într-o cauză referitoare la un copil traumatizat, care a trăit o suferință psihică puternică, ce a culminat cu un comportament de autovătămare (*M. și M. împotriva Croației*, 2015, pct. 182-183);
- Curtea a hotărât că procedura de încredințare nu a respectat drepturile copilului garantate de art. 8 din Convenție, având în vedere că a durat trei ani și șase luni, într-o cauză care nu a implicat probleme complexe (*E.S. împotriva României și Bulgariei*, 2016, pct. 63-65).

260. Obligația de a dovedi o diligență excepțională și obligația de celeritate în ceea ce privește punerea în aplicare a măsurilor legate de viața de familie a unui copil se aplică și în alte contexte, cum ar fi, de exemplu:

- în contextul unui plasament în regim de urgență, în legătură cu măsurile care trebuie luate pentru a facilita reîntregirea familiei [*Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei* (MC), 2019, pct. 208];

¹² Acest aspect este examinat mai detaliat în [Ghidul privind art. 8 din Convenție](#), pct. 350.

- în contextul răpirii internaționale de copii, în ceea ce privește termenul fără caracter obligatoriu de șase săptămâni, prevăzut la articolul 11 din Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii (*Blaga împotriva României*, 2014, pct. 83, depășirea termenului cu 13 luni; *G.N. împotriva Poloniei*, 2016, pct. 68, depășirea termenului cu 64 de săptămâni; a se compara cu *Rinau împotriva Lituaniei*, 2020, pct. 194, în care circumstanțe speciale au ridicat aspecte care necesitau o examinare detaliată și îndelungată de către instanța națională competentă);
- în contextul procedurii de adopție (*A. I. împotriva Italiei*, 2021, pct. 95, în care procedura de adopție a copiilor era pendinte de peste trei ani);
- în contextul procedurilor de stabilire a paternității (*A.L. împotriva Franței*, 2022, pct. 54-55, 68 și 73, în care procedura, care a durat peste șase ani, a încălcat obligația de a dovedi o diligență excepțională, care decurge din art. 8).

B. Proces penal

1. Introducere

261. Procesele penale trebuie să fie organizate astfel încât să respecte principiul interesului superior al copilului [*Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 195]. Având în vedere natura specifică a problemelor pe care trebuie să le abordeze sistemul de justiție pentru minori, acesta trebuie să aibă în mod necesar anumite particularități în comparație cu sistemul de justiție penală aplicabil adulților. Cu toate acestea, în cauzele cu care este sesizată, Curtea nu are sarcina de a examina *in abstracto* legislația și practica interne relevante, ci mai degrabă de a stabili dacă modul în care acestea au fost aplicate unui reclamant dintr-o anumită cauză sau modul în care l-au afectat a încălcat Convenția (*Adamkiewicz împotriva Poloniei*, 2010, pct. 106).

262. În *Adamkiewicz împotriva Poloniei*, 2010, Curtea a hotărât că, prin atribuirea cauzei aceluiași judecător care a efectuat ancheta preliminară și l-a trimis în judecată pe reclamantul minor în fața instanței pentru minori, după ce l-a găsit pe acesta vinovat de săvârșirea infracțiunii în cauză, și prin exercitarea ulterioară a funcției judiciare în cadrul instanței pentru minori, în aceeași cauză, nu a fost asigurată protecția interesului superior al reclamantului minor și a fost încălcat art. 6, din cauza nerespectării principiului echității (pct. 105-108).

263. În cauza *Waresiak împotriva Poloniei* (dec.) 2020, părinții unei persoane ucise de doi minori s-au plâns că nu au fost implicați în procedura desfășurată în fața instanței pentru minori în măsura necesară pentru apărarea intereselor lor. Curtea Constituțională poloneză a apreciat că drepturile acordate victimei unui infractor minor în temeiul dreptului intern erau, într-adevăr, mai restrânse decât drepturile victimei unei infracțiuni săvârșite de un adult, dar că această diferență era explicabilă date fiind particularitățile procedurii aplicabile infractorilor minori. Examinând cererea în temeiul art. 2 din Convenție, Curtea a considerat că scopul legislației în cauză era legitim, în măsura în care urmarea să asigure interesul superior al copilului (pct. 87-89).

2. Copii urmăriți penal, trimiși în judecată sau condamnați pentru săvârșirea de infracțiuni

a. Vârsta minimă pentru a răspunde penal

264. În două cauze, în care au fost implicați copii care aveau 10 ani la momentul săvârșirii infracțiunii și 11 ani la momentul începerii urmăririi penale față de aceștia pentru săvârșirea unei infracțiuni grave, Curtea a examinat atât standardele existente în statele membre ale Consiliului European, cât și textele și instrumentele internaționale relevante și a observat că, la momentul respectiv, nu exista o vârstă minimă general acceptată pentru angajarea răspunderii penale în Europa. În aceste cauze, Curtea a concluzionat că răspunderea penală a reclamantilor nu a dus, în sine, la o încălcare a art. 3 din Convenție [*V. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 70-72; *T. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 70-72].

b. Interogarea, reținerea, arestarea preventivă

265. Este esențial ca, atunci când, în exercitarea atribuțiilor lor, ofițerii de poliție interacționează cu minori, aceștia să țină seama în mod corespunzător de vulnerabilitatea inerentă vârstei lor fragede, în conformitate cu [Codul european de etică al poliției](#), adoptat la 19 septembrie 2001 de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei [*Bouyid împotriva Belgiei* (MC), 2015, pct. 110]. Comportamentul ofițerilor de poliție față de minori poate să fie incompatibil cu cerințele art. 3 din Convenție, pentru simplul fapt că este vorba despre minori, chiar dacă acesta ar putea fi considerat acceptabil în cazul adulților. Astfel, atunci când au de-a face cu minori, agenții forțelor de ordine trebuie să dea dovadă de un grad sporit de vigilență și stăpânire de sine (*ibidem*).

i. Asistența juridică în timpul reținerii de către poliție

266. Având în vedere vulnerabilitatea deosebită a minorilor și ținând seama de gradul lor de maturitate și de capacitățile lor intelectuale și emoționale, Curtea a subliniat, în special, importanța fundamentală a posibilității oricărui minor reținut de poliție de a avea acces la un avocat (în timpul privării sale de libertate) [*Salduz împotriva Turciei* (MC), 2008, pct. 60; *Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 199].

267. În cauza *Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, reclamantul avea 12 ani atunci când polițiștii l-au dus la secție și l-au audiat, fără să îi acorde asistență juridică și fără să îl informeze cu privire la dreptul său de a fi asistat de un avocat. Acesta nu împlinise vârsta pentru a răspunde penal, prevăzută de Codul penal (14 ani), pentru infracțiunea de care a fost acuzat. Așadar, acesta avea nevoie de un tratament specific și de protecție specială din partea autorităților, reieșind clar din diverse izvoare ale dreptului internațional că orice măsuri luate împotriva lui ar fi trebuit să se bazeze pe interesul său superior și că, după reținerea sa de către poliție, ar fi trebuit ca acestuia să i se asigure cel puțin aceleași drepturi și garanții juridice precum cele acordate adulților (pct. 203). Prin urmare, Curtea a constatat că această situație a încălcat art. 6 § 1 și 3 lit. c) din Convenție.

268. În cauza *Salduz împotriva Turciei* (MC), 2008, reclamantului minor nu i-a fost acordată asistență juridică în perioada reținerii sale de către poliție, în cursul căreia acesta a făcut o declarație care a fost folosită ca dovadă a recunoașterii vinovăției sale. Curtea a considerat că, deși reclamantul a avut posibilitatea de a contesta probele incriminatorii în cursul procesului său în primă instanță și apoi în apel, imposibilitatea acestuia de beneficia de asistența unui avocat pe durata reținerii sale de către poliție a adus în mod iremediabil atingere dreptului său la apărare, fiind astfel încălcat art. 6 § 3 lit. c) din Convenție, coroborat cu art. 6 § 1 [pct. 60-62; a se vedea și *Adamkiewicz împotriva Poloniei*, 2010, pct. 91; pentru exemple suplimentare ale evoluției jurisprudenței referitoare la neacordarea de asistență juridică în timpul interogatoriului, a se vedea *Beuze împotriva Belgiei* (MC), pct. 119-195].

ii. Luarea în îngrijire a unui copil în timpul arestării și/sau reținerii unui părinte

269. Arestarea și/sau reținerea părinților pot să ridice probleme în ceea ce privește îngrijirea copilului lor.

270. În cauza *Ioan Pop și alții împotriva României*, 2016, Curtea a hotărât că, lăsând un copil de 12 ani nesupravegheat timp de mai multe ore, pe durata reținerii de către poliției a părinților săi, după evacuarea programată din casa acestora, deși prezența copilului la fața locului nu a fost o surpriză, autoritățile nu și-au îndeplinit obligația de a asigura supravegherea sa de către un adult și nici nu i-au explicat situația lui și a părinților săi, expunându-l astfel unui tratament degradant în sensul art. 3 din Convenție (pct. 61-65).

271. De asemenea, Curtea a constatat o încălcare a art. 8 într-o cauză în care o fată în vârstă de 14 ani a fost lăsată singură acasă timp de două zile, după arestarea părinților săi și până la ședința de judecată privind prelungirea arestării lor preventive, în cursul căreia a fost discutată pentru prima dată situația copilului (*Hadjeva împotriva Bulgariei*, 2018, pct. 60-67). Curtea a considerat că autoritățile nu și-au

îndeplinit obligația pozitivă care le revenea în temeiul art. 8 din Convenție, în perioada de două zile în cauză, dar, în schimb, nu a constatat nicio încălcare în ceea ce privește perioada ulterioară ședinței menționate, întrucât autoritățile nu au avut niciun motiv să presupună sau să suspecteze că minora a fost lăsată singură și că nu a avut cine să aibă grijă de ea în absența părinților săi (pct. 66-67).

272. În aceeași ordine de idei, în cauza *Dokukini împotriva Rusiei*, 2022, Curtea a constatat că arestarea unui bărbat în prezența copilului său în vârstă de patru ani a încălcat art. 3 sub aspect material, atât în privința tatălui, cât și a fiicei sale, întrucât ofițerii de poliție nu i-au acordat niciun fel de atenție și nici nu au ținut seama de interesele sale (pct. 28-30). În plus, Curtea și-a exprimat îngrijorarea cu privire la lipsa unor orientări și instrucțiuni specifice destinate forțelor de poliție și care ar fi trebuit să fie cunoscute foarte bine de ofițerii de poliție în ceea ce privește planificarea și punerea în executare a măsurii arestării și a altor operațiuni de poliție în situațiile care implicau prezența copiilor, pentru a evita sau pentru a reduce la minimum expunerea acestora la scene violente și riscului de a deveni victimele unor violențe fizice intenționate sau accidentale (*ibidem*).

iii. Arestarea preventivă

273. Curtea a hotărât în mod constant că, pentru ca lipsirea de libertate să fie considerată lipsită de arbitrar, nu este suficient ca această măsură să fi fost executată în conformitate cu dreptul național; aceasta trebuie de asemenea să fie necesară în circumstanțele cauzei. Curtea apreciază că, pentru a fi conformă cu art. 5 § 1 lit. c), detenția trebuie să răspundă și unei cerințe de proporționalitate, care impune adoptarea unei decizii motivate, care pune în balanță argumentele relevante în favoarea și în defavoarea punerii în libertate. Motivele în favoarea și în defavoarea punerii în libertate, inclusiv riscul ca inculpatul să împiedice buna desfășurare a procedurii, nu trebuie să fie abstracte, ci trebuie să se întemeieze pe probe concrete. Un factor foarte important, care trebuie luat în considerare în cadrul exercițiului de punere în balanță, este vârsta inculpatului: prin urmare, este necesar să se recurgă la arestarea preventivă a minorilor doar în ultimă instanță și pentru o perioadă cât mai scurtă posibil (*Korneikova împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 43-44).

274. Instanțele naționale ar trebui așadar să ia în considerare măsuri alternative la arestarea preventivă atunci când iau decizii cu privire la dispunerea plasării în arest preventiv a unui minor (*Güveç împotriva Turciei*, 2009, pct. 108; *Dinç și Çakır împotriva Turciei*, 2013, pct. 63; *Agit Demir împotriva Turciei*, 2018, pct. 44-45).

275. În cazul în care arestarea preventivă este strict necesară, minorii trebuie ținuti separat de adulți (*Nart împotriva Turciei*, 2008, pct. 31).

276. Vârsta fragedă a inculpatului impune asigurarea unui nivel mai ridicat de diligență decât cel necesar în mod obișnuit în desfășurarea procedurii, astfel încât să se asigure acestuia dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil. Într-adevăr, autoritățile statului trebuie să dea dovadă de o diligență specială în ceea ce privește aducerea minorilor în fața justiției într-un termen rezonabil, întrucât detenția nu îi privează doar de libertatea lor, ci și de școală și educație (*Kupțov și Kupțova împotriva Rusiei*, 2011, pct. 91).

277. De exemplu, Curtea a constatat o încălcare a art. 5 § 1 lit. c) și/sau 3 în legătură cu arestarea preventivă a minorilor în următoarele cazuri:

- în ceea ce privește un minor în vârstă de 16 ani, fără ca autoritățile competente să țină seama în vreun fel de vârsta acestuia atunci când s-au pronunțat cu privire la menținerea sa în detenție (*Selçuk împotriva Turciei*, 2006, pct. 35);
- în ceea ce privește un minor care avea 17 ani și 7 luni la momentul arestării sale, fără să se țină seama de vârsta sa atunci când s-a dispus plasarea sa în detenție, executată de acesta într-un penitenciar alături de adulți (*Nart împotriva Turciei*, 2008, pct. 33);
- cu privire la o întârziere nejustificată de patru luni în începerea procesului unui minor (*Kupțov și Kupțova împotriva Rusiei*, 2011, pct. 94);

- în ceea ce privește un minor de 14 ani, fără ca autoritățile competente să formuleze o motivare completă a măsurii dispuse (*Korneikova împotriva Ucrainei*, 2012, pct. 47);
- fără ca instanțele naționale să ia în considerare vârsta minorului atunci când au decis să prelungească arestarea sa preventivă și fără să ofere o motivare completă pentru a explica o astfel de măsură excepțională (*Azizov și Novruzlu împotriva Azerbaidjanului*, 2021, pct. 60);
- în ceea ce privește un minor de 16 ani, fără ca instanța națională să explice motivele pentru care circumstanțele cauzei sale puteau fi considerate excepționale (*Kovrov și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 94).

278. În schimb, Curtea a constatat neîncălcarea art. 5 § 3 într-o cauză referitoare la detenția unui minor, care a durat un an, patru luni și 14 zile și în cursul căreia minorul respectiv, în vârstă de 15 ani la acel moment, a fost transferat, după o săptămână, într-o instituție cu regim închis pentru infractori minori (*J.M. împotriva Danemarcei*, 2012, pct. 63).

c. Dreptul unei persoane de a participa efectiv la procesul său

279. Este esențial ca un copil acuzat de o infracțiune să fie tratat într-un mod care să țină seama pe deplin de vârsta sa, de nivelul său de maturitate și de capacitățile sale intelectuale și emoționale, precum și să fie luate măsuri pentru favorizarea capacității sale de a înțelege și de a participa la procedură [*V. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 86; *T. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 84; *Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 195].

280. Dreptul unui inculpat minor de a participa efectiv la procesul său penal presupune ca autoritățile să îl trateze ținând seama în mod corespunzător de vulnerabilitatea sa și de capacitățile sale încă din primele etape ale implicării sale într-o anchetă penală și, mai ales, în timp ce este interogată de către poliție. Autoritățile trebuie să ia măsuri pentru a reduce, pe cât posibil, sentimentele de intimidare și inhibiție ale copilului și pentru a se asigura că acesta înțelege pe larg natura anchetei și miza, inclusiv semnificația oricărei sancțiuni care poate fi aplicată acestuia, precum și drepturile sale, și, în special, dreptul său de a păstra tăcerea [*Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 195].

281. În calitatea sa de minor, un copil implicat într-un dosar penal trebuie să beneficieze de drepturile sale procedurale, iar vinovăția sau nevinovăția sa trebuie să se stabilească în funcție de fapta de care este acuzat, cu respectarea garanțiilor judiciare fundamentale și a principiului legalității. Un copil nu poate fi lipsit în niciun caz de garanții procedurale importante pentru simplul motiv că, în dreptul intern, se consideră că procedura care poate duce la privarea acestuia de libertate are ca scop protejarea intereselor copilului, în calitatea sa de infractor minor, mai degrabă decât un scop represiv [*Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 196].

282. În plus, este necesar să se asigure în special faptul că, în urma încadrării minorului ca infractor, nu se acordă mai multă importanță statutului care i se atribuie astfel decât examinării infracțiunii de care este acuzat și necesității de a dovedi vinovăția acestuia în condiții echitabile. Faptul de a aduce în fața justiției penale un minor care a săvârșit o infracțiune doar pe motiv că are statutul de infractor minor, noțiune care nu este definită în mod legal, nu poate fi considerat compatibil cu garanțiile judiciare fundamentale și principiul legalității [*Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016, pct. 196].

283. În sfârșit, trebuie subliniat faptul că, în opinia Curții, motivele pentru care este necesar să se aplice un tratament special minorilor – cum ar fi gradul de maturitate și capacitățile intelectuale și emoționale ale persoanei în cauză – nu încetează să fie valabile imediat după împlinirea vârstei majoratului (a se vedea *Martin împotriva Estoniei*, 2013, pct. 92, în care reclamantul a împlinit vârsta de 18 ani cu trei săptămâni înainte de arestarea sa, iar condamnarea lui s-a bazat pe declarația dată de acesta în faza de urmărire penală, în pofida faptului că accesul său la avocatul desemnat din oficiu i-a fost refuzat în această fază).

284. Curtea a hotărât, de exemplu, că procedura internă nu a ținut seama în mod corespunzător de aspectele specifice ale situației personale a inculpatului minor, în cauze referitoare la:

- doi copii de 11 ani acuzați de săvârșirea unei infracțiuni grave, al căror proces a durat trei săptămâni, s-a desfășurat în ședință publică, în cadrul unei instanțe a Coroanei pentru adulți, și a generat un nivel ridicat de interes din partea mass-mediei și a publicului; în pofida măsurilor adoptate pentru a le permite să înțeleagă procedura, copiii au fost expuși unui context procedural imposibil de înțeles și intimidant pentru vârsta lor [*T. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 86-88; *V. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 89-90, încălcarea art. 6 § 1];
- un minor de 15 ani, fără antecedente penale, căruia i s-a permis să vorbească cu avocatul său doar de două ori în șase luni și numai după ce și-a recunoscut vinovăția [*Adamkiewicz împotriva Poloniei*, 2010, pct. 89, încălcarea art. 6 § 3 lit. c), coroborat cu art. 6 § 1];
- un minor de 17 ani, căruia nu i s-a acordat asistență juridică înainte de a fi interogată de poliție, sugestia de a găsi un avocat fiind adresată tatălui minorului abia după începerea interogatoriului [*Panovits împotriva Cipro*, 2008, pct. 70, încălcarea art. 6 § 3 lit. c), coroborat cu art. 6 § 1];
- un copil de 11 ani, care a fost trimis în judecată în fața unei instanțe a Coroanei, în privința căruia s-a constatat, în cadrul a două expertize psihiatrice întocmite înaintea procesului, că avea tulburări cognitive și nu a înțeles situația în care se afla, în pofida faptului că s-au luat măsuri pentru desfășurarea procesului într-un mod cât mai informal posibil [*S.C. împotriva Regatului Unit*, 2004, pct. 29-33, încălcarea art. 6 § 1];
- un minor care nu împlinise vârsta legală pentru a răspunde penal și care a fost arestat de poliție, care nu l-a ajutat să obțină asistență judiciară, copilul fiind în cele din urmă internat într-un centru de detenție pentru minori, pe baza declarațiilor pe care le-a făcut în absența unui avocat [încălcarea art. 6 § 1 și § 3 lit. c)]; minorul nu a avut posibilitatea de a adresa întrebări martorilor în nicio etapă a procedurii penale [încălcarea art. 6 § 1 și § 3 lit. d)] [*Blohin împotriva Rusiei* (MC), 2016].

d. Stabilirea pedepselor

i. Pedepsele corporale judiciare

285. Prin însăși natura sa, pedepsele corporale judiciare implică supunerea unei persoane la acte de violență fizică de către o altă persoană. Acestea constituie acte de violență instituționalizată, dispuse de autoritățile judiciare ale statului și puse în aplicare de autoritățile polițienești ale statului. Astfel, chiar dacă o persoană nu suferă leziuni fizice grave sau care se vindecă greu, o astfel de pedeapsă – constând în tratarea sa ca și cum ar fi un obiect în mâinile autorităților publice – aduce atingere demnității și integrității fizice a persoanei în cauză (*Tyrer împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 33).

286. În cauza *Tyrer împotriva Regatului Unit*, 1978, Curtea a examinat o cerere introdusă în temeiul art. 3 din Convenție de către un minor care avea 15 ani la acel moment și care fusese supus unor pedepse corporale judiciare. Deși pedeapsa corporală judiciară aplicată adulților și minorilor a fost abolită în Anglia, Țara Galilor și Scoția în 1948, iar în Irlanda de Nord în 1968, acest tip de pedeapsă a rămas în vigoare în Insula Man. Curtea a hotărât că elementul de umilire al pedepsei la care a fost supus reclamantul a atins nivelul inerent noțiunii de „pedeapsă degradantă”. Sentimentul de înjosire simțit ca urmare a aplicării pedepsei asupra posteriorului gol a agravat și mai mult caracterul degradant al acesteia, dar nu a fost singurul factor sau cel decisiv. Curtea a concluzionat că pedeapsa corporală judiciară aplicată reclamantului a constituit o pedeapsă degradantă în sensul art. 3 din Convenție (pct. 34-35).

ii. Pedeapsa detențiunii pe viață

287. În 1999, Curtea a hotărât că, în special în cazul unui copil care are o vârstă fragedă la momentul condamnării sale, nu se poate exclude faptul că nepronunțarea prelungită și nejustificată a unei decizii

de stabilire a duratei privării de libertate, care lasă deținutul, timp de mai mulți ani, într-o stare de incertitudine în ceea ce privește viitorul său, ar putea ridica o problemă în temeiul art. 3 [*V. împotriva Regatului Unit* (MC), 1999, pct. 100].

288. În cauza *Hamtohu și Aksencik împotriva Rusiei* (MC), 2017, Curtea a hotărât că excluderea de la pedeapsa detențiunii pe viață a infractorilor minori era în acord cu abordarea comună a sistemelor juridice ale tuturor statelor contractante, precum și cu normele internaționale în materie și că scopul acesteia era, în mod evident, de a facilita reabilitarea infractorilor minori. Curtea a subliniat că, în cazul în care infractorii minori sunt trași la răspundere pentru faptele lor, oricât de grave ar fi, acest lucru trebuie făcut într-un mod care să țină seama în mod corespunzător de presupusa imaturitate mentală și emoțională a acestora și de faptul că personalitatea lor este mai maleabilă, precum și de capacitatea lor de reabilitare și îndreptare (pct. 80). Cu toate acestea, condamnarea unui minor la pedeapsa cu detențiunea pe viață este o situație care, până în prezent, nu a fost adusă în fața Curții [pentru principiile aplicabile în ceea ce privește pedeapsa detențiunii pe viață aplicată adulților, a se vedea *Vinter și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2013, pct. 119-122; *Murray împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2016, pct. 102; *Hutchinson împotriva Regatului Unit* (MC), 2017, pct. 42].

e. Detenția copiilor

289. Art. 5 § 1 din Convenție prevede diferite situații în care detenția copiilor ar putea fi justificată:

- în temeiul lit. a), după condamnarea pronunțată de către o instanță competentă;
- în temeiul lit. c) în contextul arestării preventive (a se vedea [secțiunea de mai sus](#) din prezentul ghid);
- în temeiul lit. d), pentru educația lor sub supraveghere. Acest aspect este abordat în [Ghidul privind art. 5 din Convenție](#) („D. Detenția unui minor”);
- în temeiul lit. f), în contextul imigrației. Principiile aplicabile în cazul copiilor sunt prezentate *supra*, în secțiunea *Legalitatea luării în custodie publică a minorilor migranți* și în [Ghidul privind imigrația](#) („II.C.2. Persoanele vulnerabile”), precum și în [Ghidul privind art. 8](#) din Convenție (pct. 398 și urm.) și în Tema-cheie privind [Luarea în custodie publică a copiilor migranți](#).

290. Principiile care reglementează condițiile materiale de detenție a copiilor, precum și a sugariilor împreună cu mamele lor, sunt stabilite în [Ghidul privind drepturile persoanelor private de libertate](#) („VII. Categoriile speciale de persoane private de libertate”).

3. Copiii care participă la procese penale în calitate de victime sau de martori

291. Convenția prevede unele ajustări procedurale specifice pentru cazurile în care copiii participă la procese penale în calitate de victime sau martori. De exemplu, însuși textul art. 6 § 1 din Convenție prevede în mod expres excepții de la cerința privind publicitatea ședinței de judecată, în special „atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun”.

292. În cauza *Tamburini împotriva Franței* (dec.), 2007, reclamantul s-a plâns, în temeiul art. 6 § 1, că nu a beneficiat de o ședință publică în fața Cour d’assises d’appel și a denunțat ceea ce a considerat a fi caracterul automat al practicii constând în desfășurarea în camera de consiliu a ședințelor de judecată, în cauzele având ca obiect acuzații de viol. Cu toate acestea, Curtea a constatat că practica respectivă nu avea un caracter automat. Dimpotrivă, a apreciat că desfășurarea în camera de consiliu a ședințelor în fața curții cu jurați se impunea ca urmare a faptului că victima a formulat o cerere în acest sens și că măsura corespundea unei nevoi evidente de a proteja viața privată a victimei, în calitate sa de parte civilă, nevoie impusă de faptele cauzei, care privea infracțiunea de viol în formă agravată, săvârșită asupra unei persoane cu vârsta sub 15 ani.

293. Mai general, deși art. 6 nu impune în mod explicit luarea în considerare a intereselor martorilor, acest lucru se poate impune totuși atunci când se află în joc viața, libertatea sau siguranța acestora, la fel ca și în cazul intereselor care, în general, intră sub incidența art. 8 din Convenție. Statele contractante trebuie să își organizeze procedura penală astfel încât interesele menționate să nu fie puse în pericol nejustificat. Principiile unui proces echitabil impun ca, atunci când este necesar, interesele apărării să fie contrabalansate cu cele ale martorilor sau ale victimelor cărora li se solicită să depună mărturie (*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, 1996, pct. 70; *Kovač împotriva Croației*, 2007, pct. 27; *B. împotriva Rusiei*, 2023, pct. 68).

294. Curtea s-a concentrat în special pe cerințele procedurale și instituționale în ceea ce privește copiii care sunt victime ale abuzului sexual și ale traficului de persoane.

a. Violul sau alte forme de abuz sexual comise asupra copiilor

295. În cadrul proceselor penale privind abuzul sexual, pot fi adoptate anumite măsuri pentru protejarea victimei, cu condiția ca acestea să fie compatibile cu exercitarea corespunzătoare și efectivă a dreptului la apărare (*Doorson împotriva Țărilor de Jos*, 1996, pct. 72; *S.N. împotriva Suediei*, 2002, pct. 47). Obligațiile ce revin statului în temeiul art. 3 și 8 din Convenție în cazurile care privesc pretinse abuzuri sexuale comise asupra unor copii impun respectarea interesului superior al copilului (*R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 83).

300. În cauzele referitoare la violuri și abuzuri sexuale săvârșite asupra copiilor, obligația pozitivă care îi revine statului în temeiul art. 3 și 8, de a proteja integritatea fizică a persoanei, chiar și împotriva actelor comise de persoane fizice, impune existența unor dispoziții penale efective și implică respectarea unor cerințe legate de caracterul efectiv al unei anchete penale [*Söderman împotriva Suediei* (MC), 2013, pct. 83; *X. și alții împotriva Bulgariei* (MC), 2021; *M.C. împotriva Bulgariei*, 2003, pct. 152; *C.A.S. și C.S. împotriva României*, 2012, pct. 71; *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 79].

296. Respectarea obligațiilor procedurale referitoare la pretinse rele tratamente se impune în orice proces. În astfel de cazuri, procedura în ansamblul său, inclusiv faza de judecată, trebuie să îndeplinească cerințele privind interzicerea relelor tratamente (*R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 81). În special, astfel cum se menționează în [Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului](#), în cazul în care se aplică norme mai puțin stricte în materia mărturiei sau alte măsuri adaptate copiilor, astfel de măsuri nu ar trebui, în sine, să diminueze valoarea atribuită mărturiei unui copil sau probelor prezentate de un copil, fără a aduce atingere dreptului la apărare (*ibidem*, pct. 102).

297. Curtea a subliniat, de asemenea, că statelor le revine obligația de a adopta norme procedurale care să garanteze și să protejeze mărturia copiilor (*G.U. împotriva Turciei*, 2016, pct. 73), atât în timpul anchetei preliminare, cât și în timpul procesului (*R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 102).

298. Art. 3 și 8 implică, în special, asigurarea unei îngrijiri adecvate a victimei în cursul procesului penal, astfel încât să se țină seama de vulnerabilitatea deosebită a acesteia în calitatea sa de minor, cu scopul de a o proteja împotriva victimizării secundare (*A și B împotriva Croației*, 2019, pct. 121; *N.Ç. împotriva Turciei*, 2021, pct. 95; *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, pct. 87; *B. împotriva Rusiei*, 2023, pct. 54).

299. De exemplu, în cauza *N.Ç. împotriva Turciei*, 2021, reclamanta, o minoră de 14 ani, s-a plâns de faptul că nu i s-a acordat protecție în cursul procedurii referitoare la plângerea sa privind prostituția forțată, precum și de ineficacitatea acestei proceduri. Aceasta s-a plâns, în special, de faptul că nu a beneficiat de asistența unui profesionist în cursul procedurii și că a fost umilită și amenințată în cursul audierilor. Curtea a constatat o încălcare a art. 3 și 8 din Convenție ca urmare a faptului că instanța națională nu s-a asigurat că integritatea personală a reclamantei a fost protejată în mod corespunzător în timpul procesului. Astfel, având în vedere natura intimă a obiectului cauzei și vârsta reclamantei,

speța era în mod inevitabil deosebit de sensibilă, iar autoritățile ar fi trebuit să țină seama de acest lucru în desfășurarea procesului penal. În special, Curtea a hotărât că neacordarea de asistență reclamantei, faptul că aceasta nu a fost protejată împotriva inculpaților, reconstituirea inutilă a violurilor, supunerea minorei unor examene medicale repetate, faptul că victimei nu i s-au asigurat condiții pentru a se simți liniștită și în siguranță în timpul audierilor, evaluarea consimțământului victimei, durata excesivă a procedurii și, în sfârșit, prescrierea răspunderii penale pentru două capete de acuzare au constituit cazuri grave de victimizare secundară a reclamantei (pct. 132).

300. În cauza *R.B. împotriva Estoniei*, 2021, reclamanta era un copil de 4 ani, care a susținut că tatăl său a abuzat-o sexual. Faptul că anchetatorul nu a informat-o cu privire la obligația sa de a spune adevărul și la dreptul său de a refuza să depună mărturie împotriva tatălui său a determinat Curtea Supremă să excludă mărturia ei și, în cele din urmă, să dispună achitarea tatălui său pentru acuzațiile de abuz sexual formulate împotriva lui. Curtea a luat act de diferitele documente internaționale ([Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale](#), [Orientările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind justiția în interesul copilului](#)) și de directivele relevante ale Uniunii Europene, care stabilesc o serie de cerințe referitoare la obținerea și păstrarea mărturiilor copiilor (pct. 88; 99). Mărturia reclamantei a fost considerată inadmisibilă tocmai din cauza aplicării stricte a unor norme procedurale care nu făceau nicio distincție între adulți și copii și care, prin urmare, nu au permis să se țină seama suficient de vulnerabilitatea deosebită a reclamantei și de nevoile sale specifice unui copil cu o vârstă foarte fragedă, astfel încât să i se asigure o protecție efectivă în calitate de presupusă victimă a unor infracțiuni sexuale. Curtea a concluzionat că modul în care au fost puse în aplicare în speță mecanismele de drept penal, considerate în ansamblul lor, care a avut ca rezultat soluționarea definitivă a cauzei prin pronunțarea unei achitări din motive procedurale, a fost defectuos într-o asemenea măsură încât a constituit o încălcare a obligațiilor pozitive care îi reveneau statului pârât în temeiul art. 3 și 8 din Convenție (pct. 103).

301. În cauza *A.P. împotriva Moldovei*, 2021, reclamantul s-a plâns de lipsa de eficacitate a anchetei desfășurate de autorități cu privire la acuzațiile de abuz sexual săvârșit asupra acestuia, când avea 5 ani, de către un băiat de 12 ani. Mama reclamantului a depus o plângere penală la patru ani după evenimente. Poliția, parchetul și judecătorul de instrucție nu au ținut seama de un raport de expertiză psihologică, întocmit de o asociație specializată, ale cărui concluzii, potrivit cărora reclamantul a fost într-adevăr supus unui abuz sexual, nu au fost contestate în cursul procedurii interne și nici în fața Curții. Acest raport constituia un element de probă care ar fi trebuit să fie luat în considerare în cursul anchetei desfășurate de autorități. În plus, deși a recunoscut că perioada de patru ani care s-a scurs de la momentul faptelor până la raportarea pretinsului abuz ar fi putut avea un impact negativ asupra capacității autorităților de a colecta probe, Curtea a apreciat că acest lucru nu exonera autoritățile de obligația lor de a efectua o anchetă suficient de aprofundată, de îndată ce au luat cunoștință de acuzațiile credibile privind abuzul sexual săvârșit asupra unui minor. Curtea a concluzionat că a fost încălcat art. 3 din Convenție (pct. 34-37).

302. În cauza *B. împotriva Rusiei*, 2023, Curtea a examinat situația unei fete care și-a pierdut mama, a fost plasată într-un orfelinat și care avea 12 ani atunci când a fost inițiată ancheta privind acuzațiile sale de abuz sexual. Pe parcursul unei perioade de un an și șapte luni, aceasta a trebuit să participe la audieri repetate desfășurate de patru anchetatori diferiți, cu privire la abuzurile sexuale suferite, să își repete declarațiile în cadrul unei reconstituiri realizate chiar în locurile în care se presupunea că au avut loc abuzurile, să identifice făptuitorii și să îi confrunte în persoană și să se supună unui nou interogatoriu în cadrul procesului îndreptat împotriva unuia dintre aceștia. Curtea a subliniat că instanța națională nu și-a motivat decizia de a o interoga pe reclamantă și nu a ținut seama nici de vulnerabilitatea deosebită a reclamantei, în calitatea sa de copil care a fost victima unui abuz sexual, nici de probele care atestau starea sa psihologică îngrijorătoare, nici de recomandarea experților ca reclamanta să nu participe la audiere și nici măcar de solicitarea psihologului și a tutorei reclamantei de a încheia audierea sa, pentru a evita ca aceasta să sufere o nouă traumă. Curtea a apreciat că acest

lucru era incompatibil cu abordarea sensibilă care se impunea din partea autorităților în desfășurarea unui proces penal privind un abuz sexual comis asupra unui minor, ceea ce a determinat-o să constate încălcarea art. 3 din Convenție (pct. 68-72).

303. În cauza *M.G. împotriva Lituaniei*, 2024, reclamantul s-a plâns de durata excesivă a procedurii penale împotriva unei persoane care a încercat să îl agrezeze sexual când era minor și că pedeapsa aplicată făptuitorului a fost prea indulgentă. Curtea a hotărât că vulnerabilitatea deosebită a reclamantului și nevoile sale specifice nu au fost luate în considerare în mod adecvat în cursul procedurii penale excesiv de lungi - acesta fiind supus la examene medicale repetate -, precum și suspendarea pedepsei cu închisoarea aplicată autorului infracțiunii, au constituit o încălcare a obligațiilor procedurale care îi revin statului în temeiul art. 3 din Convenție.

b. Victimele traficului de persoane

304. Nu se poate deduce existența unei interdicții generale privind trimiterea în judecată a victimelor traficului de persoane nici din [Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane](#) (adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 3 mai 2005, „Convenția privind combaterea traficului de persoane”), nici din orice alt instrument internațional, și niciun element nu poate fi interpretat ca împiedicând trimiterea în judecată a minorilor care au fost victime ale traficului de persoane, în toate circumstanțele (*V.C.L. și A.N. împotriva Regatului Unit*, 2021, pct. 158).¹³

305. Cu toate acestea, Curtea consideră că urmărirea penală a victimelor sau a potențialelor victime ale traficului de persoane poate, în anumite circumstanțe, să fie în contradicție cu obligația statului de a lua măsuri operaționale pentru a proteja aceste victime, atunci când are cunoștință sau ar trebui să aibă cunoștință de circumstanțe care dau naștere unei suspiciuni credibile că o persoană este victimă a traficului de ființe umane. În opinia Curții, obligația de a lua măsuri operaționale în temeiul art. 4 din Convenție are două scopuri principale: pe de o parte, protejarea victimelor traficului împotriva unor prejudicii suplimentare și, pe de altă parte, facilitarea reabilitării acestora. Este evident faptul că trimiterea în judecată a victimelor traficului de persoane ar dăuna reabilitării lor fizice, psihologice și sociale și le-ar expune riscului ca, în viitor, să fie supuse din nou traficului de persoane. Nu numai că acestea ar fi nevoite să treacă prin chinul pe care îl presupune un proces penal, dar o condamnare penală ar putea să împiedice integrarea lor ulterioară în societate. În plus, privarea lor de libertate poate să împiedice accesul acestora la sprijinul și serviciile prevăzute de Convenția privind combaterea traficului de persoane (*V.C.L. și A.N. împotriva Regatului Unit*, 2021, pct. 159).

306. Pentru ca trimiterea în judecată a unei victime sau a unei potențiale victime a traficului de persoane să se desfășoare cu respectarea libertăților garantate de art. 4, identificarea timpurie a victimei are o importanță capitală. Rezultă că, de îndată ce autoritățile au cunoștință sau ar trebui să aibă cunoștință de circumstanțe care dau naștere unei suspiciuni credibile că este posibil ca o persoană suspectată de săvârșirea unei infracțiuni să fi fost traficată sau exploatată, situația acesteia trebuie să fie evaluată cu promptitudine de către persoane instruite și calificate să se ocupe de victimele traficului de persoane. Această evaluare ar trebui să se bazeze pe criteriile menționate în Protocolul de la Palermo și în Convenția privind combaterea traficului de persoane (potrivit cărora se consideră că o persoană a fost victimă a traficului de ființe umane dacă a făcut obiectul recrutării, transportului, transferului, cazării sau primirii, prin amenințarea cu utilizarea forței sau a altor forme de constrângere, în scopul exploatării), ținând seama în mod specific de faptul că, atunci când persoana în cauză este minoră, nu este necesar ca aceasta să fi fost amenințată cu folosirea forței și/sau constrânsă (*V.C.L. și A.N. împotriva Regatului Unit*, 2021, pct. 160).

307. În plus, având în vedere că statutul unei persoane de victimă a traficului de ființe umane poate să influențeze aspectele privind stabilirea dacă există sau nu probe suficiente pentru a justifica

¹³ Jurisprudența referitoare la protecția împotriva sclaviei și muncii forțate este expusă în detaliu în [Ghidul privind art. 4.](#)

trimiterea în judecată și un interes public de a proceda astfel, orice decizie de a trimite sau nu în judecată o potențială victimă a traficului de persoane trebuie să fie luată – în măsura posibilului – abia după ce o persoană calificată a efectuat o evaluare privind existența sau nu a unei situații de trafic de persoane. Acest lucru este deosebit de important în cazul în care persoanele implicate sunt copii. Curtea a recunoscut că, întrucât copiii sunt deosebit de vulnerabili, măsurile puse în aplicare de stat pentru a-i proteja împotriva actelor de violență care intră sub incidența art. 3 și 8 trebuie să fie eficiente și să includă atât măsuri rezonabile menite să împiedice relele tratamente despre care autoritățile aveau sau ar fi trebuit să aibă cunoștință, cât și măsuri pentru a descuraja în mod eficient astfel de încălcări grave ale integrității personale [a se vedea, de exemplu, *Söderman împotriva Suediei* (MC), 2013]. Astfel de măsuri trebuie să aibă ca scop asigurarea respectării demnității umane și protejarea interesului superior al copilului. Întrucât traficul de persoane aduce atingere demnității umane și libertăților fundamentale ale victimelor sale (*Ranțev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, pct. 282), aceeași cerință se aplică și în cazul măsurilor de protecție împotriva actelor care intră sub incidența art. 4 din Convenție (*V.C.L. și A.N. împotriva Regatului Unit*, 2021, pct. 161).

308. După evaluarea, de către o persoană calificată, a existenței sau nu a unei situații de trafic de persoane, orice decizie ulterioară a procurorului trebuie să țină seama de această evaluare. Deși nu este în mod necesar obligat să respecte concluziile unei astfel de evaluări privind traficul, pentru a se îndepărta de acestea, procurorul trebuie să prezinte motive clare și compatibile cu definiția traficului de ființe umane enunțată în Protocolul de la Palermo și în Convenția privind combaterea traficului de persoane (*V.C.L. și A.N. împotriva Regatului Unit*, 2021, pct. 162).

C. Proceduri privind internarea copiilor în instituții

309. Curtea a observat că, în cazul internării copiilor într-o instituție de psihiatrie, standardele internaționale fac referire la un proces de consultare, care ar trebui să permită luarea în considerare a opiniilor copilului și, în special, a opoziției sale față de plasament (*V.I. împotriva Moldovei*, 2024, pct. 134). Absența în sine a unui mecanism care să asigure participarea copilului nu invalidează automat măsura internării într-un spital de psihiatrie. Cu toate acestea, având în vedere că absența unui astfel de mecanism împiedică autoritățile să aprecieze și să determine în mod corespunzător interesul superior al copilului și să stabilească în mod oficial că internarea este nevoluntară, opoziția copilului ar trebui să declanșeze aplicarea unor garanții împotriva abuzurilor, sub forma unui control independent al necesității medicale a internării (*ibidem*, pct. 135).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea citată se face la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*) în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43”. În cazul în care cererea de retrimiteră este admisă de Colegiul Marii Camere, hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care devine definitivă, și nu cea a Camerei.

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența) și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte), precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând fila „Versiuni lingvistice” din baza de date HUDOC, filă care apare după ce dați clic pe hiperlinkul cauzei.

—A—

A și B împotriva Croației, nr. 7144/15, 20 iunie 2019
A și B împotriva Franței, nr. 12482/21, 8 iunie 2023
A și alții împotriva Islandei, nr. 25133/20 și 31856/20, 15 noiembrie 2022
A, B și C împotriva Irlandei (MC), nr. 25579/05, 16 decembrie 2010
A, B și C împotriva Letoniei, nr. 30808/11, 31 martie 2016
A.D. și O.D. împotriva Regatului Unit, nr. 28680/06, 16 martie 2010
A. împotriva Regatului Unit, nr. 100/1997/884/1096, 23 septembrie 1998
A.A. împotriva Regatului Unit, nr. 8000/08, 20 septembrie 2011
A.B. și alții împotriva Franței, nr. 11593/12, 12 iulie 2016
A.E. împotriva Bulgariei, nr. 53891/20, 23 mai 2023
A. I. împotriva Italiei, nr. 70896/17, 1 aprilie 2021
A.L. împotriva Franței, nr. 13344/20, 7 aprilie 2022
A.M. și alții împotriva Franței, nr. 24587/12, 12 iulie 2016
A.M. și alții împotriva Rusiei, nr. 47220/19, 6 iulie 2021
A.M.M. împotriva României, nr. 2151/10, 14 februarie 2012
A.P. împotriva Moldovei, nr. 41086/12, 26 octombrie 2021
A.R. și L.R. împotriva Elveției (dec.), nr. 22338/15, 19 decembrie 2017
A.Ș. împotriva Turciei, nr. 58271/10, 13 septembrie 2016
Abdi Ibrahim împotriva Norvegiei (MC), nr. 15379/16, 10 decembrie 2021
Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei, nr. 25794/13 și 28151/13, 22 noiembrie 2016

Adamkiewicz împotriva Poloniei, nr. 54729/00, 2 martie 2010
Afiri și Biddarri împotriva Franței (dec.), nr. 1828/18, 23 ianuarie 2018
Agheev împotriva Rusiei, nr. 7075/10, 18 aprilie 2013
Agit Demir împotriva Turciei, nr. 36475/10, 27 februarie 2018
Aktas împotriva Franței (dec.), nr. 43563/08, 30 iunie 2009
Ali împotriva Regatului Unit, nr. 40385/06, 11 ianuarie 2011
Anayo împotriva Germaniei, nr. 20578/07, 21 decembrie 2010
Asiye Genç împotriva Turciei, nr. 24109/07, 27 ianuarie 2015
Aune împotriva Norvegiei, nr. 52502/07, 28 octombrie 2010
Avilkina și alții împotriva Rusiei, nr. 1585/09, 6 iunie 2013
Azizov și Novruzlu împotriva Azerbaidjanului, nr. 65583/13 și 70106/13, 18 februarie 2021

—B—

B. și P. împotriva Regatului Unit, nr. 36337/97 și 35974/97, 24 aprilie 2001
B. împotriva Rusiei, nr. 36328/20, 7 februarie 2023
B.B. și F.B. împotriva Germaniei, nr. 18734/09 și 9424/11, 14 martie 2013
B.N. și S.N. împotriva Suediei, decizia Comisiei, nr. 17678/91, 30 iunie 1993
Barnea și Căldăraru împotriva Italiei, nr. 37931/15, 22 iunie 2017
Baiev și alții împotriva Rusiei, nr. 67667/09 și alte 2, 20 iunie 2017
Bayrak împotriva Franței (dec.), nr. 14308/08, 30 iunie 2009
Berisha împotriva Elveției, nr. 948/12, 30 iulie 2013
Berrehab împotriva Țărilor de Jos, 21 iunie 1988, seria A nr. 138
Biba împotriva Albaniei, nr. 24228/18, 7 mai 2024
Bierski împotriva Poloniei, nr. 46342/19, 20 octombrie 2022
Bilalova și alții împotriva Poloniei, nr. 23685/14, 26 martie 2020
Bistieva și alții împotriva Poloniei, nr. 75157/14, 10 aprilie 2018
Blaga împotriva României, nr. 54443/10, 1 iulie 2014
Blohin împotriva Rusiei (MC), nr. 47152/06, 23 martie 2016
Bliudik împotriva Rusiei, nr. 46401/08, 25 iunie 2019
Bogomolova împotriva Rusiei, nr. 13812/09, 20 iunie 2017
Bondavalli împotriva Italiei, nr. 35532/12, 17 noiembrie 2015
Bouyid împotriva Belgiei (MC), nr. 23380/09, 28 septembrie 2015
Buscemi împotriva Italiei, nr. 29569/95, CEDO 1999-VI

—C—

C. împotriva Croației, nr. 80117/17, 8 octombrie 2020
C împotriva Italiei, nr. 47196/21, 31 august 2023
C.A.S. și C.S. împotriva României, nr. 26692/05, 20 martie 2012
C.E. și alții împotriva Franței, nr. 29775/18 și 29693/19, 24 martie 2022
C.N. și V. împotriva Franței, nr. 67724/09, 11 octombrie 2012
C.P. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 300/11, 6 septembrie 2016
Çam împotriva Turciei, nr. 51500/08, 23 februarie 2016
Campbell și Cosans împotriva Regatului Unit, 25 februarie 1982, seria A nr. 48
Çapın împotriva Turciei, nr. 44690/09, 15 octombrie 2019
Cauza „referitoare la anumite aspecte ale regimului lingvistic al învățământului din Belgia” („Cauza privind regimul lingvistic belgian”) (fond), 23 iulie 1968, seria A nr. 6
Catan și alții împotriva Moldovei și Rusiei (MC), nr. 43370/04 și alte 2, CEDO 2012 (extrase)
Çiftçi împotriva Turciei (dec.), nr. 71860/01, CEDO 2004-VI
Cincimino împotriva Italiei, nr. 68884/13, 28 aprilie 2016
Cînța împotriva României, nr. 3891/19, 18 februarie 2020
Çölgeçen și alții împotriva Turciei, nr. 50124/07 și alte 7, 12 decembrie 2017

Costello-Roberts împotriva Regatului Unit, 25 martie 1993, seria A nr. 247-C
Cusan și Fazzo împotriva Italiei, nr. 77/07, 7 ianuarie 2014
Cipru împotriva Turciei (MC), nr. 25781/94, CEDO 2001-IV

—D—

D împotriva Franței, nr. 11288/18, 16 iulie 2020
D.H. și alții împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 57325/00, CEDO 2007-IV
D.M.D. împotriva României, nr. 23022/13, 3 octombrie 2017
Dabhi împotriva Regatului Unit, nr. 28627/95, decizia Comisiei din 17 ianuarie 1997
Darboe și Camara împotriva Italiei, nr. 5797/17, 21 iulie 2022
Deltuva împotriva Lituaniei, nr. 38144/20, 21 martie 2023
Derenik Mkrtcian și Gaiane Mkrtcian împotriva Armeniei, nr. 69736/12, 30 noiembrie 2021
Diamante și Pelliccioni împotriva San Marino, nr. 32250/08, 27 septembrie 2011
Dinç și Çakır împotriva Turciei, nr. 66066/09, 9 iulie 2013
Dogru împotriva Franței, nr. 27058/05, 4 decembrie 2008
Dojan și alții împotriva Germaniei (dec.), nr. 319/08 și alte 4, 13 septembrie 2011
Dokukini împotriva Rusiei, nr. 1223/12, 24 mai 2022
Döner și alții împotriva Turciei, nr. 29994/02, 7 martie 2017
Doorson împotriva Țărilor de Jos, 26 martie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-II
Đurđević împotriva Croației, nr. 52442/09, 19 iulie 2011, CEDO 2011 (extrase)

—E—

E.B. împotriva Franței (MC), nr. 43546/02, 22 ianuarie 2008
E.L. împotriva Lituaniei, nr. 12471/20, 9 april 2024
E.M. și alții împotriva Norvegiei, nr. 53471/17, 20 ianuarie 2022
E.S. împotriva României și Bulgariei, nr. 60281/11, 19 iulie 2016
Eberhard și M. împotriva Sloveniei, nr. 8673/05 și 9733/05, 1 decembrie 2009
Efstratiou împotriva Greciei, 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI
El Ghatet împotriva Elveției, nr. 56971/10, 8 noiembrie 2016
Elmazova și alții împotriva Macedoniei de Nord, nr. 11811/20 și 13550/20, 13 decembrie 2022
Eriksson împotriva Suediei, 22 iunie 1989, seria A nr. 156
Elsholz împotriva Germaniei (MC), nr. 25735/94, 13 iulie 2000

—F—

F.O. împotriva Croației, nr. 29555/13, 22 aprilie 2021
Familia H. împotriva Regatului Unit, nr. 10233/83, decizia Comisiei din 6 martie 1984
Fröhlich împotriva Germaniei, nr. 16112/15, 26 iulie 2018
Folgerø și alții împotriva Norvegiei (MC), nr. 15472/02, CEDO 2007-III

—G—

G.B. și alții împotriva Turciei, nr. 4633/15, 17 octombrie 2019
G.K. împotriva Ciprului, nr. 16205/21, 21 februarie 2023
G.L. împotriva Italiei, nr. 59751/15, 10 septembrie 2020
G.N. împotriva Poloniei, nr. 2171/14, 19 iulie 2016
G.T.B. împotriva Spaniei, nr. 3041/19, 16 noiembrie 2023
G.U. împotriva Turciei, nr. 16143/10, 18 octombrie 2016
Gamaledyn împotriva Franței (dec.), nr. 18527/08, 30 iunie 2009
Gard și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 39793/17, 27 iunie 2017
Gauvin-Fournis și Silliau împotriva Franței, nr. 21424/16 și 45728/17, 7 septembrie 2023
Genovese împotriva Maltei, nr. 53124/09, 11 octombrie 2011

Ghazal împotriva Franței (dec.), nr. 29134/08, 30 iunie 2009
Giorgioni împotriva Italiei, nr. 43299/12, 15 septembrie 2016
Glass împotriva Regatului Unit, nr. 61827/00, 9 martie 2004
Gnahoré împotriva Franței, nr. 40031/98, CEDO 2000-IX
Godelli împotriva Italiei, nr. 33783/09, 25 septembrie 2012
Güveç împotriva Turciei, nr. 70337/01, CEDO 2009 (extrase)

—H—

H. împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 32185/20, 31 mai 2022
H.A și alții împotriva Greciei, nr. 19951/16, 28 februarie 2019
H.M. și alții împotriva Ungariei, nr. 38967/17, 2 iunie 2022
Haddad împotriva Spaniei, nr. 16572/17, 18 iunie 2019
Hadjieva împotriva Bulgariei, nr. 45285/12, 1 februarie 2018
Handyside împotriva Regatului Unit, 7 decembrie 1976, seria A nr. 24
Hanzelkovi împotriva Republicii Cehe, nr. 43643/10, 11 decembrie 2014
Haşemi și alții împotriva Azerbaidjanului, nr. 1480/16 și alte 6, 13 martie 2022
Hoffmann împotriva Austriei, 23 iunie 1993, seria A nr. 255-C
Hokkanen împotriva Finlandei, 23 septembrie 1994, seria A nr. 299-A
Hromadka și Hromadkova împotriva Rusiei, nr. 22909/10, 11 decembrie 2014

—I—

I.A.A. și alții împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 25960/13, 8 martie 2016
I.G. și alții împotriva Slovaciei, nr. 15966/04, 13 noiembrie 2012
I.I. împotriva Rusiei, nr. 68868/14, 25 februarie 2020
I.M. și alții împotriva Italiei, nr. 25426/20, 10 noiembrie 2022
I.S. împotriva Germaniei, nr. 31021/08, 5 iunie 2014
I.S. împotriva Greciei, nr. 19165/2, 23 mai 2023
I.V.Ț. împotriva României, nr. 35582/15, 1 martie 2022
Ignaccolo-Zenide împotriva României, nr. 31679/96, CEDO 2000-I
Ilia Liapin împotriva Rusiei, nr. 70879/11, 30 iunie 2020
Ioan Pop și alții împotriva României, nr. 52924/09, 6 decembrie 2016

—J—

J.M. împotriva Danemarcei, nr. 34421/09, 13 noiembrie 2012
Jansen împotriva Norvegiei, nr. 2822/16, 6 septembrie 2018
Jaramillo împotriva Regatului Unit, nr. 24865/94, decizia Comisiei din 23 octombrie 1995
Jasvir Singh împotriva Franței (dec.), nr. 25463/08, 30 iunie 2009
Jeunesse împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 12738/10, 3 octombrie 2014
Jimenez Alonso și Jimenez Merino împotriva Spaniei (dec.), nr. 51188/99, CEDO 2000-VI
Jírová și alții împotriva Republicii Cehe, nr. 66015/17, 13 aprilie 2023
Johansen împotriva Norvegiei, 7 august 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
Johansson împotriva Finlandei, nr. 10163/02, 6 septembrie 2007

—K—

K. și T. împotriva Finlandei (MC), nr. 16313/10, 17 martie 2016
Kacper Nowakowski împotriva Poloniei, nr. 32407/13, 10 ianuarie 2017
Kahn împotriva Germaniei, nr. 16313/10, 17 martie 2016
Kanagaratnam și alții împotriva Belgiei, nr. 15297/09, 13 decembrie 2011
Kaya împotriva Germaniei, nr. 31753/02, 28 iunie 2007
Kayak împotriva Turciei, nr. 60444/08, 10 iulie 2012

Keegan împotriva Irlandei, 26 mai 1994, seria A nr. 290
Kervanci împotriva Franței, nr. 31645/04, 4 decembrie 2008
Khan împotriva Franței, nr. 12267/16, 28 februarie 2019
Kilic împotriva Austriei, nr. 27700/15, 12 ianuarie 2023
Kjeldsen, Busk Madsen și Pedersen împotriva Danemarcei, 7 decembrie 1976, seria A nr. 23
Kocerov și Sergheieva împotriva Rusiei, nr. 16899/13, 29 martie 2016
Konrad împotriva Germaniei (dec.), nr. 35504/03, CEDO 2006-XIII
Kontrovà împotriva Slovaciei, nr. 7510/04, 31 mai 2007
Kopf și Liberda împotriva Austriei, nr. 1598/06, 17 ianuarie 2012
Korneikova împotriva Ucrainei, nr. 39884/05, 19 ianuarie 2012
Kovač împotriva Croației, nr. 503/05, 12 iulie 2007
Kovrov și alții împotriva Rusiei, nr. 42296/09 și alte 4, 16 noiembrie 2021
Kupțov și Kupțova împotriva Rusiei, nr. 6110/03, 3 martie 2011
Kurier Zeitungsverlag und Druckerei GmbH împotriva Austriei, nr. 3401/07, 17 ianuarie 2012
Kurt împotriva Austriei (MC), nr. 62903/15, 15 iunie 2021
Kutzner împotriva Germaniei, nr. 46544/99, 26 februarie 2002

—L—

Lautsi și alții împotriva Italiei (MC), nr. 30814/06, CEDO 2011
Lavida și alții împotriva Greciei, nr. 7973/10, 30 mai 2013
Lazarev și Lazarev împotriva Rusiei (dec.), nr. 16153/03, 5 octombrie 2006
Lee împotriva Regatului Unit (MC), nr. 25289/94, 18 ianuarie 2001
León Madrid împotriva Spaniei, nr. 30306/13, 26 octombrie 2021
Leonov împotriva Rusiei, nr. 77180/11, 10 aprilie 2018
Leuffen împotriva Germaniei, nr. 19844/92, decizia Comisiei din 9 iulie 1992
Leyla Şahin împotriva Turciei, nr. 44774/98, CEDO 2005-XI
Liebscher împotriva Austriei, nr. 5434/17, 6 aprilie 2021
Loste împotriva Franței, nr. 59227/12, 3 noiembrie 2022

—M—

M. și M. împotriva Croației, nr. 10161/13, 3 septembrie 2015
M. G. C. împotriva României, nr. 61495/11, 15 martie 2016
M. împotriva Franței (dec.), nr. 42821/18, 26 aprilie 2022
M.A.K. și R.K. împotriva Regatului Unit, nr. 45901/05 și 40146/06, 23 martie 2010
M.C. împotriva Bulgariei, nr. 39272/98, CEDO 2003-XII
M.D. și A.D. împotriva Franței, nr. 57035/18, 22 iulie 2021
M.G. împotriva Lituaniei, nr. 6406/21, 20 februarie 2024
M.H. și alții împotriva Croației, nr. 15670/18 și 43115/18, 18 noiembrie 2021
M.H. împotriva Poloniei, nr. 73247/14, 1 decembrie 2022
M.H. și S.B. împotriva Ungariei, nr. 10940/17 și 15977/17, 22 februarie 2024
M.K. împotriva Greciei, nr. 51312/16, 1 februarie 2018
M.P. și alții împotriva Bulgariei, nr. 22457/08, 15 noiembrie 2011
M.T. și alții împotriva Suediei, nr. 22105/18, 20 octombrie 2022
Macatè împotriva Lituaniei (MC), nr. 61435/19, 23 ianuarie 2023
Macready împotriva Republicii Cehe, nr. 4824/06 și 15512/08, 22 aprilie 2010
Mahamed Jama împotriva Maltei, nr. 10290/13, 26 noiembrie 2015
Malec împotriva Poloniei, nr. 28623/12, 28 iunie 2016
Martin împotriva Estoniei, nr. 35985/09, 30 mai 2013
Maslov împotriva Austriei (MC), nr. 1638/03, 23 iunie 2008
Maumousseau și Washington împotriva Franței, nr. 39388/05, 6 decembrie 2007
Memlika împotriva Greciei, nr. 37991/12, 6 octombrie 2015

Mennesson împotriva Franței, nr. 65192/11, CEDO 2014 (extrase)
Mikulic împotriva Croației, nr. 53176/99, CEDO 2002-I
Minasian și alții împotriva Moldovei, nr. 26879/17, 17 ianuarie 2023
Mitrevska împotriva Macedoniei de Nord, nr. 20949/21, 14 mai 2024
Mohamad împotriva Greciei, nr. 70586/11, 11 decembrie 2014
Monory împotriva României și Ungariei, nr. 71099/01, 5 aprilie 2005
Moretti și Benedetti împotriva Italiei, nr. 16318/07, 27 aprilie 2010
Moustahi împotriva Franței, nr. 9347/14, 25 iunie 2020
Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei, nr. 13178/03, 12 octombrie 2006
Mugenzi împotriva Franței, nr. 52701/09, 10 iulie 2014
Mushadjeva și alții împotriva Belgiei, nr. 41442/07, 19 ianuarie 2010

—N—

N.B. împotriva Slovaciei, nr. 29518/10, 12 iunie 2012
N.Ç. împotriva Turciei, nr. 40591/11, 9 februarie 2021
N.Š. împotriva Croației, nr. 36908/13, 10 septembrie 2020
Nart împotriva Turciei, nr. 20817/04, 6 mai 2008
Nenceva și alții împotriva Bulgariei, nr. 48609/06, 18 iunie 2013
Neves Caratão Pinto împotriva Portugaliei, nr. 28443/19, 13 iulie 2021
Nikoghosian și alții împotriva Poloniei, nr. 14743/17, 3 martie 2022
Nuutinen împotriva Finlandei, nr. 32842/96, CEDO 2000-VIII

—O—

O.R. împotriva Greciei, nr. 24650/19, 23 ianuarie 2024
O'Keefe împotriva Irlandei (MC), nr. 35810/09, CEDO 2014 (extrase), CEDO 2014
Olsson împotriva Suediei (nr. 1), 24 martie 1988, seria A nr. 130
Olsson împotriva Suediei (nr. 2), 27 noiembrie 1992, seria A nr. 250
Omorefe împotriva Spaniei, nr. 69339/16, 23 iunie 2020
Opuz împotriva Turciei, nr. 33401/02, 9 iunie 2009
Oršuš și alții împotriva Croației (MC), nr. 15766/03, CEDO 2010
Osman împotriva Danemarcei, nr. 38058/09, 14 iunie 2011
Osmanoğlu și Kocabaş împotriva Elveției, nr. 29086/12, 10 ianuarie 2017
Oyal împotriva Turciei, nr. 4864/05, 23 martie 2010

—P—

P. și S. împotriva Poloniei, nr. 57375/08, 30 octombrie 2012
P.M. împotriva Bulgariei, nr. 49669/07, 24 ianuarie 2012
Panovits împotriva Ciprului, nr. 4268/04, 11 decembrie 2008
Paparrigopoulos împotriva Greciei, nr. 61657/16, 30 iunie 2022
Paradiso și Campanelli împotriva Italiei (MC), nr. 25358/12, 24 ianuarie 2017
Parfitt împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 18533/12, 27 iunie 2016
Pavel Šiškovič împotriva Rusiei, nr. 78754/13, 2 martie 2021
Perovi împotriva Rusiei, nr. 47429/09, 20 octombrie 2020
Petrov și X împotriva Rusiei, nr. 23608/16, 23 octombrie 2018
Pini și alții împotriva României, nr. 78028/01 și 78030/01, CEDO 2004-V (extrase)
Ponomariovi împotriva Bulgariei, nr. 5335/05, CEDO 2011
Popadić împotriva Serbiei, nr. 7833/12, 20 septembrie 2022
Popov împotriva Franței, nr. 39472/07 și 39474/07, 19 ianuarie 2012
Pormes împotriva Țărilor de Jos, nr. 25402/14, 28 iulie 2020

—Q—

Q și R împotriva Sloveniei, nr. 19938/20, 8 februarie 2022

—R—

R.B. împotriva Estoniei, nr. 22597/16, 22 iunie 2021
R.C. și V.C. împotriva Franței, nr. 76491/14, 12 iulie 2016
R.I.P. și D.L.P. împotriva României, nr. 27782/10, 10 mai 2012
R.K. și A.K. împotriva Regatului Unit, nr. 38000/05, 30 septembrie 2008
R.K. și alții împotriva Franței, nr. 68264/14, 12 iulie 2016
R.M. și alții împotriva Franței, nr. 33201/11, 12 iulie 2016
R.M.S. împotriva Spaniei, nr. 28775/12, 18 iunie 2013
R.R. și alții împotriva Ungariei, nr. 36037/17, 2 martie 2021
Rahimi împotriva Greciei, nr. 8687/08, 5 aprilie 2011
Ranjit Singh împotriva Franței (dec.), nr. 27561/08, 30 iunie 2009
Raw și alții împotriva Franței, nr. 10131/11, 7 martie 2013
Ribić împotriva Croației, nr. 27148/12, 2 aprilie 2015
Rinau împotriva Lituaniei, nr. 10926/09, 14 ianuarie 2020
Roldan Texeira și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 40655/98, 26 octombrie 2000

—S—

S. și Marper împotriva Regatului Unit (MC), nr. 30562/04 și 30566/04, 4 decembrie 2008
S.C. împotriva Regatului Unit, nr. 60958/00, CEDO 2004-IV
S.F. și alții împotriva Bulgariei, nr. 8138/16, 7 decembrie 2017
S.H. împotriva Italiei, nr. 52557/14, 13 octombrie 2015
S.P. împotriva Regatului Unit, decizia Comisiei nr. 28915/95, 17 ianuarie 1997, nepublicată
S.N. împotriva Suediei, nr. 34209/96, CEDO 2002-V
S.S. împotriva Sloveniei, nr. 40938/16, 30 octombrie 2018
Salduz împotriva Turciei (MC), nr. 36391/02, CEDO 2008
Sanlısoy împotriva Turciei (dec.), nr. 77023/12, 8 noiembrie 2016
Schneider împotriva Germaniei, nr. 17080/07, 15 septembrie 2011
Scozzari și Giunta împotriva Italiei (MC), nr. 39221/98 și 41963/98, CEDO 2000-VIII
Selçuk împotriva Turciei, nr. 21768/02, 10 ianuarie 2006
Sen împotriva Țărilor de Jos, nr. 31465/96, 21 decembrie 2001
Senigo Longue și alții împotriva Franței, nr. 19113/09, 10 iulie 2014
Siliadin împotriva Franței, nr. 73316/01, 26 iulie 2005
Simonova împotriva Bulgariei, nr. 30782/16, 11 aprilie 2023
Simpson împotriva Regatului Unit, decizia Comisiei, nr. 14688/89, 4 decembrie 1989, nepublicată
Söderman împotriva Suediei (MC), nr. 5786/08, CEDO 2013
Sommerfeld împotriva Germaniei (MC), nr. 31871/96, CEDO 2003-VIII (extrase)
Sorabjee împotriva Regatului Unit, nr. 23938/94, decizia Comisiei din 23 octombrie 1995
Soares De Melo împotriva Portugaliei, nr. 72850/14, 16 februarie 2016
Sow împotriva Belgiei, nr. 27081/13, 19 ianuarie 2016
Strand Lobben și alții împotriva Norvegiei (MC), nr. 37283/13, 10 septembrie 2019
Strumia împotriva Italiei, nr. 53377/13, 23 iunie 2016
Sulak împotriva Turciei, nr. 24515/94, decizia Comisiei din 17 ianuarie 1996, DR 84
Suur împotriva Estoniei, nr. 41736/18, 20 octombrie 2020
Szolcsán împotriva Ungariei, nr. 24408/16, 30 martie 2023

—Ș—

Șioșvili și alții împotriva Rusiei, nr. 19356/07, 20 decembrie 2016

—T—

T. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24724/94, 16 decembrie 1999
T.A. și alții împotriva Moldovei, nr. 25450/20, 30 noiembrie 2021
T.C. împotriva Italiei, nr. 54032/18, 19 mai 2022
T.H. împotriva Bulgariei, nr. 46519/20, 11 aprilie 2023
T.P. și K.M. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 28945/95, CEDO 2001-V (extrase)
Talpis împotriva Italiei, nr. 41237/14, 2 martie 2017
Tamburini împotriva Franței (dec.), nr. 14524/01, 7 iunie 2007
Tanda-Muzinga împotriva Franței, nr. 2260/10, 10 iulie 2014
Tarakhel împotriva Elveției (MC), nr. 29217/12, 4 noiembrie 2014
Timicev împotriva Rusiei, nr. 55762/00 și 55974/00, CEDO 2005-XII
Tlapak și alții împotriva Germaniei, nr. 11308/16 și 11344/16, 22 martie 2018
Tuquabo-Tekle și alții împotriva Țărilor de Jos, nr. 60665/00, 1 decembrie 2005
Tyrer împotriva Regatului Unit, 25 aprilie 1978, seria A nr. 26
Tysiç împotriva Poloniei, nr. 5410/03, 20 martie 2007

—U—

Udeh împotriva Elveției, nr. 12020/09, 16 aprilie 2013
Ucraina și Țările de Jos împotriva Rusiei (dec.) (MC), nr. 8019/16, 43800/14 și 28525/20, 25 ianuarie 2023
Üner împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 46410/99, 18 octombrie 2006
Unuane împotriva Regatului Unit, nr. 80343/17, 24 noiembrie 2020

—V—

V. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 24888/94, CEDO 1999-IX
V.C.L. și A.N. împotriva Regatului Unit, nr. 77587/12 și 74603/12, 16 februarie 2021
V.I. împotriva Moldovei, nr. 38963/18, 26 martie 2024
V.K. împotriva Rusiei, nr. 68059/13, 7 martie 2017
V.Y.R. și A.V.R. împotriva Bulgariei, nr. 48321/20, 13 decembrie 2022
Valdís Fjölfnisdóttir și alții împotriva Islandei, nr. 71552/17, 18 mai 2021
Valsamis împotriva Greciei, 18 decembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-VI
Vavrička și alții împotriva Republicii Cehe (MC), nr. 47621/13 și alte 5, 8 aprilie 2021
Vejdeland și alții împotriva Suediei, nr. 1813/07, 9 februarie 2012
Verein Gemeinsam Lernen împotriva Austriei (dec.), nr. 23419/94, decizia Comisiei din 6 septembrie 1995, DR 82
Veres împotriva Spaniei, nr. 57906/18, 8 noiembrie 2022
Vinter și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 66069/09 și alte 2, CEDO 2013 (extrase)
Voleský împotriva Republicii Cehe, nr. 63267/00, 29 iunie 2004
Vorojba împotriva Rusiei, nr. 57960/11, 16 octombrie 2014

—W—

Waresiak împotriva Poloniei (dec.), nr. 58558/13, 10 martie 2020
Wetjen și alții împotriva Germaniei, nr. 68125/14 și 72204/14, 22 martie 2018
Whitman împotriva Regatului Unit, nr. 13477/87, decizia Comisiei din 4 octombrie 1989
Wunderlich împotriva Germaniei, nr. 18925/15, 10 ianuarie 2019

—X—

X împotriva Republicii Cehe, nr. 64886/19, 12 mai 2022
X împotriva Letoniei (MC), nr. 27853/09, CEDO 2013
X și alții împotriva Albaniei, nr. 73548/17 și 45521/19, 31 mai 2022

X și alții împotriva Bulgariei (MC), nr. 22457/16, 2 februarie 2021

—Z—

Z și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 29392/95, 10 mai 2001

Z împotriva Bulgariei, nr. 39257/17, 28 mai 2020

Z.B. împotriva Franței, nr. 46883/15, 2 septembrie 2021

Zhou împotriva Italiei, nr. 33773/11, 21 ianuarie 2014

Zorica Jovanović împotriva Serbiei, nr. 21794/08, CEDO 2013